

Tisdagen den 17 maj

Kl. 13.00

Föräldraförsäkringen, m. m.

§ 1 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1976/77:149 till socialutskottet

§ 2 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1976/77:1644 till skatteutskottet
1976/77:1645 och 1646 till finansutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter
skatteutskottets betänkanden 1976/77:45 och 48
utrikesutskottets betänkande 1976/77:20
socialutskottets betänkanden 1976/77:28 och 33
kulturutskottets betänkanden 1976/77:44, 46 och 47
jordbruksutskottets betänkande 1976/77:33
arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:28

§ 4 Föräldraförsäkringen, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:27 med anledning av dels propositionen 1976/77:100 i vad avser visst anslag för budgetåret 1977/78 till allmän försäkring m. m., dels propositionen 1976/77:117 om utbyggnad av föräldraförsäkringen m. m. jämte motioner.

I budgetpropositionen 1976/77:100, bilaga 8 (socialdepartementet), under litt. C, punkten C 3. Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen (s. 55 och 56) hade regeringen föreslagit riksdagen att till Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 270 000 000 kr.

I propositionen 1976/77:117 (socialdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta de i propositionen intagna förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1976:280) om rätt till föräldraledighet.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1976/77:117 anfördes följande:

”I propositionen föreslås att garantinivån inom föräldraförsäkringen

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

höjs från 25 till 32 kr. per dag.

Enligt nuvarande regler har förälder rätt till föräldrapenning under sju månader i samband med barns födelse. I propositionen läggs fram förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen genom rätt till föräldrapenning under ytterligare två månader.

Förslaget innebär att tre månader av den sammanlagda ersättningstiden om nio månader skall kunna tas ut i enlighet med föräldrarnas önskan i form av särskild föräldrapenning fram till och med barnets första skolår.

Det föreslås att den särskilda föräldrapenningen under två månader beräknas på grundval av förälderns aktuella sjukpenninggrundande inkomst, dock lägst garantinivån. Under återstående en månad föreslås föräldrapenningen i samtliga fall utgå med belopp motsvarande garantinivån eller del därav.

Den särskilda föräldrapenningen får tas ut under den tid som föräldrarna själva finner lämpligast och skall kunna användas både vid förkortad arbetstid och vid heltidsledighet. Den särskilda föräldrapenningen föreslås därför kunna utgå som hel, halv eller en fjärdedels föräldrapenning.

Var och en av föräldrarna disponerar enligt förslaget en och en halv månad av den ersättningstid under vilken den särskilda föräldrapenningen kan utgå. Förälder skall dock kunna när han så önskar genom en anmälan till försäkringskassan avstå från sin rätt till särskild föräldrapenning till förmån för den andre föräldern.

Ensamstående förälder föreslås själv få disponera hela ersättningstiden om tre månader. Han får därjämte rätt att låta styvförälder eller förälder, som inte har barnet i sin vård men som tillfälligt vårdar detta, disponera den särskilda föräldrapenningen.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1978 och gälla för barn födda fr. o. m. detta datum. För barn födda under åren 1971-1977 föreslås särskilda övergångsregler med viss ersättningstid.

I propositionen läggs vidare fram förslag om rätt till ledighet från anställningen under tid då särskild föräldrapenning utgår. Förslaget innebär att förvärvsarbetande förälder ges lagfäst rätt till ledighet under den tid då hel, halv eller en fjärdedels föräldrapenning utgår. Varje förälder har rätt att dela upp sådan ledighet på två perioder. Frågor om ledighetens förläggning under arbetsdagen och andra med ledigheten sammanhängande frågor handläggs i enlighet med bestämmelserna i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Propositionen innehåller också förslag om gynnsammare regler i fråga om föräldrapenning vid adoption liksom förslag om rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn också vid första barnets födelse.

Kostnaderna för den föreslagna utbyggnaden av föräldraförsäkringen beräknas uppgå till ca 500 milj. kr. per år."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1976/77:117 väckta motionerna 1976/77:1570 av fru Håvik (s) och fru Hörnlund (s), vari hemställts

att riksdagen beslutade att sammanboende under äktenskapsliknande förhållanden, där den ena parten hade barn till vilket eller vilka den andra parten inte var biologisk förälder, skulle ha rätt till föräldraförsäkring enligt samma bestämmelser som gällde för biologiska föräldrar,

1976/77:1571 av fröken Littmarck m. fl. (m),

1976/77:1572 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att föräldrapenning i samband med barns födelse alltfjämt skulle utgå under högst 210 dagar,

2. besluta att rätten till föräldrapenning och särskild föräldrapenning överstigande garantinivån skulle knytas till individen,

3. besluta att särskild föräldrapenning skulle utgå för varje barn under en tid motsvarande högst 60 dagars hel ledighet sammanlagt för föräldrarna,

4. besluta att särskild föräldrapenning under hela tiden skulle utgå med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning, dock lägst 35 kr. (garantinivå),

5. besluta att om barnet stod under vårdnad av bägge föräldrarna tiden för särskild föräldrapenning skulle delas lika mellan föräldrarna, därest inte försäkringskassan på särskilda skäl medgav undantag,

6. besluta utforma övergångsreglerna i lagen om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring enligt vad som föreslagits i motionen,

7. hos regeringen begära förslag till nästa riksmöte om utbyggnad av föräldraförsäkringen enligt de riktlinjer som angetts i motionen,

1976/77:1573 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att, utom i fråga om höjningen av garantinivån inom föräldraförsäkringen från 25 till 32 kr., avvisa propositionen 1976/77:117,

2. uttala att de åtgärder av generell natur som borde ges högsta prioritet inom socialpolitiken dels var en utbyggnad av barnomsorgen, så att alla barn i förskoleåldern och i åldrarna 7–14 år gavs rätt till barnstugeplats, dels ett genomförande av sex timmars arbetsdag,

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:61 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att 4 kap. 7, 8 och 9 §§ lagen om allmän försäkring skulle erhålla av motionärerna angiven lydelse, innebärande bl. a.

att rätten till föräldrapenning i samband med adoptiv- och fosterbarns ankomst till familjen skulle gälla till dess barnet fyllt 14 år,

att föräldrapenning för tillfällig vård av barn skulle utgå under högst 20 dagar och upphöra när barnet fyllde 14 år – för besök i förskola skulle

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

ersättning därjämte utgå fyra dagar per år för vart och ett av barnen i familjen – samt

att rätt till föräldrapenning kunde medges för längre tid, om barn vistades på sjukhus och förälders närvaro bedömdes som värdefull för vården av barnet,

2. att hos regeringen anhålla om en utredning i syfte att klarlägga behovet av en differentiering av antalet dagar med rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn,

3. att hos regeringen anhålla om förslag till lag beträffande differentieringen av antalet dagar med rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn, grundat på den utredning varom hemställan gjordes under 2,

4. att uttala att möjligheter snarast borde skapas för att täcka inkomstbortfall i samband med barns eller ordinarie vårdares sjukdom, utan annan begränsning än vad som förekom i lagen om allmän försäkring vad beträffade försäkrads rätt till sjukpenning,

1976/77:257 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. fatta principbeslut om etappvis genomförande fr. o. m. den 1 januari 1978 av ett utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen med det innehåll som angetts i motionen,

2. besluta höja garantinivån för föräldrapenning från 25 kr. till 35 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1978,

3. med anledning av yrkandena under punkterna 1 och 2 besluta höja den socialförsäkringsavgift från arbetsgivare m. fl. som avsåg föräldraförsäkringen med 0,2 procentenheter fr. o. m. den 1 januari 1978,

4. till Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen (socialdepartementet) för budgetåret 1977/78 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 25 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 295 000 000 kr.,

1976/77:348 av fru Hörnlund (s) och fru Håvik (s),

1976/77:350 av fru Johansson i Tidaholm (s) och fröken Öhrsvik (s) samt

1976/77:1084 av fru Nilsson i Sunne m. fl. (s).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande yrkande om avslag på propositionen 1976/77:117 utom såvitt avsåg garantinivån för föräldrapenning i samband med barns födelse avslå motionen 1976/77:1573, yrkandet 1,

2. beträffande adoptivförälders rätt till föräldrapenning (åldersgränsen) avslå motionen 1976/77:61, yrkandet 1, i motsvarande del,

3. beträffande föräldrapenning i samband med barns födelse m. m. avslå motionerna 1976/77:257, yrkandet 2 i motsvarande del och 1976/77:1572, yrkandena 1 och 2, sistnämnda yrkande i motsvarande

del,

4. beträffande föräldrapenning för tillfällig vård av barn avslå motionerna 1976/77:61, yrkandet 1 i motsvarande del och 1976/77:348,

5. beträffande särskild föräldrapenning avslå motionerna 1976/77:257, yrkandet 2 i motsvarande del och 1976/77:1572, yrkandena 2-6, förstnämnda yrkande i motsvarande del,

6. beträffande författningsförslagen anta de i propositionen 1976/77:117 framlagda förslagen till

a. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

b. lag om ändring i lagen (1976:280) om rätt till föräldraledighet,

7. beträffande fortsatt utbyggnad av föräldraförsäkringen m. m. avslå motionerna 1976/77:257, yrkandet 1, 1976/77:1572, yrkandet 7 och 1976/77:1573, yrkandet 2,

8. beträffande utvärdering av föräldraförsäkringen avslå motionen 1976/77:1571,

9. beträffande utredning och förslag om differentiering av ersättnings-tiden för föräldrapenning för tillfällig vård av barn m. m. avslå motionen 1976/77:61, yrkandena 2, 3 och 4,

10. beträffande utvärdering av nuvarande åldersgräns för föräldrapenning för tillfällig vård av barn avslå motionen 1976/77:350,

11. beträffande föräldrapenning för deltidsarbetande avslå motionen 1976/77:1084,

12. beträffande föräldrapenning för sammanboende i vissa fall med anledning av motionen 1976/77:1570 hos regeringen begära att motionen överlämnades till familjestödsutredningen för beaktande,

13. beträffande finansieringen med bifall till regeringens i propositionen 1976/77:100 under punkten C 3 framlagda förslag och med avslag på motionen 1976/77:257, yrkandena 3 och 4, till Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 270 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Aspling och Karlsson i Ronneby, fru Håvik, herrar Marcusson, Lindström och Nilsson i Norrköping samt fröken Engman (samtliga s) som ansett att utskottet under nedan angivna moment bort hemställa

att riksdagen skulle

3. beträffande föräldrapenning i samband med barns födelse m. m. bifalla motionerna 1976/77:257, yrkandet 2 i motsvarande del och 1976/77:1572, yrkandena 1 och 2, sistnämnda yrkande i motsvarande del,

5. beträffande särskild föräldrapenning bifalla motionerna 1976/77:257, yrkandet 2 i motsvarande del och 1976/77:1572, yrkandena 2-6, förstnämnda yrkande i motsvarande del,

6. beträffande författningsförslagen anta de i propositionen 1976/77:117 framlagda förslagen till

a. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring med de

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

ändringar att

dels 4 kap. 16–18 §§ skulle utgå,

dels 4 kap. 19 och 20 §§ skulle betecknas 4 kap. 16 och 17 §§,

dels 4 kap. 2, 4, 7 och 11–15 §§ samt övergångsbestämmelserna skulle
erhålla den lydelse reservanterna föreslagit,

b. lag om ändring i lagen (1976:280) om rätt till föräldraledighet,

7. beträffande fortsatt utbyggnad av föräldraförsäkringen m. m. med bifall till motionen 1976/77:1572, yrkandet 7, med anledning av motionen 1976/77:257, yrkandet 1 och med avslag på motionen 1976/77:1573, yrkandet 2, hos regeringen begära förslag till nästa riksmöte om utbyggnad av föräldraförsäkringen enligt de riktlinjer som angetts i motionen 1976/77:1572,

13. beträffande finansieringen med bifall till motionen 1976/77:257, yrkandet 4 och med anledning av regeringens i propositionen 1976/77:100 under punkten C 3 framlagda förslag samt med avslag på motionen 1976/77:257, yrkandet 3, till Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen anvisa ett förslagsanslag av 295 000 000 kr.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Ekonomiska och tekniska förändringar som på senare år har skett i samhället har på ett avgörande sätt förändrat familjens roll. Medan reformer av skilda slag gett människorna större ekonomisk trygghet, har familjens roll och sammansättning förändrats på ett sätt som i många fall betytt att den naturliga gemenskapen i familjen familjemedlemmar emellan har försvunnit. Detta framgår inte minst av en nyligen offentliggjord forskningsrapport från socialstyrelsen, som visar att kontakten mellan barn och föräldrar är skrämmande liten i många familjer. Jag citerar: "Över hälften av familjerna i Storstockholmsområdet hjälper aldrig sina barn med skoluppgifter, en femtedel läser aldrig en saga, en knapp tredjedel går aldrig på bio eller teater med barnen. Ca 30 000 föräldrar i Storstockholmsområdet gör över huvud taget aldrig någonting tillsammans med sina barn!"

För inte så länge sedan fanns det en naturlig arbetsgemenskap i de flesta familjer, där barnen kunde utvecklas tillsammans med sina föräldrar. Alla hade en naturlig funktion att fylla. Så är det inte längre. Familjelivet och barnens liv har i allt högre grad isolerats från samhället i övrigt. Till detta har bidragit en snabb utbyggnad av stora, ensidigt planerade bostadsområden, där bristen på kontakter människor emellan är ett kännetecken på den sociala situationen.

Familjen är i dag en liten och utsatt enhet. Särskilt de ensamstående föräldrarna möter ofta svårigheter. Familjens ansvar för barnen kräver i allt högre grad samhällets kompletterande stöd. Det tillhör samhällets ansvar att vid planering för goda miljöer och ett arbetsliv som tar hänsyn till barnfamiljernas situation skapa förutsättningar för goda villkor för barnen. Samhället måste samtidigt mera direkt komplettera familjernas omsorg för barnen. Det kan ske genom en bra barnomsorg, som planeras

för barnens stimulans och inte bara för att tillgodose den vuxnes behov av barntillsyn. Vidare kan det ske genom en utbyggnad av föräldraförsäkringen som ger småbarnsföräldrarna valfrihet att själva välja den form av ledighet som bäst passar familjen.

De tre första åren i ett barns liv anses som grundläggande för barnets utveckling. Därför är det särskilt angeläget att då ge alla barn den stimulans och trygghet som är nödvändig för en harmonisk utveckling. Det kan ske i hemmet eller i en väl utvecklad barnomsorg. Den största betydelsen för barnets utveckling under de första åren har dock möjligheterna till en omfattande föräldrakontakt. Det är därför angeläget att på alla sätt underlätta för föräldrarna att umgås med sina barn. Ett viktigt led i familjepolitiken är att i en utbyggd föräldrautbildning ge föräldrarna samhällets stöd för att öka kunskaperna om barnens behov och utveckling och ge dem större trygghet och säkerhet i relation till barnet.

Trots förkortade arbetstider har långa arbetsresor för många föräldrar förlängt den tid de är borta från hemmet. Att vara borta från hemmet elva timmar varje arbetsdygn är ingenting ovanligt för en förälder i ett storstadsområde.

Det är ett stort problem i dag att föräldrarna inte i större utsträckning hinner eller orkar vara tillsammans med sina barn. Därför är det viktigt att arbetslivets villkor ändras, så att det blir möjligt att förena förvärvsarbete med föräldraskap utan att barnen behöver komma i kläm.

Inom familjepolitiken görs f. n. betydande insatser för att förbättra barnfamiljernas situation. Från den 1 januari 1977 har barnomsorgen blivit en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en utbyggnad av daghem och fritidshem.

Driftbidraget till nytillskott av daghem och fritidshem har höjts, det statliga stödet till kommunal barnomsorg kommer att för nästa budgetår öka med 610,5 milj. kr. och ett särskilt statsbidrag införs från den 1 juli 1977 för kommunernas hemspråksträning. Barnbidraget föreslås höjt från 1 800 kr. till 2 100 kr. per barn och år från den 1 juli 1977.

Förslag har lagts fram om ökad utbildning av förskollärare och frågan om ökad personaltäthet och gruppstorlek i förskolan kommer att prövas.

Föräldraförsäkringen som infördes 1974 har efter hand byggts ut och förbättrats. Försäkringen ger alla föräldrar ett ekonomiskt skydd i samband med barns födelse och sjukdom. Föräldrapenning utgår med en garantinivå av 25 kr. per dag under sju månader i anslutning till barns födelse. För dem som har sjukpenning över garantinivån utgår föräldrapenningen med samma belopp som sjukpenningen, dvs. med 90 % av inkomsten.

Förälder som för vård av barn minskar sitt förvärvsarbete med hälften har rätt till halv föräldrapenning. Föräldrapenningen är ATP-grundande.

Förvärvsarbetande förälder som behöver stanna hemma i samband med bl. a. barnets eller den ordinarie vårdarens sjukdom eller annat barns födelse har rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn. Från den

1 januari 1977 disponerar föräldrarna 12 dagar om de har ett barn, 15 dagar för två barn och 18 dagar för tre eller flera barn.

Familjepolitiska kommittén föreslog år 1972 i betänkandet SOU 1972:34, Familjestöd, att tiden för föräldrapenning skulle förlängas till åtta månader. Betänkandet remissbehandlades.

Familjestödsutredningen, som tillsattes samtidigt med att föräldraförsäkringen trädde i kraft den 1 januari 1974, föreslog år 1975 i ett delbetänkande, Förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar, SOU 1975:62, också att ersättningstiden skulle förlängas. Betänkandet remissbehandlades. Den förra regeringen tillkallade därefter en särskild arbetsgrupp med uppgift att utarbeta ett alternativ till familjestödsutredningens betänkande. Arbetsgruppen utarbetade i maj 1976 en rapport, Ds S 1976:5, Ökade möjligheter till föräldraledighet inom föräldraförsäkringen. Även den rapporten remissbehandlades.

Med hänsyn till att utredningsarbetet pågått under lång tid har regeringen funnit det angeläget att redan fr. o. m. den 1 januari 1978 förverkliga utbyggnaden av föräldraförsäkringen.

Trots det begränsade ekonomiska utrymme som står till förfogande för ytterligare reformer inom familjepolitiken framläggs i propositionen omfattande förbättringar inom föräldraförsäkringen. Med hänsyn till den vikt regeringen tillmäter barnfamiljernas arbetssituation framläggs även ett förslag om lagstadgad rätt till föräldraledighet.

Förslaget innebär först och främst att garantinivån höjs från 25 till 32 kr. per dag. Vidare införs rätt till föräldrapenning för ytterligare två månader. Av den sammanlagda ersättningstiden om nio månader skall tre månader kunna tas ut fram t. o. m. barnets första skolår i enlighet med föräldrarnas önskan i form av särskild föräldrapenning. Den särskilda föräldrapenningen skall kunna utgå som hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning. Föräldrarna får lagfäst rätt till ledighet under den tid föräldrapenningen utgår. Föräldrapenningen i samband med adoptivbarns ankomst förbättras. Rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn införs även vid första barnets födelse.

Samtliga regler föreslås träda i kraft den 1 januari 1978 och gälla för barn födda fr. o. m. detta datum. Särskilda övergångsregler skall gälla för barn födda under åren 1971–1977. Reformen beräknas kosta ca 500 milj. kr. för helt år.

Dessa förslag utgör det första steget i den av regeringen planerade utbyggnaden av föräldraförsäkringen, rätten till ledighet och vårdnadsbidrag. Det andra steget avses läggas fram till hösten och omfatta en fristående rätt för småbarnsföräldrar till föräldraledighet från anställningen. Vid utformandet av det tredje steget med en samlad lösning av frågorna om vårdnadsbidrag och utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen skall beaktas det betänkande om erfarenheterna av föräldraförsäkringen som familjestödsutredningen avser att presentera.

Jag skall nu något närmare redogöra för de förslag som behandlats i propositionen och i utskottets betänkande.

I propositionen föreslås att garantinivån för samtliga nio månader höjs till 32 kr.

De förslag om utvidgad föräldrapenning som nu läggs fram i propositionen syftar till att ge småbarnsföräldrarna bättre tid att umgås med sina barn under de perioder föräldrarna anser vara mest värdefulla. Genom förslaget kan exempelvis tiderna för daghemsvistelse nedbringas. Samtidigt ges förutsättningar för en bättre kontakt mellan föräldrarna och samhällets barnomsorg.

Föräldrarna har, som jag tidigare nämnt, f. n. rätt till föräldrapenning under sju månader i samband med barns födelse. De har även rätt till ett visst antal dagar, bl. a. i samband med barnets eller den ordinarie vårdarens sjukdom och vid annat barns födelse. I propositionen föreslås förlängning av föräldraförsäkringen med två månader. Dessa två månader av särskild föräldrapenning skall kunna tas ut som hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning fram t. o. m. barnets första skolår. Den särskilda föräldrapenningen karakteriseras således i hög grad av flexibilitet med stor valfrihet för föräldrarna. För att få särskild föräldrapenning krävs att föräldrarna vårdar barnet under den tid föräldrapenningen utgår. I övrigt finns inte några inskränkningar i rätten till denna föräldrapenning.

För att öka flexibiliteten i den nuvarande föräldraförsäkringen föreslås i propositionen att även den sjunde månaden kan tas ut som särskild föräldrapenning. Detta innebär förbättrade förmåner under den sjunde månaden. Det innebär också att de föräldrar som så önskar inte behöver utnyttja den sjunde månaden inom 270 dagar utan kan använda även denna månad när de helst vill under tiden fram till den dag barnet fyller åtta år.

Den särskilda föräldrapenningen kan föräldrarna således ta ut som tre månaders hel föräldrapenning, sex månaders halv föräldrapenning, tolv månaders fjärdedels föräldrapenning eller en kombination av dessa alternativ. Den särskilda föräldrapenningen skall också kunna delas upp i flera perioder. Föräldrarna får bl. a. möjlighet att efter de första sex månaderna successivt återgå till arbete genom att börja arbeta halv- eller trekvartstid.

Alternativt kan en familj spara föräldrapenningen för att använda den vid vissa tillfällen då någon av föräldrarna behöver vara hos barnet mer än normalt.

Denna familj kan t. ex. ta ut en månads heltidsledighet i samband med att barnet inskolats i daghem. En andra månad kan användas då barnet börjar i förskolan eller delas upp i olika perioder, om dagarna med föräldrapenningen för tillfällig vård av barn under något år inte skulle vara tillräckligt. Resterande månad kan utnyttjas så, att en av föräldrarna kan nedbringa arbetstiden till sex timmar i samband med barnets skolstart.

En familj med en hemarbetande förälder kan spara den särskilda föräldrapenningen till dess den hemarbetande börjar ett förvärvsarbete, exempelvis på halvtid. I samband härmed kan den andre föräldern som

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

arbetar heltid förkorta sin arbetsdag, så att föräldrarna under exempelvis fyra månader kan avlösa varandra i vården av barnet.

Reformen föreslås, som jag tidigare nämnt, träda i kraft 1978 och gälla för barn födda fr. o. m. detta datum. Barn födda under åren 1971–1974 och 1975–1977 får enligt förslaget fem resp. tio dagars särskild föräldrapenning. Härigenom möjliggörs, såsom nämnts i regeringsförklaringen, också för föräldrarna till dessa barn att vara lediga i samband med barnens skolstart.

De tre månaderna föreslås uppdelade mellan föräldrarna, så att varje förälder får rätt att disponera 45 dagar. Härigenom försäkras den rättsliga vårdnadshavaren alltid rätt till särskild föräldrapenning. Om någon annan fördelning av antalet dagar skulle passa föräldrarna bättre har de möjlighet att avstå från ersättningstid till förmån för den andra föräldern. En ensamstående vårdnadshavare får själv disponera hela ersättningstiden om tre månader. Möjligheten att avstå från hela eller del av ersättningstiden till den andra biologiska föräldern finns också för denna förälder. Ersättningstid kan också avstås till styv- eller fosterförälder under den tid dessa vårdar barnet. Rätten till särskild föräldrapenning följer alltid den rättsliga vårdnadshavaren. Detta innebär att föräldrar med gemensam vårdnad alltid är försäkrade sin rätt till särskild föräldrapenning även om de lever åtskilda.

Genom en enkel skriftlig anmälan till försäkringskassan kan förälder överlåta sin ersättningstid.

F. n. utgår ersättning inom föräldraförsäkringen med belopp som svarar mot den egna sjukpenningen, dock alltid lägst med garantinivån. Vidare förutsätts det inom försäkringen att föräldern avstår från förvärvsarbete under den tid föräldrapenningen utgår. Enligt förslaget i propositionen införs en delvis ny princip inom föräldraförsäkringen genom att rätten till den särskilda föräldrapenningen görs beroende av den faktiska arbetstiden. Något krav på att föräldern skall avstå från förvärvsarbete föreligger således inte.

En person som har ett halvtidsarbete är berättigad till halv föräldrapenning för den del av dagen då vederbörande inte arbetar. Om denna person avstår helt från sitt förvärvsarbete utgår hel särskild föräldrapenning. Den särskilda föräldrapenningen kan därför ses dels som en kompensation för en inkomstförlust, dels som ett bidrag utöver den vanliga lönen för de personer som redan trappat ner sin arbetstid. Detta innebär att reformen omfattar alla kategorier av föräldrar – såväl hel- och deltidförvärvsarbetande som hemarbetande.

Halv och fjärdedels föräldrapenning utgår då en förälder arbetar högst hälften eller tre fjärdedelar av normal arbetstid. Med normal arbetstid avses den arbetstid som tillämpas enligt det kollektivavtal som gäller för den anställde inom hans bransch eller den arbetstid som vanligen tillämpas på hans arbetsställe.

Enligt förslaget i propositionen utgår under två av de tre månadernas särskilda föräldrapenning ersättning motsvarande sjukpenningen, dock

lägst med belopp motsvarande garantinivån. Inom den nu gällande föräldraförsäkringen har en förvärvsarbetande fader med hemmamake endast rätt till ersättning motsvarande garantinivån. För att också dessa föräldrar skall kunna dela på vården av barnet föreslås i propositionen att den förvärvsarbetande skall kunna ta ut halv eller fjärdedels särskild föräldrapenning beräknad på egen sjukpenninggrundande inkomst. I vissa undantagsfall kan såsom f. n. den förvärvsarbetande få rätt till hel särskild föräldrapenning motsvarande egen sjukpenning.

För den tredje månaden utgår enligt förslaget ersättning med belopp motsvarande garantinivån, dvs. 32 kr. per dag. Även denna ersättning kan tas ut som hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning. Genom att ersättningen är begränsad har inte några villkor på helt eller halvt avstående från förvärvsarbete uppställts. En person kan således få ersättning med 32 kr. per dag även om han samtidigt arbetar trekvartstid. Ersättningen i ett sådant fall, dvs. vanligen vid minskning från åtta till sex timmar per dag, utgör då 32 kr. Detta ger kompensation för samtliga förvärvsarbetande som har en årslön upp till ca 52 000 kr.

Enligt propositionen skall under den tid som den särskilda föräldrapenningen utgår föräldern ha lagstadgad rätt till ledighet. Förslaget i denna del innebär en väsentlig förstärkning av föräldrarnas möjligheter att utnyttja den nya förmånen. Den lagstadgade rätten till ledighet innebär att föräldern har rätt till hel, halv eller fjärdedels ledighet vid den tidpunkt han eller hon själv önskar. Föräldrarna får genom förslaget rätt att förkorta sin arbetsdag till sex timmar under ett helt år. Genom förslaget har således ett första steg tagits för att förverkliga målet sextimmarsdag för småbarnsföräldrar.

I frågor som kan uppkomma i samband med att en arbetstagarare vill förkorta sin arbetsdag bör i första hand överenskommelse träffas mellan arbetsgivaren och arbetstagararen. Om det inte går att lösa frågorna denna väg äger medbestämmanderättslagen tillämpning.

Utskottets talesman kommer i sedvanlig ordning att gå in på de i betänkandet berörda motionerna. Jag vill emellertid, herr talman, redan nu uttrycka min tillfredsställelse med två saker. Socialdemokraterna föreslog nämligen vid riksdagens början i sin motion nr 257 en mycket begränsad rätt till ledighet för arbetstagarare. Beträffande förkortad arbetsdag föreslogs i motionen endast rätt till förhandling. Jag noterar nu med tillfredsställelse att socialdemokraterna har ändrat sig och instämt i utskottets uttalande om lagfäst rätt till föräldraledighet i enlighet med förslaget i propositionen.

Förutom den särskilda föräldrapenningen innehåller förslaget en utvidgad rätt för adoptiv- och fosterföräldrar till föräldrapenning i samband med barnets ankomst. Den nuvarande sjuårsgränsen föreslås höjd till åtta år, och antalet dagar med föräldrapenning för åtta- till tioåringar föreslås utgå under 45 dagar för samtliga barn. I den tidigare nämnda motionen nr 257 föreslog socialdemokraterna att föräldrapenning för adoptiv- och fosterbarn som vid ankomsten var i åldern åtta till tio år

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

helt skulle slopas. Även i denna del kan jag nu till min glädje konstatera att socialdemokraterna anslutit sig till regeringsförslaget.

I ett flertal motioner under tidigare år liksom i år har frågan väckts om faderns rätt att vara hemma även vid första barnets födelse. Det har dävid påpekats att det är av stor betydelse för faderns möjlighet att få nära kontakt med barnet att han redan från början ges tillfälle att delta i skötseln av barnet. Regeringen föreslår nu att fadern ges möjlighet att vara hemma under tolv dagar samtidigt som modern uppbär föräldrapenning i samband även med första barnets födelse.

Kostnaderna för de föreslagna förbättringarna av föräldraförsäkringen beräknas till ca 500 milj. kr. för helt år när de nya reglerna har fått fullt kostnadsgenomslag. För budgetåret 1977/78 beräknas kostnadsökningen till ca 150 milj. kr., varav 25 milj. kr. skall bekostas av staten.

Det är således, herr talman, ett omfattande förslag till utbyggnad av föräldraförsäkringen som kammaren nu har att ta ställning till. Förslaget vittnar om den vikt som regeringen – trots det ekonomiskt ansträngda läget – fäster vid förbättrade förhållanden för barnen och föräldrarna.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Familjepolitiken är en av våra viktigaste politiska frågor. Den socialdemokratiska familjepolitiken är en social familjepolitik med barnens välfärd i centrum och med jämställdheten mellan kvinnor och män som grundval för utvecklingen. Det familjepolitiska aktionsprogram som lades fast på den senaste socialdemokratiska partikongressen omfattar åtta punkter:

1. Utbyggnaden av barnomsorgen.
2. Ökningen av personalutbildningen.
3. En successiv förstärkning av barnbidragen.
4. Förbättrade bostadsbidrag.
5. Ökad samvaro mellan föräldrar och barn genom föräldraförsäkringen.
6. Föräldrautbildning tillgänglig för alla.
7. En boendemiljö som utformas efter de krav barnens trygghet och utveckling ställer.
8. Ökade möjligheter för fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.

Detta är i dag det enda familjepolitiska program som ställer barnen i centrum, som främjar strävandena efter jämställdhet, som står i överensstämmelse med de stora löntagargruppernas intressen och stöds av löntagarorganisationerna.

Familjepolitiken var en av de största frågorna i den senaste valrörelsen. Den proposition om familjepolitiken som den borgerliga regeringen nu lagt fram och som behandlas i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 27 visar ånyo hur de borgerliga flyr sina vallöften. Under valrörelsen utlovade de borgerliga väldiga förbättringar till barnfamiljerna. Men i det borgerliga regeringsförslag som nu föreligger har de stora parollerna från valrörelsen lagts åt sidan. Det blev inte några 10 000 kr. om året

i vårdnadsbidrag som centern lovade, det blev inga förmånliga skatteavdrag som moderaterna lovade, det blev ingen ökad jämlikhet mellan kvinnor och män som folkpartiet lovade. Här kan man verkligen säga, att omtanken om barnens bästa fått stå tillbaka för omtanken om de borgerliga regeringspartiernas sammanhållning i en fråga där de i verkligheten är djupt splittrade. Samtidigt är det barnfamiljerna som har det svårast att klara de standardsänkningar vi nu har att motse. Den föreliggande familjepolitiska propositionen är tvärs igenom en balansakt mellan helt olika uppfattningar om familjepolitikens utformning.

När propositionen presenterades föranledde den också kraftiga protester från löntagarnas organisationer. När det gäller både barnomsorgen och det förslag som nu föreligger om föräldraförsäkringen har den borgerliga regeringspolitiken skapat oro och brustna förväntningar hos barnfamiljerna. Så har de borgerliga lyckats svika både dem som lockades av de stora löftena och dem som trodde att folkpartiet åtminstone i denna fråga skulle hålla emot de konservativa krafterna.

I valrörelsen lovade folkpartiet att lära centern och moderaterna vilka krav som jämställdheten mellan kvinnor och män ställer på familjepolitiken. Men när man väl satt i den borgerliga regeringen kunde inte folkpartiet hålla det löftet till barnfamiljerna. I propositionen blev det inget krav om att man skall dela den utökade tiden för samvaron med barnen lika mellan föräldrarna. Och det blev i propositionen inte mer än 4 kr. i timmen i ersättning till den förvärvsarbetande som skall ta ledigt under föräldraförsäkringens nionde månad.

Herr Gustavsson söker nu att polera upp förslaget, men varje granskning visar hur ihåligt och ofullständigt det är. Vårt förslag innehåller rader av valmöjligheter för att ta ut den ökade föräldraledigheten. Regeringen tycks emellertid ha missförstått begreppet valfrihet när den kallar en ersättning på 4 kr. i timmen för en valmöjlighet för t. ex. en ensamstående förälder. I vår reform har man hela tiden en valfrihet med ersättning för inkomstbortfallet när man vill ta ut den ökade föräldraledigheten.

Nu säger man här, vilket herr Gustavsson var inne på, att utgångspunkten när ersättningsreglerna fastställdes var att så många föräldrar som möjligt skall kunna tillgodogöra sig föräldraförsäkringen. Men det är precis tvärtom, t. ex. för de ensamstående föräldrar som inte kan ta ledigt för de 32 kronorna om dagen. Eller, som man säger: under den tredje ersättningsmånaden kan en förälder ta ut hel särskild föräldrapenning även vid en förkortning av arbetstiden med endast en fjärdedel. Det innebär, säger man, att en förälder kan förkorta sin arbetstid med två timmar per dag och ändå ta ut hela 32 kr. Därigenom får personer med en inkomst på upp till ca 50 000 kompensation för inkomstbortfallet. Herr Gustavsson betonade detta i sitt anförande.

Men observera att det då bara blir en månad med sex i stället för åtta timmars arbete. Varje sådan månad motsvarar i vårt förslag fyra månader med ersättning för inkomstbortfallet vid sex i stället för åtta

timmars arbete. Utslaget på dessa fyra månader ger propositionens förslag 4 kr. i timmen. Hela vårt utbyggnadsprogram ger vid sex timmars arbete kompensation för inkomstbortfallet under 20 månader. Nu säger man också att för alla som arbetar högst tre fjärdedels tid utgår också ersättning med 32 kr. per dag under den tredje ersättningsmånaden. Detta belopp kan också delas upp i ett halvt eller ett fjärdedels belopp. Herr Gustavsson betonade detta. Observera att detta innebär 8 kr. per dag. Man kan säga: fantastiskt!

Mot dessa bristfälliga borgerliga förslag står det socialdemokratiska programmet för en kraftig utbyggnad av föräldraförsäkringen. På grundval av det utredningsarbete som genomfördes av den socialdemokratiska regeringen vill vi genomföra en sammanhållen reform, som innebär väsentligt ökade möjligheter till föräldraledighet genom föräldraförsäkringen. Jag kan intyga att den socialdemokratiska regeringen låg långt framme i arbetet på ett genomförande av denna viktiga reform, som skulle ge barnfamiljerna en mjukare och positivare tillvaro med mera tid för samvaro mellan föräldrar och barn. Det är sannerligen angeläget. Kravet på ett förverkligande av denna viktiga reform för vi nu fram med starkt stöd från löntagarnas organisationer.

I en partimotion redan under den allmänna motionstiden i januari har vi föreslagit att en sådan reform skall genomföras etappvis med början den 1 januari 1978 och att den skall vara fullt genomförd inom en femårsperiod, dvs. fr. o. m. 1982. Reformen skall utöver föräldraförsäkringens nuvarande förmåner ge föräldrarna rätt till ersättningsberättigad ledighet, som för varje barn motsvarar fem månaders hel ledighet. Den ökade föräldraledigheten med ersättning från föräldraförsäkringen skall kunna tas ut på det sätt som bäst passar varje familj: genom hel ledighet, sex timmars arbetsdag eller på annat sätt förkortad arbetstid. Den nya rätten till föräldraledighet, som skall delas lika mellan föräldrarna, skall kunna tas ut fram till barnets första skolår. Reformen föreslås omfatta alla föräldrar: heltidsarbetande, deltidsarbetande, skiftarbetande, adoptivföräldrar och hemarbetande. Generösa övergångsregler införs vid ikraftträdandet, så att föräldrar med barn födda den 1 januari 1971 eller senare får del av reformen med en ersättningstid som är beroende av barnets ålder. Reformen skall utformas så, att alla föräldrar får lagfäst rätt till sin föräldraledighet. Under ledigheten skall utgå ersättning för inkomstbortfallet enligt samma grunder som i den nuvarande föräldraförsäkringen, och rätten till föräldrapenning överstigande garantinivån knyts till individen. Reformen föreslås finansierad i huvudsak genom arbetsgivarnas socialförsäkringsavgift på samma sätt som den nuvarande föräldraförsäkringen. I motionen föreslår vi också en höjning av grundbeloppet i föräldraförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1978 från 25 kr. om dagen till 35 kr. per dag. Vi krävde i partimotionen ett snabbt och sammanhållet beslut av riksdagen om hela det utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen som den föreslagna reformen innefattar.

Detta sammanhållna utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen har

den borgerliga regeringen skjutit åt sidan. I propositionen läggs i stället fram ett i högsta grad ofullgånget förslag, där man på punkt efter punkt försämrar den helhetslösning som den socialdemokratiska regeringens arbetsgrupp hade arbetat fram i nära samverkan med löntagargenerationerna. För att få förslaget att se mer ut än det i verkligheten är gör man i själva verket ett ingrepp i dagens föräldraförsäkring. Den första av de presenterade tre månadernas särskilda föräldrapenning är inget annat än den nuvarande sjunde månaden. Man byter med andra ord bara namn på en redan existerande förmån. Reformen inskränker sig egentligen till en månads utökning av föräldraförsäkringen – den åttonde månaden. För den nionde månaden har man en lösning som i praktiken omöjliggör för en förvärvsarbetande att ta ledigt. Det är ett slags början till ett beskattat vårdnadsbidrag som regeringen föreslår, till beloppet knappa 1 000 kr. Folkpartiet har här inte förmått att hävda sin inställning från valrörelsen. Det är bara att konstatera detta.

Kombinationen av propositionens förslag *att* det enbart genom en anmälan till försäkringskassan skall vara möjligt att avstå från rätten att vara ledig för samvaro med barnen, *att* det under den ena månaden av föräldraförsäkringen oavsett inkomstbortfallet bara skall utgå ersättning med 32 kr. per dag och *att* en förvärvsarbetande man med hemsvarande hustru inte skall kunna utnyttja ledigheten med belopp motsvarande sin sjukpenning – allt detta tillsammans leder till att reformen med regeringens utformning från jämställdhetssynpunkt blir utan värde. Vilken förvärvsarbetande pappa kommer att vara intresserad av detta? Det verkligen beklagliga är dessutom att sådana regler kan leda till att hela föräldraförsäkringen råkar i vanrykte när det gäller jämställdheten. Från valrörelsen erinrar jag mig en stolt utslungad paroll av en ledande folkpartist att man i dessa frågor inte kan föra en politik, "som går på tvärs med debatten om jämställdheten mellan kvinnor och män".

Vår familjepolitiska reform omfattar för varje barn en ökad föräldraledighet med fem månaders hel ledighet, tio månaders ledighet för arbete på halvtid eller 20 månaders ledighet för arbete med 6 timmars arbetsdag.

Vi vill genom vår reform ge de förvärvsarbetande föräldrarna ordentliga möjligheter att vara mer tillsammans med barnen. Vi har utformat reformen så, att *alla* föräldrar skall kunna få del av den ökade ledigheten och att de då skall vara tillförsäkrade ersättning för inkomstbortfallet genom föräldraförsäkringen.

Detta reformförslag – med familjestödsutredningen som bakgrund – växte fram som ett resultat av en lång rad arbetsplatsbesök av Göte Fridhs arbetsgrupp. Det är ett reformförslag som ställer barnens bästa i centrum. Det är ett reformförslag som löntagarna har sagt ja till.

Denna reform – som så många hoppades så mycket av – har nu plottrats sönder av den borgerliga regeringen. Alla de som hoppades på en ordentlig familjepolitisk reform känner säkert stor besvikelse när de ser vad de villrådiga borgerliga partierna i regeringen har ställt till med. Varför har regeringen – som varit medveten om att vårt förslag var djupt förankrat

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

hos löntagarna – inte försökt att nå politisk enighet i denna för barnfamiljerna så viktiga fråga?

Om riksdagsmajoriteten i dag röstar ner vårt reformförslag, så kan jag försäkra att vi kommer igen. Vi kommer att hålla reformförslaget levande, och förr eller senare kommer den dag då vi tillsammans med löntagarnas organisationer skall genomföra denna reform – det kan landets barnfamiljer lita på.

I den socialdemokratiska reservationen till utskottsbetänkandet har vi på punkt efter punkt lagt fram ändringsförslag i förhållande till regeringen, och de står i överensstämmelse med det utbyggnadsprogram för föräldraförsäkringen som hade utarbetats av den socialdemokratiska regeringen och som hade och har stöd av löntagarnas organisationer. Fru Håvik kommer i det följande att närmare redogöra för dessa ändringsyrkanden. Jag vill här understryka att det genom den socialdemokratiska reservationen föreligger ett i detalj utarbetat alternativ till propositionens förslag och att det i reservationens hemställan också lagts fram ett helt utarbetat lagförslag.

Den arbetsgrupp som leddes av dåvarande statssekreteraren Göte Fridh lade redan i maj förra året fram sitt förslag till en omfattande utbyggnad av föräldraförsäkringen. Socialdemokratin tog från början ställning för ett genomförande av arbetsgruppens reformförslag, och det fick efter en rätt omfattande remissbehandling också positivt gensvar, bl. a. från LO, TCO och SACO/SR.

Jag är övertygad om att det förslag som regeringen har presenterat i sin proposition skulle ha blivit direkt nedgjort om det hade utsatts för en offentlig remissbehandling. När regeringsförslaget i färdigt skick presenterades för löntagarorganisationerna möttes det också helt naturligt av skarpa protester från LO, TCO och SACO/SR.

Det är egentligen häpnadsväckande att regeringen i en fråga av denna karaktär inte haft några som helst kontakter med löntagarnas organisationer under propositionsarbetet. Om jag skulle ge regeringen ett gott råd så är det att regeringen i fortsättningen visar större öppenhet vid behandlingen av de viktiga familjepolitiska frågorna. I propositionen meddelas att regeringen planerar ett förslag med en samlad lösning av frågorna om vårdnadsbidrag och utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen. Det som nu skett ger mig anledning fråga: Är det meningen att detta fortsatta utredningsarbete också skall bedrivas utan insyn från löntagarnas organisationer och utan möjlighet till en offentlig debatt innan det föreligger i en proposition?

I så fall är det frågan om helt nya former för regeringsarbetet i frågor som berör stora delar av det svenska folket och där löntagarnas organisationer helt naturligt måste ha rätt att framföra sina synpunkter. Under alla förhållanden kan jag försäkra att socialdemokratin med stöd av löntagarnas organisationer även i fortsättningen kommer att motsätta sig alla planer på att införa något vårdnadsbidrag. Vi kommer med all kraft att arbeta för ett genomförande av vårt utbyggnadsprogram för föräld-

draförsäkringen.

Vid dagens riksdagsbehandling av föräldraförsäkringen ges riksdagen genom den socialdemokratiska reservationen tillfälle att punkt efter punkt bringa den första utbyggnadsetappen för föräldraförsäkringen i överensstämmelse med det ursprungliga reformförslaget.

I reservationen föreslår vi också att riksdagen i detta sammanhang tar ställning för ett fortsatt genomförande av arbetsgruppens utbyggnadsprogram i dess helhet. Det är först genom ett förverkligande av hela utbyggnadsprogrammet som man fullt ut kan ge alla förvärvsarbetsande föräldrar de möjligheter till en mjukare tillvaro genom olika former av föräldraledighet och de ökade möjligheter att vara tillsammans med barnen som har varit själva grundtanken när den Fridhska arbetsgruppen utformade sitt reformförslag. Dessa djupare motiv för den familjepolitiska reformen – som växt fram ur arbetsgruppens diskussioner ute på ett stort antal arbetsplatser – tillgodoses inte genom den borgerliga regeringens proposition.

Vi tror också att en helhetslösning i enlighet med arbetsgruppens förslag är viktig som ett led i strävandena från samhällets sida att underlätta familjebildningen. Vad vi genom den socialdemokratiska reservationen ger riksdagen möjlighet att ta ställning till är ett reformförslag som skapar nya dimensioner åt en aktiv och framåtsyftande familjepolitik med tillgodoseende av kraven på ett barnvänligt samhälle och ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen till utskottets betänkande.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Under 1976 års valrörelse lovade centerpartiet och moderata samlingspartiet barnfamiljerna ekonomiskt stöd i form av vårdnadsbidrag. Folkpartiets representanter lovade väljarna att de utgjorde en garanti mot att ett vårdnadsbidrag enligt de övriga borgerliga partiernas modell skulle genomföras. Vi socialdemokrater konstaterade redan då att de borgerliga partierna även i denna fråga var djupt splittrade. Det fanns ingen gemensam borgerlig familjepolitik.

När regeringen i proposition 1976/77:117 presenterade sitt samlade förslag till en utbyggnad av föräldraförsäkringen måste de väljare som trodde på er ha blivit förvirrade och besvikna. De väljare som stödde folkpartiet i förhoppningen om att ni enligt löfte skulle hindra en föräldraförsäkring som innebar begränsad valfrihet måste vara speciellt besvikna.

Folkpartiet som vill lagstifta mot könsdiskriminering ställer snällt upp på en nionde månad som innebär en ersättning på endast 32 kr. per dag – ett belopp som värdemässigt inte motsvarar de 25 kr. som infördes i januari 1974. Vad betyder en lagstiftning mot könsdiskriminering om folkpartiet i praktisk politik inte tar avstånd från ett förslag som verkligen är diskriminerande? Och vad värre är, ni försvarar förslaget till utbyggd föräldraförsäkring i det skick det föreligger! Hade er inställning till nu-

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

---

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

varande förslag varit en annan, om ni fått gehör hos regeringen för lagstiftning mot könsdiskriminering och förslaget hade upphöjts till lag? Är svaret nej, är ert engagemang i könsrollsdebatten endast munväder.

Numera är det allmänt bekant att regeringen är splittrad i sin uppfattning när det gäller stödet till barnfamiljerna. De borgerliga partiernas oenighet bevisas av att folkpartiet och centerpartiet i det förslag som vi i dag diskuterar i kompromissens namn har tagit avstånd från sina grundläggande principer. Under hela valrörelsen framhöll centern i debatt i pressen det orättvisa i att ersättning enligt lagen om föräldraförsäkring utgick med olika belopp beroende på storleken på den sjukpenninggrundande inkomsten. Centern tog med andra ord bestämt avstånd från rätten för de förvärvsarbetande att erhålla kompensation för förlorad arbetsinkomst enligt samma grunder som gäller vid arbetsoförmåga på grund av sjukdom. Centern ansåg – och anser fortfarande, såvitt jag vet – att en enhetlig ersättning skall utgå för insatsen att vårda barn. Detta hindrar inte centern från att i dag ställa sig bakom förslaget att införa en åttonde månad som gäller rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst, dvs. 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. I sanning en märklig helomvändning!

Folkpartiet hälsar med all säkerhet rätten till kompensation för den åttonde månaden med tillfredsställelse, men hur kan folkpartiet acceptera och t. o. m. försvara att ersättning för den nionde månaden endast utgår med 32 kr. per dag?

Vi vet att de borgerliga partierna inte kom fram till en enhetlig linje beträffande familjepolitiken under regeringsförhandlingarna. I regeringsförklaringen står endast att stödet till småbarnsföräldrar skall utformas så att det främjar valfrihet och jämställdhet.

I dag vet vi också att regeringens inre problem kvarstår. Det förslag vi i dag diskuterar är ett tydligt bevis på detta. Det kryptiska uttalandet i regeringsdeklarationen har ersatts av en lika kryptisk förklaring i propositionen. Där heter det: "I enlighet med regeringsförklaringen – – – planeras slutligen ett förslag med samlad lösning av frågorna om vårdnadsbidrag och utbyggnad av den särskilda föräldrapenningen så att den i sin helhet utgår efter föräldrarnas aktuella sjukpenninggrundande inkomst."

Innebär detta att centern och moderaterna går ifrån sitt vallöfte om ett vårdnadsbidrag om 10 000 kr. till småbarnsföräldrarna? Kan vi tolka skrivningen så att centern och moderaterna ställer sig bakom principen om ersättning för förlorad arbetsinkomst?

Frågorna är i högsta grad berättigade eftersom propositionen saknar en plan för en framtida utbyggnad av föräldraförsäkringen. Uttalandena i propositionen är vaga och delvis motsägelsefulla. Är det oförsynt att be om ett klarläggande av hur en framtida utbyggnad av föräldraförsäkringen kommer att se ut? Har regeringen en klar uppfattning i denna fråga, är det angeläget att denna presenteras i samband med dagens debatt.

De storslagna löftena om vårdnadsbidrag med 10 000 kr. om året under

tre år till småbarnsföräldrar har blivit en månad med ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen. För den borgerliga majoriteten menar väl inte att den nionde månaden med en ersättning av 32 kr. per dag om en förälder stannar hemma hos sitt barn innebär valfrihet för de förvärvsarbetande föräldrarna? Anser ni att den ensamstående modern, som är beroende av sin inkomst för att försörja sig och barnet, har någon valfrihet? Om hon med tanke på barnets bästa väljer att avkorta sin arbetstid från åtta till sex timmar om dagen kommer hon att finna att hon under de fyra sista månaderna får en ersättning med 8 kr. om dagen, dvs. 4 kr. per timme. Enligt min uppfattning har hon bara ett val: hon måste resignerat inse att den nionde månaden inte är avsedd för henne. Av ekonomiska skäl måste hon arbeta sina åtta timmar, och propositionens vackra formuleringar om social trygghet för barnfamiljerna gäller inte henne.

Den nionde månadens ersättningsnivå innebär att föräldrar som är beroende av inkomsten för sin försörjning är utestängda från möjligheten att förlänga den tid de kan vara tillsammans med sina barn. Den möjligheten gäller helt andra grupper.

Att folkpartiet ställer upp på detta förslag och försvarar det är närmast chockerande. Samtidigt uttalades så sent som i lördags på Folkpartiets kvinnoförbunds landsmöte att lagen mot könsdiskriminering, som folkpartiet kämpat för, bör läggas fram av regeringen. Anser ni inte att den nionde månaden med den föreslagna ersättningsnivån är direkt könsdiskriminerande? Hur många män kan välja att utnyttja denna s. k. reform? Hur många unga barnfamiljer har råd med det? Även om de skulle önska att utöka tiden tillsammans med sina barn är det en ekonomisk omöjlighet. De anser säkert och med rätta att deras barn bör ges lika rätt till samvaro som andras. Det anser inte regeringen.

Vi socialdemokrater är inte förvånade över att regeringen inte lägger fram ett förslag till en utbyggnadsplan för föräldraförsäkringen. Den luddiga skrivningen i förslaget visar klart att regeringspartierna ännu inte resonerat sig samman. Regeringen har ingen enig linje i denna för barnfamiljerna så utomordentligt viktiga och angelägna fråga.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att närmare motivera den socialdemokratiska reservationen, som bygger på motionerna 257 och 1572 av herr Palme m. fl.

Den av den socialdemokratiska regeringen tillsatta arbetsgruppen under förre statssekreteraren i socialdepartementet Göte Fridh gjorde under 1976 en undersökning som visade att närmare 80 % av alla föräldrar med barn i förskoleåldern är förvärvsarbetande på heltid eller deltid. Mot denna bakgrund anser reservanterna att det är synnerligen angeläget att regeringen fullföljer de redan uppdragna riktlinjerna för ett utbyggnadsprogram som ger föräldrarna mer tid för samvaro med barnen. Först då skulle riksdagen få tillfälle att ta ställning till ett reformförslag som innebär en aktiv och framåtsyftande familjepolitik som tillgodoser kraven på ett barnvänligare samhälle och en ökad jämställdhet mellan kvinnor

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

och män.

Arbetsgruppens förslag skulle enligt vår mening ha kunnat ligga till grund för en helhetslösning av denna viktiga familjepolitiska fråga.

Denna uppfattning delades av det helt övervägande antalet remissinstanser. De största löntagarorganisationerna, socialstyrelsen, Kommunförbundet och Landstingsförbundet ställde sig också bakom arbetsgruppens förslag.

Vi beklagar att regeringen inte kunnat enas om ett utbyggnadsprogram som innebär att man redan nu borde fastställa en femårsplan för den särskilda föräldrapenningen så att den redan den 1 januari 1982 omfattar en ersättningstid om fem månader utöver de nu gällande sju månaderna i samband med barns födelse.

Den av regeringen föreslagna ersättningstiden för den särskilda föräldrapenningen om tre månader innebär i realiteten en förlängning av de nuvarande sju månaderna med en månad, eftersom endast en månad ger rätt till kompensation för förlorad arbetsinkomst. Den första månaden är en redan nu existerande förmån, och den tredje månaden kan verkligen inte anses innebära någon förlängning som ger de förvärvsarbetande en rejäl möjlighet att utnyttja denna reform – som tydligen är en kompromiss och en mycket dålig sådan, då den enligt de exempel som anförts är såväl könsdiskriminerande som ett hinder för valfrihet.

Vidare menar vi reserverar att nuvarande ersättningstid om sju månader i samband med barns födelse bör behållas och att den särskilda föräldrapenningen skall avse två månader i en första utbyggnadsetapp. Vi kan inte förstå att det införs regler som tvingar till utnyttjande av en redan gällande förmån i nuvarande föräldraförsäkring för att man skall kunna få del av den av regeringen föreslagna särskilda föräldrapenningen.

Verklig valfrihet föreligger först när den särskilda föräldrapenningen helt bygger på inkomstbortfallsprincipen. Och ersättning enligt garantinivån bör utbetalas endast till den förälder som saknar inkomst eller vars sjukpenninggrundande inkomst understiger garantinivån. Vidare anser vi att garantinivån skall vara 35 och inte 32 kr. per dag, som föreslås i propositionen. Vid föräldraförsäkringens genomförande den 1 januari 1974 var garantibeloppet 25 kr. per dag, och om realvärdet från 1974 skall kunna bibehållas är regeringens förslag på 32 kr. alldeles för lågt. Ja, herr talman, det kan vara möjligt att även det av oss reserverar föreslagna beloppet har hunnit bli för lågt med tanke på den prisutveckling som skett under innevarande år.

Vidare framhåller vi att varje förälder skall erhålla kompensation för förlorad arbetsinkomst grundad på sin individuella sjukpenninggrundande inkomst. Därigenom ges en förvärvsarbetande make rätt att utnyttja föräldraförsäkringen med föräldrapenning över garantinivån, även om den andre föräldern är hemarbetande och för samma tid inte uppbär föräldraförsäkringens garantibelopp. Detta har sin betydelse även i de fall då en av makarna har förvärvsarbete men trots detta endast erhåller

ersättning enligt garantinivån, beroende på att han eller hon inte uppfyller kraven vad gäller den tid man måste ha haft sjukpenninggrundande inkomst.

Herr talman! Jag vill även peka på de i reservationen föreslagna generösare reglerna i samband med genomförandet av den särskilda föräldrapenningen. Vi finner det vara synnerligen viktigt att övergångsbestämmelserna utformas så att föräldrar med barn födda 1971 och 1972 får rätt till hel ledighet i 5 dagar, för barn födda 1973 och 1974 10 dagar, för barn födda 1975 och 1976 20 dagar och för barn som fötts under 1977 30 dagar. Vi anser att den i propositionen föreslagna ersättningstiden är alldeles för snäv och skapar för skarpa gränser mellan barnfamiljer med barn födda 1971 och senare.

Arbetsgruppen föreslog en obligatorisk uppdelning av ersättningstiden mellan föräldrar under fem månader, dvs. två och en halv månader till vardera föräldern på heltid. Detta förslag mottogs mycket positivt av flertalet remissinstanser, däribland de stora löntagarorganisationerna. Går vi tillbaka till införandet av föräldraförsäkringen var det ett väsentligt syfte med den att stimulera fäderna att ta del i vården av barnen. I dag vet vi att trots att ersättning utgått, grundad på den sjukpenninggrundande inkomsten, är andelen män som avstår från förvärvsarbete mycket låg. En lagstiftning skulle med all säkerhet innebära ett stöd att utnyttja möjligheten. Det är på tiden att vi konstaterar och tar konsekvenserna av att barnen från tidig levnadsålder har behov av nära kontakt inte bara med modern utan också med fadern. För att underlätta för fäderna att delta i barnens utveckling och uppfostran bör vi medverka till att ge dem denna rättighet. Vi är alla medvetna om att traditionellt könstänkande i många fall utgör såväl ett moraliskt som ett praktiskt hinder för att syftet – jag vill påstå ett av de väsentligaste syftena – med föräldraförsäkringen skall kunna tillgodoses.

Utöver de stora löntagarorganisationerna som ställde sig bakom den av arbetsgruppen föreslagna uppdelningen kan även nämnas socialstyrelsen, barnomsorgsgruppen, Försäkringskassaförbundet, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Folkpartiets ungdomsförbund och Fredrika Bremer-förbundet. Förslaget avstyrktes av Lantbrukarnas riksförbund, Moderata kvinnoförbundet, Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet och Folkpartiets kvinnoförbund. Det är trots allt positivt att konstatera att Folkpartiets ungdomsförbund har följt en barn- och familjevänlig linje, i motsats till Folkpartiets kvinnoförbund. Jag har svårt att förstå Folkpartiets kvinnoförbunds inställning, när man så sent som i lördags uttalade att regeringen bör framlägga ett förslag mot könsdiskriminering. Det är verkligen något som stämmer till eftertanke. Att Centerns ungdomsförbund och andra centern närstående organisationer avstyrker förslaget förvånar inte, inte heller Moderata kvinnoförbundets negativa inställning. De två sistnämnda partierna vänder sig till grupper i samhället som säkerligen anser detta ställningstagande riktigt och ställer upp bakom det.

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Departementschefen avvisar förslaget, och det är ganska intressant att notera att han i sitt ställningstagande enbart framhåller Folkpartiets kvinnoförbunds synpunkter. Vidare anför departementschefen att för att undvika ett besvärligt administrativt system ges lagstiftningen den utformningen, att var och en av föräldrarna disponerar 45 dagar av ersättningstiden och att den ena föräldern genom en enkel skriftlig anmälan hos försäkringskassan får rätt att avstå från ersättningstid till förmån för den andra föräldern.

Låt oss förutsätta att en förvärvsarbetande mamma stannar hemma 45 dagar och erhåller kompensation för förlorad arbetsinkomst med 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten och att fadern därefter ämnar utnyttja resterande 45 dagar. För de första 15 dagarna får också han 90 % av förlorad arbetsinkomst. Men för de återstående 30 dagarna utgår ersättning med 32 kr. om dagen före skatt. Tror inte departementschefen att i sådana fall en enkel skriftlig anmälan ganska snabbt avsänds till försäkringskassan med begäran om att ersättningstiden överförs till modern? Härmed är ordningen återställd. Modern, som i de flesta fall har den lägre lönen, stannar traditionellt hemma. Skulle föräldrarna vara låginkomsttagare stannar förmodligen ingen av dem hemma och utnyttjar den nionde månaden vare sig på heltid eller med reducerad arbetstid – de har helt enkelt inte råd.

Folkpartiets kvinnoförbund har i sitt remissvar uttalat att detta bör vara en reform för barnens skull. Jag har svårt att inse att barn till låginkomstföräldrar har fått samma rättigheter som barn till mera välstuerade föräldrar. Det dröjer säkerligen inte länge förrän män som har högre inkomster än hustrun upptäcker att om de skall utnyttja rätten att stanna hemma i 45 dagar hos barnen, så är tidpunkten given: av ekonomiska skäl väljer männen de första 45 dagarna och hustrun de resterande 45, då ersättningen är lägre.

Departementschefen framhåller att det med hänsyn till de åtaganden som redan gjorts inom familjepolitiken samt behovet av insatser på andra områden inte är möjligt att från den 1 januari 1978 genomföra mer än en begränsad utbyggnad av föräldraförsäkringen. Vi kan förstå motivet, men vi kan inte förstå att begränsningen gjorts sådan att den kommer att innebära att ensamstående föräldrar och låginkomsttagare inte får råd att använda sig av det som betecknas som en utbyggnad och att män med högre inkomst än hustrun kan räkna ut när det är ekonomiskt fördelaktigt att stanna hemma.

Jag kan också förstå att en kompromiss varit nödvändig. Men en kompromiss som innebär en månad med kompensation för inkomstbortfall och en månad med ersättning enbart för vårdnadsansvar måste anses som otroligt dålig. Dessutom må följande fråga återigen få ställas: Hur länge skall barnfamiljerna sväva i okunnighet om hur den framtida utbyggnaden kommer att se ut? .

I sitt inledningsanförande gjorde socialministern en ganska stor affär av att fadern nu kommer att kunna stanna hemma i samband med första

barnets födelse, och jag tycker förslaget på den punkten är bra. Vi är några här som har motionerat om detta, och vi hälsar med tillfredsställelse att våra önskemål blivit tillgodosedda. Vi tycker således att det här förslaget är bra, och det gör tydligen också socialministern – det framgick av hans anförande. Men då ställer man sig frågande till varför det måste stå att förslaget i avvaktan på familjestödsutredningens nästa betänkande skall anses som en provisorisk lösning. När man tagit del av denna proposition och sett vad kompromissen har lett till, då börjar man att fundera över om det inte hade varit lämpligt att propositionen slutat: "Denna proposition bör anses som en provisorisk lösning."

Herr talman! Jag yrkar bifall till den till utskottsbetänkandet fogade socialdemokratiska reservationen av herr Aspling m. fl.

I detta anförande instämde fru Cederqvist samt herrar Henrikson, Klöver och Larsson i Vänersborg (samtliga s).

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! När man lyssnar till herr Aspling och fru Håvik – deras anföranden gick ju ut på att ett bifall till propositionen skulle vara något av en olycka för familjepolitiken i framtiden – undrar man varför de egentligen diskuterar familjepolitik i dag, eftersom fru Håvik och herr Aspling under många år haft möjlighet att påverka den. Ni borde väl i dag ha haft ett system där allting skulle ha varit fulländat. Varför har ni inte själva gjort detta förut? Ni har ju haft majoritet och alltså möjlighet att genomföra detta.

Sedan säger herr Aspling att socialdemokraternas program är det enda som ställer barnet i centrum. Jag vill fråga min företrädare, herr Aspling, vilken målsättning han har haft under de år han har lagt fram propositioner om familjepolitiken. Har målsättningen inte varit barnens bästa? Vad vi nu gör är att bygga på de beslut som riksdagen på herr Asplings förslag tidigare har fattat. Det är märkligt att herr Aspling kan fälla ett sådant omdöme.

Vi flyr inte ifrån våra vallöften, fru Håvik. När fru Håvik säger att hon har tagit del av propositionen, ställer jag mig frågande. Jag tror inte att fru Håvik har gått så djupt in i den, något som också framgick av hennes anförande. Vi har klart deklarerat att detta är ett första steg. Vi har för avsikt att i höst lägga fram ytterligare ett förslag och så småningom ett fullständigt förslag. Vi har inte, fru Håvik, vid något tillfälle sagt att vi skulle kunna klara familjepolitiken på några månader och genomföra den på en gång. Det vi skrivit in i regeringsdeklarationen avser vi att genomföra under en valperiod. Det är inte så att omtanken om barnens bästa får stå tillbaka.

I mitt inledningsanförande hänvisade jag till en undersökning som gjorts här i Stockholmsområdet, nämligen en undersökning om den dåliga sociala situationen för många barn på grund av den bristande samhällsplaneringen där man inte tagit hänsyn till de sociala aspekterna. Vad

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

gjorde herr Aspling och fru Håvik under 1960-talet för att förhindra denna koncentration som skapat så oerhört stora sociala problem, särskilt för barnen? När ni drev igenom denna våldsamma koncentration hade ni inte barnens bästa för ögonen. Miljön är oerhört viktig i det här sammanhanget.

Hur kan herr Aspling påstå att regeringens förslag skulle innebära en försämring? Genom att sjunde månaden som vi föreslagit skall omvandlas och ge föräldrapenning, kommer föräldrarnas valfrihet att väsentligen ändras. Vårt förslag ger föräldrarna valfrihet. Vi vill ge föräldrarna det förtroendet att de själva får träffa avgörandet. Men ni vill inte ge dem den möjligheten. Att man nu kan ta ut den sjunde månaden exempelvis före den 270:e dagen efter barnets födelse ger en ökad valfrihet. Det systemet ger föräldrarna helt andra möjligheter att klara sin situation genom att välja den tid som passar barnet bäst.

Det är rätt intressant att lyssna till debatten om den nionde månaden. Ni har sagt att förslaget urholkar föräldraförsäkringen. Vi har i dag sju månader och lägger fram ett förslag om ytterligare två månader. Hur kan ni påstå att detta försämrar försäkringen? Det är ingen urholkning. Den nionde månaden kan tas ut som första, andra eller tredje månad med särskild föräldrapenning. Den kan då utgå som hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning. En ensamstående förälder som gör så har alltså möjlighet att arbeta sex timmar per dag och minskar därmed sin arbetstid, fru Håvik. Hon får då kompensation den nionde månaden upp till en inkomst av 52 000 kr. per år. Det bortsåg fru Håvik helt ifrån.

Sedan tycker jag att det också finns anledning att något litet kommentera kostnadsfrågan. När vi presenterade denna proposition blev det enligt min mening inte en sådan väldig storm mot förslaget som herr Aspling här gjorde gällande. Men nu lägger vi fram ett förslag som kostar 500 milj. kr. per år, när systemet får fullt genomslag. Härtill kommer 470 milj. kr. under en åttaårsperiod som utgör kostnaderna för övergångsbestämmelserna. För de två tillkommande månaderna har kostnaderna beräknats till ca 400 milj. kr. Höjningen av garantinivån från 25 till 32 kr. kostar ungefär 69 milj. kr. Rätten för papporna att vara hemma i samband med det första barnets födelse samt adoptivbarnens ökade rättigheter räknar vi med kommer att kosta ca 15 milj. kr. Rätten för förvärvsarbetande föräldrar med hemmavarande make att maximalt utnyttja föräldrapenningen till halvtid beräknas kosta 17 milj. kr. Med samma grundförutsättningar som använts för dessa beräkningar skulle det socialdemokratiska förslaget vara ungefär 300 milj. kr. dyrare i fullfunktionsstadiet. Vidare skulle övergångsreglerna enligt det socialdemokratiska förslaget medföra en total kostnad för enbart denna del med 980 milj. kr., dvs. en merkostnad på ca 510 milj. kr.

De siffror jag här angivit avser kostnaderna i fullfunktionsstadiet och beträffande övergångsreglerna totalkostnaden under åtta år. För åren 1978–1979 är det svårt att ange några exakta siffror. Kostnaderna för den särskilda föräldrapenningen under dessa år är helt beroende av på

vilket sätt föräldrarna kommer att använda försäkringen. Men i den mån den särskilda föräldrapenningen i större utsträckning kommer att tas ut i omedelbart samband med barnens födelse blir kostnaderna högre under dessa år, och de blir i motsvarande grad lägre om föräldrarna väntar med att utnyttja förmånerna till dess barnen är äldre.

När vi nu skall ta ställning till dessa frågor är det inte kostnaderna bara för det kommande årets budget som vi diskuterar, utan det socialdemokratiska förslaget innebär ett kostnadsåtagande för lång tid framöver. Vi har också klart deklarerat att utbyggnaden och påbyggnaden av försäkringen är beroende av den ekonomiska utvecklingen. Det tror jag att också socialdemokraterna är beredda att erkänna. Men man vill inte göra det i den allmänna debatten, utan där för man i stället alltid talet om att vi springer ifrån våra vallöften. Då vill jag än en gång säga, fru Håvik, att här är det inte fråga om att springa ifrån några vallöften. Om fru Håvik läser propositionen skall hon se att där står klart utsagt hur det framtida arbetet kommer att bedrivas.

Slutligen var det ganska intressant att höra fru Håvik tala om splittring. Den som varit med här i riksdagen ett antal år och lyssnat på den debatt som förts om familjepolitiken har ju märkt den oerhörda splittring som har funnits inom det socialdemokratiska partiet just när det har gällt familjepolitiken. Det säger ju allt. Och som jag redovisade i mitt inledningsanförande har det varit så att en rad utredningar har lagts fram och remissbehandlats, men sedan har det inte hänt någonting. Nej, det är den diskussion som har förts och de krav som har ställts från de tidigare oppositionspartierna som gjorde att socialdemokraterna våren 1976 samlade ihop sig och tillsatte en arbetsgrupp som sedan presenterade ett förslag. Dessförinnan rådde det mycket stor oenighet. Det fick vi märka vid diskussionerna här i kammaren.

Herr talman! Jag ser nu att min talartid är slut, och flera talare är anmälda. Därför skall jag inte nu göra fler kommentarer utan ber i stället att få återkomma senare.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavssons argumentation blir märkligare och märkligare. Det är inte bara det att regeringen flyr från sina vallöften. Nu flyr den också över till en märklig argumentation, som jag här inte skall försöka karakterisera. Får jag, herr talman, under några minuter bara göra ett par korta kommentarer.

Herr Gustavsson började sitt anförande med att beskriva familjernas situation och de reformer som har genomförts av den socialdemokratiska regeringen. Hälften av hans anförande ägnades åt denna värdefulla upplysningsverksamhet. Vi har inte uppnått något färdigt samhälle. Steg för steg har vi byggt ut tryggheten i vårt land, men det är mycket som återstår. Det som vi i dag skall diskutera är hur en viktig reform skall utformas. Här har vi framlagt vårt konkreta förslag. Regeringens förslag däremot gagnar över huvud taget varken barnfamiljerna eller jämställd-

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

heten mellan kvinnor och män.

Herr Gustavsson flyr till samhällsekonomin, och det förstår jag. Men den regering som har råd att sänka skatten för höginkomsttagare och företagare med en halv miljard, den regering som har råd att höja militärkostnaderna med 350 miljoner, den regeringen borde också ha råd att genomföra den familjereform som föreslagits i den socialdemokratiska reservationen. Det vill jag ha sagt.

Beträffande finansieringen vill jag framhålla att vi när det gäller vårt förslag till utbyggnadsprogram har gjort en kostnadsberäkning år från år. Vi konstaterar att socialförsäkringsavgifterna behöver höjas successivt i takt med genomförandet. Höjningen av socialförsäkringsavgiften skulle då vår reform helt slagit igenom uppgå till omkring en halv procentenhet. Detta visar att vi har full ekonomisk täckning för hela vårt reformförslag, och vi tycker faktiskt att det är värt att genomföra den här höjningen av socialförsäkringsavgiften för att ge barn och föräldrar mer tid att vara tillsammans.

Tiden medger inte att jag tar upp några ytterligare frågor. Jag vill emellertid upprepa en fråga till socialministern: Kommer ni i det fortsatta arbetet att ha kontakt med löntagarorganisationerna? Kommer ni i fortsättningen att se till, när det andra och det tredje steget skall tas, att löntagarna får vara med och säga sin mening? Jag har inte fått något svar på den frågan, men den är väsentlig.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson började sin replik med att säga: Varför diskuterar vi i dag egentligen familjepolitik? Ja, det beror väl på att ni kände er så illa tvungna. Ni hade ju lovat så mycket under valrörelsen. Dessutom hade ni väl hoppats att det skulle ha blivit en försening, eftersom det skedde något så unikt som att utskottsmajoriteten remitterade den socialdemokratiska partimotionen till riksförsäkringsverket för genomgång. Riksförsäkringsverket skulle uttala sig om hur förslaget verkade tekniskt och administrativt. Det förtjänar att noteras att vi fick svar i god tid före framläggandet av propositionen med ett uttalande om att förslaget till alla delar var genomförbart.

Jag vill, herr Gustavsson, beträffande den sjunde månaden som redan fanns friska upp minnet en aning. Det förelåg en borgerlig reservation när vi genomförde den sjunde månaden. Vi hade sex månader tidigare. Då tyckte man att vi kunde ha gått längre än till sju månader. Det borde ha varit åtta månader, och dessa skulle tas ut i anslutning till barnets födelse. Man undrade om vi inte, då kvinnan tog ut ledigheten före förlossningen, skulle ge henne alltför kort tids ledighet efter förlossningen, inte minst med tanke på svårigheten att få barnomsorg. Gäller inte det i dag?

Det handlar här om 960 kr. – 32 kr. om dagen i 30 dagar kan inte bli mer än 960 kr., herr Gustavsson. De fall där man tar ut dessa pengar under fyra månader i stället för under en månad kan nog inte avse en

kvinnor – det var fråga om 52 000 kr. inkomst, och 90 % av alla förvärvsarbetande kvinnor ligger under 50 000 kr. inkomst, och det trodde jag att herr Gustavsson kände till. Väljer hon då att stanna hemma en månad, får hon 32 kr. om dagen, men om hon på samma sätt som andra vill använda pengarna till att förkorta sin arbetstid med två timmar och därigenom får dem utspridda på fyra månader, får hon en ersättning av 4 kr. i timmen för denna tid, eftersom de 8 kronorna per dag läggs på toppen av hennes inkomst och beskattas där. Jag tror inte ens att Svenska arbetsgivareföreningen i sina vildaste propåer under den långa och sega avtalsrörelsen skulle kunna tänka sig en sådan ersättning per timme, men utskottsmajoriteten anser att man infört en reform.

Vi kan inte genomföra allt på en gång, säger herr Gustavsson. Nej, det kan ni inte, men under valrörelsen hade ni inte någon reservation på denna punkt. Ni sade då att det skulle utgå 10 000 kr. om året till föräldrar med barn under tre år. När man nu skall infria vallöftet börjar man komma underfund med att det politiska ansvaret är en helt annan sak än att stå på gator och torg och lova vitt och brett.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Till herr Aspling vill jag säga att jag är medveten om att vi inte är färdiga med reformverksamheten vare sig inom familjepolitiken eller på en del andra områden. Men vad jag sade till herr Aspling var, att det efter herr Asplings och fru Håviks argumentering närmast framstod som om vi inte alls borde ha haft någon diskussion i dag, eftersom allt nu borde ha varit fulländat på detta område. Sådan var ju er argumentering.

Vidare kom herr Aspling in på ekonomin. Herr Aspling känner väl till den nota vi fick betala för det dukade bordet, men det kan hända att det är litet svårt för herr Aspling att erkänna det i dag.

Fru Håvik förde ett mycket intressant resonemang. Hon säger att hon trodde att jag kände till att det inte är så många kvinnor som kommer upp i en inkomst av 52 000 kr. per år. Det är nog ett riktigt påpekande. Men, fru Håvik, för dem som har något lägre årsinkomster kompenseras enligt vårt förslag den nionde månaden ännu bättre, genom att vi utgår från en sänkning av arbetstiden från åtta till sex timmar per dag.

Jag uppfattar läget så att socialdemokraterna i dag stöder önskemålet om en kortare arbetstid för småbarnsföräldrarna. Det tycker jag också är mycket värdefullt, eftersom vi här i kammaren tidigare har mött ett mycket starkt motstånd mot detta från socialdemokratiskt håll. Vi ger nu en möjlighet för föräldrar och barn att få vara mer tillsammans. Det är mycket viktigt att man då skapar möjligheter till valfrihet.

Man kan naturligtvis diskutera dessa frågor hur länge som helst. Jag är medveten om att fru Håvik har den uppfattningen att det är riksdagen som skall lagstifta om hur föräldrarna skall använda denna tid. Vi har den uppfattningen att vi skall ge föräldrarna rätten att stanna hemma

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

för att vårda barnen men att föräldrarna själva skall avgöra i vilken utsträckning mannen eller kvinnan skall göra det.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har nu två gånger ställt en fråga till socialministern, men icke fått något svar. Jag frågade varför man inte hade tagit kontakt med löntagarnas organisationer innan regeringsförslaget redan var fastlåst. Propositionen – det måste socialministern känna till – har mött kraftiga protester från löntagarnas organisationer.

Jag ställde också frågan: Hur blir det i fortsättningen? Tror man verkligen att löntagarnas organisationer går med på något förslag om vårdnadsbidrag? Och om nu löntagarnas organisationer inte gör det, tänker regeringen likväl lägga fram ett sådant förslag mot löntagarnas och löntagarorganisationernas bestämda nej?

Om löntagarorganisationerna vill att den fortsatta utvecklingen skall följa förslaget från arbetsgruppen, som de själva varit med om att utforma, kommer då regeringen att lyssna på löntagarna eller kommer man än en gång att köra över löntagarna genom att införa ett vårdnadsbidrag?

Detta är, herr Gustavsson, centrala frågor, och jag ställer dem här för att få ett svar.

Jag har som sagt ställt frågorna två gånger. Nu ställer jag dem för tredje gången.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Även jag har till herr Gustavsson ställt en fråga som jag inte har fått något svar på. Jag frågade: Är det oförsynt att begära att få en presentation av hur den framtida familjepolitiken kommer att se ut? Tydligt var det oförsynt eller också är det så att det inte fanns något förslag att lägga fram.

Förslaget kommer i höst, säger herr Gustavsson. Det innebär väl i alla fall att det finns planer för hur det skall se ut i framtiden.

Jag fick frågan om jag hade läst propositionen. Jo, herr Gustavsson, det har jag gjort – med möda och under alltmer stigande förvåning och besvikelse, för jag upplever faktiskt där att vad herr Gustavsson än pekar på, så kan de 960 kronorna inte bli mer. Det mest upprörande är ju att herr Gustavsson anser att det innebär valfrihet för en ensamstående låginkomsttagare som under fyra månader vill avkorta sin arbetstid med två timmar att bli kompenserad med 4 kr. i timmen. Det visar att det verkligen inte är låginkomsttagare som herr Gustavsson vänder sig till, inkomsttagare som är beroende av förvärvsinkomsten för sin och barnens försörjning.

Talet om det dukade bordet är ju så populärt. Herr Gustavsson har väl varit med tillräckligt länge här i riksdagen för att ha möjlighet att sätta sig in i den ekonomiska situationen? Eller stod ni alldeles aningslösa under valrörelsen och bara lovade vitt och brett och trodde att pengar fanns hur mycket som helst? Att den dåvarande regeringen pekade på

den ekonomiska verkligheten när era överbud blev avslagna har ansetts bero på ointresse för olika grupper i samhället. Att det fanns en ekonomisk verklighet bakom när man sade nej, det vägrade ni då att fatta. Och det har ni tydligen inte förstått över huvud taget, så det måste ha kommit som en chock för er att det fanns något som heter en ekonomisk verklighet. Den hade ni inte en aning om när ni gick ut under valrörelsen och lovade allt. Då fanns det inga reservationer. Då utlovades 10 000 kr. om året till småbarnsföräldrarna.

Jag konstaterar än en gång att det blev en månad kvar med kompensation för förlorad arbetsinkomst. De grupper som herr Gustavsson är intresserad av är de som inte tänker gå ut i förvärsarbete men som tycker det kan vara bra att få en månad ändå med 960 kr.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! För varje framträdande som fru Håvik här gör och av varje hennes anförande framgår allt tydligare hur svårt fru Håvik har att komma underfund med att socialdemokraterna nu har förlorat regeringsansvaret. Jag tycker att herr Aspling och fru Håvik borde kunna komma överens om hur ni vill ha det. Herr Aspling ställer frågan till mig: Hur kommer det att bli när det gäller löntagarorganisationernas medverkan? Kommer ni att köra över dem? Och fru Håvik ställer frågan: Hur kommer ert familjepolitiska program att se ut?

Det var inte med avsikt som jag förut underlät att svara på herr Asplings fråga, som jag helt enkelt hade glömt bort, men jag skall besvara den nu.

Propositionen bygger på resultatet från tre tidigare utredningar, redovisade i två betänkanden och en rapport, som alla tre har remissbehandlats. Därpå har vi haft kontakter med representanter för arbetsmarknadens organisationer. Detta är det första steget som vi har redovisat och som har legat till grund för propositionen.

Om fru Håvik ser efter litet mera noggrant i propositionen finner hon att det där framgår – vilket jag också har sagt förut – att vi under hösten skall lägga fram ytterligare förslag i frågan. Det arbetet har nu påbörjats, och vi kommer att ta kontakt med olika organisationer, liksom vi hade sådana kontakter tidigare, innan vi skrev propositionen. Det tredje steget kommer under 1978. Detta är klart redovisat, fru Håvik; det är bara att läsa i propositionen, där vi har det samlade programmet som senare skall redovisas.

Sedan kommer fru Håvik tillbaka och ställer frågan, om vi är helt aningslösa då det gäller den ekonomiska situationen. Nej, när vi gick ut i valrörelsen sade vi också att vi var medvetna om att det skulle komma att bli stora problem, men vi var inte *helt* medvetna om den ekonomiska situationen. Huruvida den dåvarande regeringen var det vet jag inte, men om den var det hade den bort öppet redovisa situationen litet bättre. Jag vet inte om fru Håvik var medveten om exempelvis situationen för Norrbottens Järnverk eller Stålverk 80, men varvsindu-

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

strins problem borde väl fru Håvik känna till.

Som jag sagt tidigare är det väsentligt för tryggheten att man kan klara sysselsättningen, och det har vi under den här tiden gjort samtidigt som vi satsat på det aktuella programmet. Jag hoppas också att vi skall lyckas med att ordna sysselsättning och därigenom åstadkomma trygghet för människorna. Därmed lägger vi också grunden för en utbyggnad av den fortsatta familjepolitiken i den takt och enligt de riktlinjer som vi har gett besked om i propositionen och som skall skapa trygghet och valfrihet åt föräldrarna.

Herr talmannen anmälde att herr Aspling och fru Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Härefter tillkännagav herr talmannen att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Verkligheten har nu blivit så påträngande att familjepolitiken utgör en viktig bit i debatten om den socialpolitiska verksamheten. Det visar alla familjepolitiska debatter som förekommit i riksdagen under vårsessionen.

Men när det gäller konkreta åtgärder för att förändra den verklighetsbild som så väl dokumenterats av ett otal utredningar, undersökningar och av vad vi dagligen möter hänger inte viljan med längre.

I det avslutande kapitlet i den statliga barnmiljöutredningen framhålls: "Det går inte att skapa en god livsmiljö för barnen utan att skapa ett gott samhälle för alla, grundat på allas rätt till arbete, en jämn välståndsfördelning, en produktion för de många människornas behov och en rättvis fördelning över det hela, men också direkt över den egna livssituationen. Reformen som syftar till att förbättra barnens levnadsvillkor kan således inte bara riktas direkt på barnen."

För ett fullföljande av den målsättningen krävs ett annat samhällssystem, ett samhälle med planhushållning, ett socialistiskt samhälle. Vårt kapitalistiska samhällssystem har i dag en utveckling i helt motsatt riktning. Allas rätt till arbete är långt ifrån en självklarhet, och det är väl också tvivelaktigt om den borgerliga regeringen har som målsättning "arbete åt alla". En viss arbetslöshet har alltid varit accepterad och önskad av den s. k. fria företagsamheten. Kvinnorna har i alla tider fungerat som arbetskraftsregulator. Nu har denna reserv utökats med invandrare och ungdomar; det framgår av arbetslöshetsstatistiken.

En jämn välståndsfördelning – hur skall denna komma till stånd med en politik som f. n. är så inriktad på att övervältra alla krisens bördor på de små och medelstora inkomstagarna? Såväl skatte- som löne- och prispolitiken har den inriktningen. Man sänker statsskatten, mest för de högre inkomstagarna, och samtidigt höjer man kommunal- och landstingsskatterna, som med sin proportionella fördelning hårdare drabbar

människor med små inkomster.

Vi har en prisutveckling där prishöjningar sker i allt snabbare tempo och där priserna på dagligvarusortimentet ökar mest. Ovanpå detta kommer nu en momshöjning, som ytterligare påverkar prisbildningen i fördyrande syfte. Ingen vet vad prishöjningarna kommer att uppgå till vid årets slut. Samtidigt fortsätts avvecklandet av prisstoppet på dagligvaror.

Inflationen fortsätter – en inflation som förtar värdet av alla små reformer och förbättringar som görs på olika områden, för såväl pensionärer som barnfamiljer. För löntagarna står det klart att årets avtalsuppgörelse långt ifrån ger kompensation för kostnadsökningarna.

Inflationen gynnar i stället andra grupper: storfinsans, monopolen, markägarna och fastighetsägarna. De som har kunnat skaffa sig fasta värden berikar sig ytterligare på bekostnad av dem som redan har det svårt ekonomiskt. Detta stämmer dåligt med den välförändring som barnmiljöutredningen förordar.

Produktion för de många människornas behov – hur uppfylls det kravet? Vad som i dag prioriteras är den produktion som ger mest utdelning av profit till företagen, inte vad som ger människorna tillfredsställelse.

Utbyggnaden av barnomsorgen hör definitivt inte till vad som prioriteras – detta trots att alla politiker borde vara medvetna om att den brist på barnomsorg som vi har i dag kommer att orsaka samhället stora kostnader på andra områden. När vänsterpartiet kommunisterna avvisar propositionen 117 om utbyggnad av föräldraförsäkringen m. m. utom på en enda punkt så gör vi det därför utifrån den slutsatsen, att utbyggnaden av barnomsorgen är den viktigaste fråga vi har i familjepolitiken. Detta har flera orsaker, men i första hand är det för barnens egen skull – barnen som far så illa i vårt s. k. välfärdssamhälle.

En färsk undersökning som gjorts av socialstyrelsen i Stockholms län visar att många barn verkligen far illa. Att barnfamiljer och ensamstående mödrar är en klar bristgrupp i hela Storstockholm framgår tydligt. Undersökningen visar att många förvärvsarbetande mödrar tvingas lämna sina barn, även små barn, utan någon som helst tillsyn på dagarna. Från socialkontoret i Botkyrka rapporteras att av 1 600 sexåringar är inte mindre än 900 kända i socialregistret – i samband med socialhjälp eller tillämpning av barnavårdslagen eller nykterhetsvårdslagen. Man tror att många omhändertaganden kunde ha undvikits, om man i tid kunnat erbjuda daghemsp plats och bättre förebyggande hjälp – men resurserna saknas.

LO:s socialpolitiska enhet för barnomsorgen har redovisat hur det såg ut vid årsskiftet 1976-1977. De redovisade siffrorna, som enbart gäller barn till förvärvsarbetande mödrar, är verkligen skrämmande. 316 000 barn i Sverige under sex år saknar helt kommunal barnomsorg. Ca 300 000 barn mellan sju och tio år saknar platser på fritidshem. Och för närmare 500 000 barn mellan elva och sexton år finns över huvud taget ingen kommunal tillsyn.

Resultatet av denna brist på tillsyn kan vi lätt räkna ut. Jag skall inte närmare gå in på detta. Dagens Nyheter har en artikelserie som

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

Föräldraförsäkringen, m. m.

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

började förra veckan och som alla kan rekommenderas att läsa.

Ett annat genialt sätt att minska efterfrågan på daghem tror sig kammarkontoret i Stockholm ha kommit på. Man vill att en avgift skall tas ut av dem som står i daghemskön. Och det är klart att sätter man avgiften tillräckligt högt kan man minska efterfrågan.

Vänsterpartiet och kommunisterna vill i varje fall inte vara med på en sådan lösning av barnomsorgen, att minska på efterfrågan. Vi har i vpk-motionen 1573 sagt att de resurser som föreslås bli disponerade för utbyggnaden av föräldrapenningen i stället bör tillföras barnomsorgen, att beloppet 500 milj. kr. motsvarar en utbyggnad med ca 15 000 barnstugeplatser. Den beräkningen håller kanske inte i dag med den snabba kostnadsstegring som skett på byggsidan just när det gäller daghemsbyggnader. Men det skulle i varje fall räcka till en större utbyggnad än den som riksdagen beslutade 1976.

Det talas i dag mest om småbarnsföräldrar i olika sammanhang. Men även barn långt upp i tonåren behöver en bättre vuxenkontakt och samhällets stöd av olika slag. Därför vill inte vpk heller pruta på kravet om utbyggnad av fritidshem för alla barn i åldern sju till fjorton år. Vi avvisar också den särlösning med arbetstidsförkortning enbart för småbarnsföräldrar som aviseras – dels av samma skäl, att det inte bara är små barn som har behov av föräldrakontakt, dels för den diskriminering småbarnsföräldrarna skulle drabbas av på arbetsmarknaden. Bara medvetenheten om denna risk för diskriminering skulle avhålla många från att utnyttja den rättigheten. Jag vet inte – men det kanske jag kan få svar på av statsrådet – hur man har tänkt sig, om lagstiftningen skall utformas så att det ovillkorligt gäller en kortare arbetsdag för båda föräldrarna, eller om man skall kunna göra som med den föreslagna föräldrapenningen, och den ene får avstå. I så fall blir lagen av intet värde, för då blir det bara mödrarna som drabbas av den kortare arbetstiden, med de konsekvenser det får för kvinnorna på arbetsmarknaden.

Vpk vill ha sex timmars arbetsdag för alla, främst därför att utvecklingen inom arbetslivet med ökad stress och utslagning kräver kraftfulla åtgärder.

Svenska arbetsgivareföreningen vill ju nedbringa antalet sjukdagar för de löneanställda. En kortare arbetsdag för alla skulle säkert vara ett effektivt medel inte bara för att minska sjukfrånvaron utan det skulle också medverka till en minskning av omsättningen av arbetskraft som i dag är nära nog hundra procentig på vissa arbetsplatser, exempelvis inom vårddyrkena. Det kostar stora pengar med nyrekrytering av arbetskraft, som kunde användas bättre.

De sjukhusanställda driver nu frågan om en arbetstidsförkortning hårt, därför att deras arbetsförhållanden nu är sådana att åtta timmars arbetsdag är för mycket. Ofta blir deras arbetsdag 13–14 timmar på grund av arbetskraftsbristen. Genomförandet av sex timmars arbetsdag skulle medverka till att de många korttidsarbetande utökade sin arbetsdag, att andra som slutat sitt arbete på grund av arbetsförhållandena skulle komma

tillbaka. Det finns en stor andel utbildad personal som i dag inte kan utnyttjas. En allmän förkortning av arbetsdagen skulle mer än någon annan åtgärd befrämja jämlikhetssträvandena mellan kvinnor och män. Det vore ju också sysselsättningsfrämjande.

I motionen 1976/77:61 har vänsterpartiet kommunisterna bl. a. föreslagit en utvidgning av möjligheten till föräldrapenning i samband med barns sjukdom och tillfälligt omhändertagande och en höjning av åldersgränsen från 10 till 14 år. Jag har redan tidigare i mitt anförande motiverat detta förslag: att även större barn har behov av tillsyn och inte kan lämnas ensamma, allra minst vid sjukdom. Det måste vara en samhällets angelägenhet att se till att barn inte far illa och hamnar i de situationer som beskrivs i Dagens Nyheter i anslutning till socialstyrelsens levnadsnivå- och miljöstudie i Stockholms län.

Utskottet säger i sitt betänkande att barnens behov av personlig tillsyn och vård i normalfallen minskar i samband med att de passerar grundskolans lågstadium, dvs. vid tio års ålder. Detta tyder på dålig kontakt mellan utskottet och socialstyrelsen i denna fråga. Vidare hänvisas till att föräldrar i statlig tjänst är berättigade till partiell tjänstledighet med C-avdrag för barn tillsyn till dess barnet uppnått tolv års ålder. Det kan väl inte vara ett argument att använda för avstyrkande av motionsyrkandet. *Snarare borde det ge anledning till att gränsen för rätt till ledighet vid barns sjukdom höjdes till tolv år för alla förvärvsarbetande föräldrar.*

Samma gäller utskottets motivering för avstyrkande av yrkandet när det gäller föräldrapenningen för adoptivbarn. Det kan inte vara och är inte en generell regel att ju äldre barnet blir, desto mindre omsorg är det i behov av. Om så vore fallet skulle vi inte ha de problem som vi har i dag. Att det i stället kan vara tvärtom, bl. a. beroende på vilka sociala och kulturella förhållanden barnen kommer ifrån, påpekas i motionen.

Herr talman! Om vi inte inriktar oss på ett samhälle som det barnmiljöutredningen talar om – ett samhälle grundat på rätten till arbete, en annan välförhållning, en produktion inriktad på människors behov, fördelning av inflytandet – får vi fortsätta att dras med alla de samhällets problem som vi har i dag. Socialministerns utläggning var egentligen många ord om mycket små konkreta åtgärder. Jag tycker f. ö. inte heller att det socialdemokratiska förslaget har en avgörande betydelse när det gäller lösandet av familjeproblemen i samband med barnomsorgen. Jag förstår inte riktigt debatten om 3 kr. eller den enda månaden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionerna 1573 och 61 i socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:27.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Förhållandet mellan barn och föräldrar i dagens Sverige är kanske bättre än förr i många avseenden.

Den gamla hårda tydnadsuppföstran håller på att vika. Barn håller så sakta på att tillerkännas en egen identitet.

Tisdagen den
17 maj 1977

Föräldraförsäkringen, m. m.

De traditionella faders- och modersmyterna håller på att urholkas. Barn får allt oftare fäder som inte bara är fjärran straffare, mödrar som inte bara är en blandning av helgon och satmaror.

Det heliga föräldraskapet, i betydelsen tron på föräldrars medfödda klokhet och kunnighet om barn och barns behov, håller på att naggas i kanten. Det förekommer allt oftare att föräldrar går på kurs för att lära sig barnkunskap och träna sig i föräldraskap.

Och blodsmystik och vidskepelse kring barn-föräldrar-förhållandet håller på att skingras. Adoptivbarn och barn som fötts i andra samlevnadsrelationer än den äktenskapliga håller på att få alltmer identisk rättslig och social ställning med barn i klassiskt organiserade familjer.

Förvisso är allt detta bara trender. Fortfarande vanvårdas alltför många rättslösa barn av okunniga och auktoritetsbundna föräldrar. Samhället har ett stort ansvar för att stärka barns rätt till kunniga och ansvarsmedvetna föräldrar.

Men, som sagt, mycket går åt rätt håll.

På ett område, däremot, har det alltför länge gått alltför snett. Låt mig citera en romanförfattares blixtbild ur svensk verklighet:

”Visst hade både docenten och hans fru ibland haft det riktigt besvärligt med sin son, inte minst under den tid då docenten själv var upptagen av sin avhandling och bara fick enstaka minuter över till umgänge med pojken; en tid som sammanfallit med den period, då docentens fru arbetat hårt för att bli klar med sin tandläkarexamen.

”Visst hade de kanske varit tvungna att försumma sonen ibland; tvingats umgås med honom mindre än vad de själva velat. Men när de väl hade lyckats skaffa sig en trygg samhällelig och inkomstbringande position och en social ställning – han som akademisk lärare, hon som tandläkare med egen praktik – då skulle de få all tid i världen över för sonen.”

Så långt författaren K. Arne Blom i *Våldets triumf*. Titeln är betecknande. För när docenten och hans tandläkarfru hade hunnit klättra upp till lämplig karriärnivå var det naturligtvis för sent. Deras pojke hade vuxit ifrån dem, snett och vrängt. Och våldet triumferade.

På kanslisvenska kan man läsa samma verklighetsbild i barnmiljöutredningens rapport nr 7, *Barn och föräldrars arbete*. Där heter det med spärрад stil:

”Ett förhållande som är viktigt att komma ihåg är att de barnafödande och barnavårdande åren tidsmässigt sammanfaller med de år som föräldrarna satsar på att finna en bra position i yrkeslivet.”

Eller i klartext: Föräldrar har inte tid med sina barn. Föräldrar måste jobba. Föräldrar vill göra karriär och köpa villa med gillestuga.

Och på fritiden grälar de med varandra om arbetsfördelningen i hemmet. I varje fall om man skall tro rykten på stan och ett reportage i senaste numret av *Vi Föräldrar*, som påstår att arbetsfördelningen i hemmen är vanligaste konfliktorsaken i äktenskapet i dag. I och för sig ingen nyhet, lika litet som den skeva fördelningen mellan män och kvinnor. Men nog baxnar man, när man läser att hushållsarbete i en typfamilj,

mamma-pappa-två barn, tar 40 timmar i veckan! Och nog hisnar man när man ser att föräldrar i 110 undersökta barnfamiljer ägnar sig åt städning, matlagning, uppköp, disk och undanplockning fyra timmar om dagen!

Hur skall heltidsarbetande föräldrar i en sådan situation få någon tid över till barnen?

Nej, alltför många föräldrar får alltför litet tid över för alltför många barn.

Är då föräldrar över lag karriärsugna cyniker med villa i blick? Nej, lyckligtvis inte. Tvärtom är protesterna häftiga. Man kan se det på många sätt.

Ett tecken är deltidssarbetets snabba ökning. Från 1970 har antalet deltidssarbetande totalt ökat från 630 000 till 902 000. I en kommentar i senaste numret av TCO-tidningen säger TCO:s familjepolitiska expert följande ord: "Det här visar att kravet på en arbetstidsförkortning är så starkt att människor börjar ta ut förkortningen själva."

Nu finns det naturligtvis många orsaker till ökningen av antalet deltidssarbetande. Och utvecklingen är ingalunda enbart positiv, den har många aspekter.

Men föräldrars önskan att få mer tid tillsammans med sina barn är otvivelaktigt en viktig faktor. I Lund har socialförvaltningen nyligen genomfört en undersökning av det latent behovet av barntillsyn. Man fann ett ganska stort antal kvinnor som skulle vilja ta förvärvsarbete, om barntillsynen kunde ordnas. Men den helt övervägande delen ville bara ha deltidssarbete.

En liknande tendens finns i statistiska centralbyråns rapport Deltidssarbete 1974 (SOU 1976:7). Två siffror pekar på att kvinnor i åldern 20-66 år med småbarn trots tillgång på barntillsyn ofta ändå inte vill arbeta heltid, dvs. åtta timmar om dagen.

1. Hela 17 % av barnen i åldern 0-6 år till deltidssarbetande mamma har kommunal barntillsyn.

2. Av de 24 000 kvinnor som uppger att svårigheter med barntillsynen var huvudorsak till att de tog deltidssarbete skulle ändå bara en tredjedel vilja utöka sin arbetstid till heltid om barntillsynen kunde ordnas.

Siffror av det här slaget måste naturligtvis alltid tolkas med viss försiktighet.

Men det är uppenbart, att allt fler föräldrar känner en allt större otillfredsställelse med heltidssarbetets förödande konsekvenser för deras förhållande till sina barn.

Det är mot den bakgrunden förslaget till utbyggd föräldraförsäkring utgör ett efterlängtad och principiellt nytt steg på vägen mot mänskligare avvägning mellan föräldrars tid i arbete och deras tid tillsammans med sina barn. Självfallet måste målet vara mänskligare och kortare arbetstid för alla. Men en sådan reform är samhällsekonomiskt omöjlig inom den närmaste tiden, det inser i varje fall alla som tvingas ta hänsyn till praktisk verklighet.

I det läget är det rimligt att resonera som redan barnmiljöutredningen gjorde i rapport nr 7, där man föreslog en anpassning av dygnsrytmen till allmänmänniska behov men också slog fast: "Särskild hänsyn bör tas till barnen."

Familjestödsutredningen kom med ett konkret förslag till kortare arbetstid för småbarnsföräldrar. En särskild arbetsgrupp filade på tankegången och kom i föl med ett vidareutvecklat förslag.

Efter socialdemokratins tidigare minst sagt vinglande agerande är det högst tillfredsställande att socialförsäkringsutskottet nu kunnat nå enig uppslutning bakom den utbyggda föräldraförsäkringens principiella nyhet: Det skall bli möjligt för föräldrar till barn upp till första skolåret att fritt föfoga över en föräldraledighet som bl. a. skall kunna tas ut som en förkortad arbetsdag. Det betyder att småbarnsföräldrar i viss utsträckning får förtur till förkortad arbetsdag – alltså just det krav som regeringspartierna länge har ställt men som socialdemokratien tidvis envetet gått emot. Vi noterar med tillfredsställelse att socialdemokraterna med dagens beslut stadfäster sin insikt om att småbarnsföräldrarna måste få denna förtursrätt till kortare arbetstid, att barnen inte kan invänta arbetsmarknaden som helhet.

Vi noterar också att enighet råder om vissa förbättringar för adoptivföräldrar liksom om den nya möjligheten för fäder att få föräldrapenning för tillfällig vård av barn redan vid första barnets födelse.

Men i övrigt är det med förvåning jag tar del av den socialdemokratiska reservationen. Den förefaller ganska grumligt och principlöst hopkommen.

Regeringsförslaget innebär en ökad valfrihet för föräldrar att själva bestämma hur de vill ta ut sin ledighet. Det går socialdemokraterna delvis emot. Regeringen vill att den särskilda föräldrapenningen, som kan utgå som ersättning för hel-, halv- eller kvartsledighet, sammanlagt skall motsvara tre månaders arbetstid. Socialdemokraterna vill skära ner den tiden till två månader.

Regeringsförslaget stimulerar föräldrar till att kombinera förvärvsarbete och barntillsyn, dvs. att förkorta sin arbetsdag. Det sker på två sätt. Dels gäller det förälder med hemmaka; sådan förälder kan inte få mer än 32 kr. vid heltidsledighet, men vid halv- eller kvartstidsledighet utgår full ersättning för inkomstbortfallet. Dels gäller det den s. k. tredje månaden; den som vill vara heltidsledig då får bara 32 kr. om dagen, men den som väljer halv- eller kvartsledighet kan också få ut helt garantibelopp, 32 kr. om dagen, vilket för majoriteten inkomsttagare – de med en inkomst på upp till 52 000 kr. om året – innebär full ersättning för inkomstbortfallet vid sex timmars arbetsdag. I båda fallen vill socialdemokraterna ta bort denna särskilda stimulans att kombinera förvärvsarbete och barntillsyn.

Regeringsförslaget vill stimulera män och kvinnor att dela upp föräldraledigheten lika – men regeringsförslaget vill inte dirigera. Det sker genom att den särskilda föräldrapenningen i princip är uppdelad med

hälften på varje förälder (om det finns två föräldrar). Men genom en skriftlig anmälan kan den ene föräldern överlåta sin föräldrapenning till den andre. Socialdemokraterna vill ha ett mera komplicerat och byråkratiskt dispensförfarande.

De socialdemokratiska argumenten är, som jag sade, i samtliga fall grumliga.

Reservanterna vill alltså att föräldrapenningen vid barnens födelse skall vara sju månader i stället för sex, den särskilda föräldrapenningen två månader i stället för tre. Motiven är delvis falska, delvis obegripliga. I den socialdemokratiska partimotionen 1572 talar man om regeringsförslaget i detta avseende som en "försämring", i reservationen har man modifierat sig till att tala om en "minskning av ersättningstiden" vid barns födelse.

Men sanningen är ju att regeringsförslaget ger varje förälder valfrihet att förlägga hela den särskilda föräldrapenningen i direkt anslutning till barnets födelse och på så sätt få nio månaders sammanhängande ledighet. Regeringsförslaget är alltså en förbättring, det torde var och en begripa. I det läget försöker reservanterna med två märkliga argument.

De menar att just sju månader är en minimitid som samhället måste ålägga föräldrar att vara lediga vid ett barns födelse. Varför det? Jag kan i och för sig hålla med om att en viss föräldraledighet bör vara bunden till tiden kring födelsen. Men i årtal, från den gamla moderskapspennings tid och under större delen av föräldraförsäkringens existens-tid, har just 180 dagar betraktats som lämplig tid i det fallet – också av socialdemokrater. Vad är det som har skett som plötsligt har förändrat förutsättningarna för att öka valfriheten och ändå behålla den trygghet som särskilt kvinnor kan behöva i samband med barnsbörd?

Man påstår också att regeringsförslaget utnyttjar "en redan befintlig förmån", och det skulle vara otillåtet. Regeringsförslaget ökar valfriheten beträffande hur man vill utnyttja en förmån, det är klart. Om detta skulle vara principiellt eller statsteoretiskt otillåtligt, hur skulle man då någonsin kunna modifiera givna förmåner, t. ex. hela socialförsäkringskomplexet där det utskott vars betänkande vi nu diskuterar ständigt går in och modifierar utan att någon säger att det otillbörligt utnyttjar en befintlig reform när det förändrar den i avsikt att förbättra den. Nej, skon klämmer naturligtvis på den ömma punkten att vi petar litet i en konstruktion som genomfördes av en socialdemokratisk regering, och det får man tydligen inte göra – i varje fall får inte en annan regering göra det.

Reservanterna hävdar att de vill anknyta den särskilda föräldrapenningen individuellt och att därför även förälder med hemmamake skall få full ersättning för inkomstbortfallet vid heltidsledighet. De menar att det skulle "stimulera fäderna att i ökad omfattning ta del i vården". Det låter i och för sig bestickande, men man underlåter då att nämna något viktigt: Med regeringsförslaget får ju förälder med hemmamake full ersättning för inkomstbortfallet vid halv- eller kvartsledighet. En fader, t. ex. med hemmafru, stimuleras alltså fullt ut att ta viss ledighet

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

för barnavård. Men socialdemokraterna vill att det också skall gälla heltidsledighet. Då frågar man sig: Behövs det verkligen för att stimulera fäderna att ta del i barnavården? Och är det allvarligt talat rimligt att samhället skall ge full ersättning för inkomstbortfall för att i praktiken två vuxna personer på heltid skall kunna vara hemma i en barnfamilj?

Reservanterna säger att särskild föräldrapenning under den tredje månaden "aldrig" kan utgå med högre belopp än garantibeloppet 32 kr. Det skulle innebära att man fråntar föräldrar den "reella möjligheten" att utnyttja förmånen. Men den sakbeskrivningen är ju, som framkommit i debatten, i högsta grad ofullständig. Jag har den uppfattningen att socialdemokraterna helt enkelt inte har begripit vad som står i regeringsförslaget. De har inte fattat det som väl i och för sig kan diskuteras men som också kan tas som en finess. Det är ju främst vid heltidsledighet som full ersättning inte utgår. Vid kvartsledighet får de flesta inkomsttagare i praktiken full ersättning för inkomstbortfallet. Effekten är otvivelaktigt en stimulans till kortare arbetsdag i stället för till heltidsledighet. Man kan diskutera hur den vidare utbyggnaden skall se ut. Det är självklart, det har slagits fast, att man bör utöka det antal månader som berättigar till hel föräldrapenning. Men det är inte otänkbart att en viss del av ledigheten bör vara konstruerad så, att den stimulerar till förkortad arbetsdag i stället för till heltidsledighet. Den praktiska erfarenheten får ge svar på frågan om den tredje månadens konstruktion innehåller någonting som är lämpligt för vidareutveckling.

Reservanterna vill också ha obligatorisk kvotering av den särskilda föräldrapenningen. Vi har naturligtvis samma målsättning – att fäder och mödrar utnyttjar föräldraledigheten ungefär lika mycket. Men vi menar att det är bäst om en jämn fördelning kan växa fram utan byråkratiskt tvång. Riksförsäkringsverkets statistik visar att andelen fäder som utnyttjar den hittillsvarande föräldraledigheten har ökat från 2,6 % tredje kvartalet 1974 till 8,4 % tredje kvartalet 1976. Det genomsnittliga antalet dagar som fäder har varit lediga har också ökat under samma period, från 30 till 40. Visst är det långt till en jämn fördelning, men trenden är helt klar. Dessutom finns det fortfarande starka traditioner som knyter ledigheten kring barnets födelse till kvinnan. Den särskilda föräldrapenningen har stor chans att bli betydligt populärare hos fäder mycket snabbare utan byråkratisk dirigering.

Herr talman! Detta är en bra reform, helt i linje med liberala ideal och folkpartiets program. Men nu hävdar herr Aspling och fru Håvik att folkpartiet sviker sina vallöften när vi stöder det här regeringsförslaget. De hävdar att det skulle strida mot jämlikheten mellan män och kvinnor. De hävdar att det skulle innebära ett förtäckt beskattat vårdnadsbidrag. De hävdar att det skulle innebära minskad valfrihet.

De har haft svårt att leda detta i bevis. Jag har en känsla av att de slåss emot väderkvarnar eller spöken. Två av de spökerna skulle vara kvoteringen och den nionde månaden.

Vi föreslår här en klar principiell anknytning av den särskilda för-

äldrapenningen till individen – en lika stor del till var och en av föräldrarna, där det finns två föräldrar. Det är en klar stimulans till ett jämlikt utnyttjande, och det är en skärpning i förhållande till nuläget. Men vi säger att det ändå skall vara möjligt att utan alltför mycket byråkrati överlåta föräldrapenningen från den ena föräldern till den andra. Det får herr Aspling och fru Håvik till ett svek mot jämlikheten. Men om detta skulle vara ett sådant dråpslag mot jämlikheten måste man fråga sig: Har då socialdemokraterna svikit jämlikheten hela tiden de suttit i regeringsställning? Är jämlikhet för socialdemokratin bara en lyx de kostar på sig i oppositionsställning?

Nej, lyckligtvis för båda parter är det inte på detta vis. Förslaget är nämligen inget svek mot jämlikheten. Det är ju så att i dag finns det ingen stimulans. Men med förslaget kommer det att bli en klar stimulans till ett jämlikt utnyttjande. Och vi föredrar att lita till föräldrarna framför att lita till byråkrater när det gäller att skapa jämlikhet inne i familjerna.

Vi vill inte gå in i folks sängkamrar och kontrollera deras rollfördelning. Vi skall ha lagar som förbjuder myndigheterna och samhällsapparaten att diskriminera mellan män och kvinnor, men vi skall inte gå in i familjerna med byråkratiskt tvingande regler. Människorna må ha möjlighet att själva ordna sitt rollspel.

Det andra spöket är den nionde månaden. Jag har redan varit inne på den flera gånger. Uppriktigt sagt: Jag tror inte att socialdemokraterna har förstått, och det kan bero på bristande vilja. Socialdemokraterna har hittills i debatten över huvud taget inte någon gång tagit upp denna centrala punkt, nämligen att låginkomsttagare och medelinkomsttagare kan få full ersättning för inkomstbortfall om de väljer alternativet med sex timmars arbetsdag.

Om ni tycker att detta är fel får ni också säga att ni är rädda för att vi introducerar principen om sextimmarsdagen, att vi har en liten stimulans i det här paketet till sex timmars arbetsdag. Är det där skon klämmer? Ja, men kom då fram och säg det alldeles tydligt. Finns det någon diskriminering i den konstruktionen så är det mot höginkomsttagarna, för de kan inte få full ersättning för inkomstbortfall ens om de bara kortar ner sin arbetsdag med en kvarts dag. Däremot kan låginkomsttagare få full ersättning i det fallet.

Herr talman! Som jag sagt är detta en bra reform. Den ligger helt och hållet i linje med liberala ideal och folkpartiets partiprogram. De som försöker hävda att vi sviker får faktiskt anstränga sig för att leda det i bevis.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru HÅVIK (s) kort genmäl:

Herr talman! Det finns ett gammalt talesätt som lyder: höj rösten när argumenteringen är svag. Och med tanke på röstläget nyss och vad som sades var det en mycket svag argumentering. Herr Gahrtons inlägg här var närmast en stor besvikelse för den inställning man tidigare haft ifrån

just folkpartiets sida till familjepolitiken.

Herr Gahrton säger att han föredrar att lita till föräldrarna, men hela inledningen visade både med citat och på annat sätt att det just var detta man inte skulle kunna göra därför att barnen då skulle komma i kläm.

Herr Gahrton pekar vidare på att det är utomordentligt bra att man kan ha 45 dagar var och att det är en styrning och en stimulans i rätt riktning. Är det så när man bara genom att skicka ett brev till försäkringskassan kan avsäga sig den rätten och överföra den till en annan part? Hälsar herr Gahrton också detta med tillfredsställelse? Herr Gahrton tycker således att det är bra när en man som har uppburit 15 av de sista 45 dagarna upptäcker att "nu får jag inte ersättning i den utsträckning som jag hade räknat med. Vips! Jag skickar ett brev till försäkringskassan och ersättningsrätten övergår till modern". Alla gamla traditionella könsroller har kommit tillbaka i bilden. Allt är således bra, enligt herr Gahrton. Tänk, jag trodde att herr Gahrton var radikal, men nu börjar jag förstå att jag har misstagit mig alldeles kolossalt.

Herr Gahrton talar också om att man vinglar i den socialdemokratiska familjepolitiken. Herr Gahrton! Om det nu är så, att man vill att människor skall ha valfrihet och kunna utnyttja den tid de har rätt till ersättning till att förkorta arbetstiden och samtidigt få kompensation för förlorad arbetsinkomst, då fanns det väl för herr Gahrton endast ett förslag att välja: det socialdemokratiska förslaget.

Herr Gahrton påstår, vilket också socialministern gjorde tidigare, att det tog tid innan socialdemokraterna kunde presentera ett förslag, vi var oeniga. Vi diskuterade oss samman och lade fram ett enhälligt förslag, vi står alla bakom det. Men hur skall det gå för er när ni till hösten skall lägga fram ert förslag? Ni är oeniga, ni fortsätter att vara oeniga och ni kan i dag inte presentera hur en utbyggnad skall se ut, just därför att ni inte har någon gemensam linje. Det är vad det handlar om.

Nog är det närmast patetiskt att höra herr Gahrton försvara den nionde månaden och tala om att detta är ett steg i rätt riktning för att föräldrar skall kunna förkorta sin arbetstid och få full kompensation för förlorad arbetsinkomst. Hur länge, herr Gahrton? Det glömde herr Gahrton att tala om. Han talade inte om att det gäller under en månad. Om man väljer att förkorta sin arbetstid och därigenom vill förlänga den tid man kan vara tillsammans med barnen innebär det en ersättning med 4 kr. i timmen, herr Gahrton, varken mer eller mindre.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Hur kan herr Gahrton denna dag 1977 stå här i kammaren och försvara en familjepolitik som går stick i stäv med era egna vallöften och löntagarnas intressen? Det är något som icke stämmer. Vad har egentligen hänt?

Jag har, herr talman, en känsla av att man bör beklaga herr Gahrtons roll som utskottsmajoritetens försvarare denna dag. Hur kan folkpartiet

gå med på regeringsförslaget om ersättningsnivån i föräldraförsäkringens nionde månad? Det är ju i praktiken, om man skall vara uppriktig, ett slags början till ett beskattat vårdnadsbidrag där ersättningsnivån är 4 kr. i timmen. Är det fråga om ett olycksfall i arbetet, som jag tror att en folkpartist någon gång sade? Det skulle vara intressant att veta.

Det gäller även kvoteringen – så central och väsentlig för jämställdheten. Ser man realistiskt på denna viktiga jämställdhetsfråga är det nödvändigt med en kvotering, om man vill det man säger, uttalar och önskar. Man kan inte göra gällande, herr Gahrton, att en kvotering innefattar några nämnvärda administrativa svårigheter. Regeringens förslag innebär en formell fördelning mellan föräldrarna, men det är en helt värdelös konstruktion.

Slutligen, herr talman, en annan punkt där herr Gahrton icke skall stå oemotsagd. Jag sade i mitt huvudanförande att man från regeringshåll pekar på att den tredje ersättningsmånaden kan en förälder ta ut hel särskild föräldrapenning även vid en förkortning av arbetstiden med endast en fjärdedel. Det innebär, säger man, att en förälder kan förkorta sin arbetstid med två timmar per dag och ändå ta ut hela 32 kr. Härigenom får således personer med inkomster upp till ca 50 000 kr. kompensation för inkomstbortfallet. Herr Gahrton var inne på exakt detta resonemang. Men observera att det då bara blir fråga om en månad med ersättning för inkomstbortfallet vid sex i stället för åtta timmars arbetsdag. I vårt förslag motsvaras detta av fyra månader med ersättning för inkomstbortfallet. Propositionens förslag utslaget på fyra månader ger 4 kr. i timmen. Hela vårt utbyggnadsförslag ger vid sex timmars arbetsdag kompensation för inkomstbortfallet under 20 månader – observera det, herr Gahrton!

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gahrton talade om deltidarbete, och han tyckte tydligen att det var väldigt positivt att de deltidanställda ökat från 650 000 till 900 000. En sådan inställning innebär en könsdiskriminering, eftersom det bara är kvinnor som är deltidarbetande. Herr Gahrton glömer att deltidarbete många gånger är det enda som erbjuds kvinnorna. Om man ser på områden som handel, hemtjänst, städning, skolmåltidsverksamhet etc., så finner man att det bara är kvinnor som arbetar inom dessa yrkesområden. Dessa kvinnor har som regel lågavlönade försörjare, och för dem finns därför ingen valfrihet. En byggnadsarbetare eller industriarbetare som är borta från hemmet upp till 10–12 timmar om dagen har ingen möjlighet att dela på hemarbetet, och hans hustru har då knappast någon valfrihet när det gäller att skaffa sig ett jobb som ger henne ekonomiskt oberoende. Det är därför inte kvinnorna som i första hand behöver kortare arbetstid, utan det är i stället männen.

När man läser protokoll från de debatter om familjepolitiken som förts i riksdagen under senare år finner man att man nog egentligen bör vara glad över att de borgerliga partierna inte har kunnat enas i större ut-

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

sträckning än som framgår av det som i dag presenteras. Det som åstadkommit – exempelvis när det gäller vårdbidragen – är ju i hög grad könsdiskriminerande.

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ni är oeniga inom regeringspartierna, säger fru Håvik. Det är möjligt, men inte om det här förslaget. Vi kan ha olika uppfattningar när det gäller andra områden av familjepolitiken, men om det förslag som nu ligger på bordet och som vi skall besluta om är vi eniga.

Naturligtvis är det en tacksam taktik att som socialdemokraterna gör försöka få det till att folkpartiet har svikit sina vallöften, men de sakliga påståendena är litet ihåliga.

Fru Håvik talar om en man som efter 15 dagar upptäcker att han måste skicka en anmälan för att bolla över föräldrapenningen till sin hustru. Det är möjligt att sådana män finns både i teorin och i verkligheten. Men vi vågar ändå över lag tilltro familjerna ett sådant ansvar för sitt eget liv att de helhetsplanerar hur de skall utnyttja sociala förmåner av den här typen, och då kan det inte bli fråga om att man hals över huvud efter ett antal dagar finner att man måste skicka in en sådan anmälan.

Nej, själva grundskillnaden när det gäller frågan om kvotering eller icke kvotering är ju inte målsättning, utan det är metodik. Vi har under socialdemokratisk ledning haft en period utan någon styrning alls. Nu inför vi en viss styrning, och då säger ni att vi hotar jämlikheten genom att inte ta steget ut till obligatorisk kvotering med byråkratiskt dispensförfarande. Och dispenser skall väl ändå finnas, herr Aspling? Det skall väl bli möjligt för de familjer där bara den ena föräldern kan utnyttja föräldrapenningen att göra det? Eller skall sådana familjer gå miste om en stor del av föräldrapenningen? I så fall vore det en intressant upplysning för alla de familjer som av praktiska eller andra skäl inte kan dela upp föräldrapenningen i två precis lika stora delar. Men om bara den ena föräldern skall utnyttja föräldrapenningen, då får vi ett dispensförfarande med byråkratiska omgångar.

Vad sedan gäller frågan om den nionde månaden är jag medveten om att herr Asplings förslag i marginella avseenden ger mer. Jag har heller aldrig fördolt att den konstruktion jag talar om avser en månad. Det är klart att ert förslag ger litet mer på den här punkten, och det kostar några hundra miljoner till. Så kan man också agera politiskt.

Men det viktiga är själva konstruktionen, dvs. att vi stimulerar till sex timmars arbetsdag i stället för till heltidsledighet. Har ni någonting emot det? Är det där skon klämmer? Ni ville ju från början inte ha sex timmars arbetsdag i fjol. Vi har här inte mer än ett embryo. Detta är en konstruktion som kan förändras i framtiden.

Är det i frågan om sex timmars arbetsdag som skon klämmer, så tala

om det. Detta är en viktig reform för småbarnsföräldrarna, och det vore bra att få veta var socialdemokraterna står i principfrågan.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, visst är detta förslag ett embryo, men jag tycker inte att det verkar vara ett speciellt livskraftigt sådant.

Herr Gahrton har tydligen inte på något sätt tagit del av vad den socialdemokratiska familjepolitiken innebar. Här pekar herr Gahrton på att det är ett steg i rätt riktning och en stimulans att barnfamiljer kan avkorta sin arbetstid och få ersättning under den perioden. Men har herr Gahrton inte alls läst att man i ett utbyggt socialdemokratiskt förslag kunde välja hur man ville dela upp sin arbetstid? Man kunde ta ledigt under ett år med 90 procents kompensation för förlorad arbetsinkomst beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten. Man kunde välja att förkorta sin arbetstid till hälften eller till en fjärdedel och därigenom förlänga den lediga tiden till tio resp. tjugo månader.

Skillnaden mellan vårt förslag och det här är att det i vårt förslag ligger kompensation för förlorad arbetsinkomst, vilket herr Gahrton tydligen tycker är fel och sätter sig emot. Hur länge herr Gahrton än försöker argumentera för en dålig reform, blir det inte mer än 960 kr. att röra sig med. Väljer man att ta ut det under en månad kan man få kompensation. Men herr Gahrton har just talat om barnens behov och barnens rätt att ha sina föräldrar hos sig under en längre tid. Om man då väljer att avkorta sin arbetstid under en fyramånadersperiod, får man en ersättning av 8 kr. om dagen eller 4 kr. i timmen.

Det är herr Gahrtons valfrihet. Det är den valfriheten ni anser att ni ger barnfamiljerna. Bevare oss för att denna linje skall följas i fortsättningen!

Vi är helt eniga om detta förslag, säger herr Gahrton. Det är mycket avslöjande att folkpartiet enigt ställer upp bakom detta förslag. Säg som det är: Detta är en kompromiss, vi nådde inte ända fram; vi lovade att stå emot, men vi klarade det inte.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! När vi talar om kvotering skall herr Gahrton observera att bakom denna viktiga fråga står de stora löntagarorganisationerna, LO, TCO, SACO/SR och dessutom Folkpartiets ungdomsförbund, där herr Gahrton har haft en djup förankring, såvitt jag förstår. Det är alltså ett förslag som har en mycket bred uppslutning bland de stora löntagarorganisationerna. De har naturligtvis inte tagit denna ställning utan orsak.

Det förslag som herr Gahrton i dag försvarar är ett märkligt förslag. Men jag skall inte gå djupare in på det nu. Allt är egentligen egendomligt. Man accepterar inkomstbortfallsprincipen för den åttonde månaden, men den blir olämplig för den nionde, osv.

Herr Gahrton försvarar det här förslaget, och jag föreställer mig att han representerar folkpartiet – eller gör han kanske inte det? Jag frågar

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

---

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

mig vad det är som har hänt inom folkpartiet. Har man inte haft kraft att kunna motstå de konservativa krafterna? Särskilt när det gäller jämställdhetsfrågan och kvoteringen är jag minst sagt överraskad över att den som försvarar regeringens förslag denna dag i Sveriges riksdag är folkpartisten Gahrton. Jag säger det inte minst mot bakgrund av att herr Gahrton i många andra sammanhang har tonat fram som en radikal person. Hans roll här i dag är märklig.

Herr talman! Det var egentligen bara detta jag ville ha fört till kammarens protokoll.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! För herr Gahrton tycks familjen existera i ett fullständigt vakuum, eftersom han tror att det bara är familjerna som kan välja. Han glömmet helt arbetsköparnas inställning till förändringar i arbetslivet. I dag är det ju arbetsköparen som fattar det avgörande beslutet.

Herr Gahrton försöker också glida undan principfrågan. Det vore bra med ett rakt svar på frågan: Är inte detta förslag starten för ett vårdnadsbidrag, och diskriminerar inte ett sådant kvinnorna? Det påstod herr Gahrton i varje fall i valrörelsen.

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Aspling får väl konsultera någon psykolog angående min roll i dagens debatt. Men faktum är att jag representerar såväl utskottsmajoriteten som folkpartiets officiella politik.

När det gäller kvoteringen står folkpartiets landsmöte bakom exakt den linje som regeringen har i dag och som nu ligger presenterad på riksdagens bord. Och vi har aldrig förr fått höra att den linjen skulle strida mot jämlikheten! Men vi har inte heller sagt att kvoteringen i ett läge i framtiden, där det eventuellt har uppstått en mycket stor skevhet, är något oliberalt och otänkbart. Men när man tar ett steg i riktning mot ökad stimulans till jämn fördelning, så har vi väldigt svårt att förstå att det skulle vara ett hot mot jämlikheten – när socialdemokraterna i årtal administrerade en reform utan någon styrning alls och inte har tagit på sig ansvaret för att det skulle vara en politik som brast i jämlikhet.

Sedan målade fru Håvik här upp en intressant reform som innebar att man skulle kunna ta helt ledigt ett år. Men vi har inte i riksdagstrycket, i motionerna eller i reservationerna, sett någonting om att man skulle kunna bygga ut reformen på det fantastiska sättet. Var det också bara ett vallöfte, som förpliktar till ingenting?

Vi har heller inte försökt hävda att man skulle få mer än 8 kr., 4 kr. i timmen, om man gör det mycket märkliga val som fru Håvik tycks förutsätta att svenska folket kommer att göra när det får valfrihet. Vi har från vår sida medvetet gått in för detta förslag, eftersom vi här ser en fastläggning av principen att vid sex timmars arbetsdag får låg- och medelinkomsttagare full ersättning för inkomstbortfallet. Sedan kan man naturligtvis också göra andra val som missgynnar vederbörande, men

vi tror inte att många kommer att göra det. Vi har gått in för detta förslag i medvetande om den styrning som finns, och det är det som är principfrågan. Och den har socialdemokraterna inte svarat på. Är det den saken ni är arga för, att vi stadfäster principen om sex timmars arbetsdag genom detta beslut?

Herr talmannen anmälde att fru Håvik, herr Aspling och fru Nordlander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Fröken ENGMAN (s):

Herr talman! Nackdelen med att få ordet ganska sent i debatten är att så många av frågorna redan har diskuterats. Men jag tror ändå att detta märkliga regeringsförslag förtjänar att belysas ordentligt, så att väljarna får klart för sig hur de verkliga förslagen ser ut i förhållande till vad man talade om på gator och torg i valrörelsen.

Resultatet av de löften som gavs till barnfamiljerna i valrörelsen har nu lagts på riksdagens bord. Åter har regeringens handlande inneburit svikna löften, i detta fall till alla landets barnfamiljer. Man har än en gång bedragit väljarna. Den saken har sagts tidigare, men den förtjänar att upprepas. Det är bara ett uttryck för vad många i dag känner.

Centerns löften om vårdnadsbidrag på 10 000 kr. per år, som de facto lockade många barnfamiljer till borgerligheten, har blivit 32 kr. om dagen under en enda månad.

Folkpartiets tal om sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrarna har de facto blivit fyra kronor i timmen i ersättning för förlorad arbetsförtjänst, och märk väl endast för dem som över huvud taget har någon praktisk möjlighet att förkorta sin arbetsdag. Göte Frids undersökning visar med all önskvärd tydlighet att detta inte är en realitet för synnerligen många barnfamiljer.

Moderaterna är självfallet nöjda. I förslaget ges inga utfästelser om en framtida utbyggnad av föräldraförsäkringen, och förslaget är till stora delar en reform för de privilegierade.

Det här förslaget har inte ens den förtjänsten att det kan ses som ett steg i riktning mot någonting bättre. Nej, i verkligheten är det inte ett steg mot någonting alls. Ekonomiminister Bohman har tydligen kommanderat halt.

80 % av alla småbarnsföräldrar är förvärvsarbetande. Det är självklart att de löften som folkpartiet och centern lovade att infria, om de fick regeringsmakten, hade mycket stor betydelse när folk skulle välja parti den 19 september.

Nu fick Thorbjörn Fälldin och Per Ahlmark chansen att bilda sin regering och infria sina löften, men på detta område liksom på så många andra visar regeringen att de borgerliga i själva verket bluffade i valrörelsen. Förtroendet för politiker och politiken undergrävs tydligen varje gång regeringen lägger fram en proposition.

Den förlängning av ersättningstiden som föreslås blir i realiteten för de flesta, vilket också framhållits, en förlängning med en månad. Man knycker helt enkelt en av de nuvarande sju månaderna i samband med barnets födelse, lägger till en månad och låter den nionde månaden bli de högavlönades månad med en ersättning på 32 kr. om dagen och kallar det särskild föräldrapenning. Man genomför alltså en förkortning av tiden för ersättning vid barnets födelse till sex månader, vilket innebär en återgång till vad som gällde före 1975. Märk väl att detta kommer att få konsekvenser när vi diskuterar den särskilda föräldrapenningen.

När förlängningen av föräldraförsäkringen från sex till sju månader genomfördes var det ett väldigt liv på samtliga tre borgerliga partier, därför att tiden för ersättning i samband med barnets födelse enligt deras uppfattning var för kort. Moderaterna t. ex. uttalade i den reservation som fogades vid utskottets betänkande:

”Den i propositionen föreslagna utvidgningen av ersättningstiden är inte till fyllest. Om en kvinna – på grund av arten av sitt arbete eller av andra skäl – utnyttjar sin rätt till föräldrapenning redan två eller tre månader före nedkomsten kommer hon redan när barnet hunnit bli fyra fem månader att stå utan föräldrapenning. Enligt vår uppfattning bör föräldrarnas rätt att vårda och vara tillsammans med barnet under den första tiden av dess levnad väga mycket tungt när man bedömer ersättningstidens längd.”

I det sammanhanget föreslog man en förlängning till åtta månader. Nu är man alltså beredd att gå med på en förkortning till sex månader. Folkpartiet framförde exakt samma uppfattning i en annan reservation.

Med anledning av socialministerns uttalande att valfriheten skulle öka, om man reserverade den sjunde månaden för särskild föräldrapenning, skulle jag vilja säga följande:

Den föreslagna förkortningen till sex månader innebär att de allra flesta står utan föräldrapenning när barnet är fyra fem månader gammalt. Vi får då också ha i minnet den sexmånadersgräns som gäller för plats på daghem. Ser man på statistiken, finner man att av de 24 500 som under det tredje kvartalet 1976 tog ut föräldrapenning hade 18 500 börjat ta ut den före förlossningen. 75 % av alla föräldrar börjar alltså ta ut föräldrapenning före förlossningen. Hela 42 % av dem tar också ut den en eller två månader före förlossningen. De hamnar då i det läget att de tvingas att ta ut den särskilda föräldrapenningen redan i samband med barnets födelse. Möjligheten att ta ut föräldraledigheten fram till barnets första skolår blev alltså bara en dröm. Skulle de till äventyrs ha kvar någon tid, får de ta ut den endast vid ett och samma tillfälle. Ledigheten får som bekant bara delas upp på två perioder. Den sista månaden erbjuder man då föräldrarna att klara sig på 32 kr. om dagen. Den flexibilitet man har talat om, dvs. möjligheten att ta ut ledigheten fram till barnets första skolår, är alltså ingen realitet.

Hur skall alla ensamstående föräldrar, f. n. en kvarts miljon, alla låg-avlönade, klara det? För dem är det en skenreform. Man har skapat

en månads extra ledighet för dem som redan har råd att vara hemma. Dessutom motverkas varje försök att få fäderna att i större utsträckning utnyttja föräldraledigheten. Här kan också statistiken säga oss en hel del. Av 1 439 fäder som tagit ut föräldrapenning tredje kvartalet 1976 har 1 249 över 100 kr. om dagen i ersättning. Faderns föräldrapenning har för samtliga fall i genomsnitt varit 133 kr. per dag, och det är något helt annat än 32 kr. om dagen. I över hälften av de fall där fadern tagit ut föräldrapenning har föräldrarna haft samma inkomst eller har kvinnan haft större inkomst. I de 7 500 fallen där kvinnan varit hemmafru har endast 116 pappor tagit ut föräldrapenning, trots att de fått ersättning för sin egen förlorade arbetsförtjänst. Jag tror att t. o. m. herr Gahrton kan räkna ut vad som händer i dessa fall när ersättningen nu minskas till 32 kr. om dagen för samtliga föräldrar.

Denna låga ersättning plus oviljan att fördela ersättningstiden är en mycket effektiv metod att se till att det även i fortsättningen blir kvinnorna som stannar hemma. Herr Ahlmark och folkpartiet, som i alla sammanhang framställer sig som jämlikhetens apostlar och som vid alla möjliga tillfällen talar sig varma för lagstiftning som den gyllene vägen att uppnå jämlikhet mellan män och kvinnor, menar inte mer med det än att, när det drar ihop sig till handling och verkligheten kräver insatser, då överger man fejt sin egen lösning. Företrädare för folkpartiet hävdade för flera år sedan att om man inte uppnådde att fäderna tog sin del av ansvaret så måste man vidta åtgärder.

Bl. a. sade Gabriel Romanus: "Därför har vi i folkpartiet ansett att man i första hand bör satsa på frivillig uppdelning, så får erfarenheterna visa om det blir nödvändigt med hårdare styrning."

Per Gahrton sade: Vi litar till föräldrarnas förmåga att välja. Det är samma sak som att säga, att vi litar till att nuvarande könsfördelning och könsfördomar kommer att bibehållas.

Ett är klart, och har varit det länge, nämligen att männen inte har tagit sitt ansvar. Därför väntade vi självfallet på åtgärder – hjälp av centern hade folkpartiet kunnat få, att döma av den centermotion som väcktes 1974. Men icke.

I riksdagsdebatten 1974 sade bl. a. Karin Andersson, som ju numera står för jämställdhetsfrågorna i centern: "Men med tanke på vad man vet om värdet för barnet att ha nära och uppodlade kontakter inte bara med sin mor, vilket man ofta och gärna talar om, utan också med sin far, vilket inte är lika uppmärksammat, har vi i motionen sagt att ingen av föräldrarna ensam skulle få uppbära föräldrapenning ---. Undantag skulle få göras beträffande ensamma föräldrar eller då ena maken är sjuk och inte kan ha hand om vårdnaden."

Detta ligger helt i linje med vad vi reservanter säger, så det är bara att följa med oss. Då kan man också uppträda med bibehållen respekt för sina egna åsikter.

Åtgärderna för att se till att mannen ställer upp består i att fäderna med en enkel anmälan till försäkringskassan kan avstå från sin del av

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

föräldrapenningen utan angivande av något som helst skäl för det. Det kallar jag inte åtgärder, det kallar jag tomma ord.

Det kan ju ändå inte vara helt obekant för den borgerliga regeringen hur de verkliga förhållandena ser ut. 1974 tog 5 % av fäderna ut föräldrapenning, icke överraskande är siffran nästan 8 % i dag, fyra år senare. Det rör sig heller inte om något större deltagande i barnets vård när man trots allt tagit ut föräldrapenning; hälften av det fåtal pappor som har tagit ut föräldrapenning har gjort det under mindre än 30 dagar. Huvuddelen av dessa fäder hittar man bland de extremt lågavlönade, t. ex. personer som har en sjukpenning på 26 eller 25 kr. – och ofta har kvinnan bara uppnått garantibeloppet. Den andra delen som utnyttjar föräldraförsäkringen finns bland de högavlönade, där makarna har ungefär lika inkomst eller där kvinnan tjänar mer än mannen.

Menar man allvar med det vackra talet om att bägge föräldrarna skall dela lika, är man också tvungen att ta konsekvensen av sina egna tyckanden på gator och torg och sina egna tyckanden i det här huset. Därför får man även vara beredd att skriva in det i en lagtext.

Herr Gahrton säger att det skulle vara något nytt när man i det här lagförslaget inför en delning för föräldrarna. I den gamla lagen står det ju bl. a.:

”Föräldrapenning utgår under högst etthundraåttio dagar sammanlagt för föräldrarna.”

Propositionen i övrigt innehåller inte några konkreta förslag om utbyggnaden av föräldraförsäkringen, vilket många har påpekat. Vi vet ingenting om vad regeringen avser att komma med; regeringens ledamöter har ju inte utmärkt sig för att vara precis de stora linjernas män utan lämnar även i det här fallet samma ovisshet kvar hos barnfamiljerna som man har lyckats låta dem leva i alltsedan valet.

Vi reserverar oss däremot att man redan nu måste fastlägga ett femårigt utbyggnadsprogram, så att försäkringen 1982 omfattar en total ersättningstid på tolv månader. I det fallet lämnar man ingen ovetande om vad framtiden kommer att erbjuda.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara en sak i fröken Engmans anförande som jag tycker förtjänar en viss kommentar. Fröken Engman sade att när vi från majoritetens sida säger att vi litar på föräldrarna, så är det samma sak som att nuvarande könsfördelning och könsfördomar kommer att bibehållas. Men det uttalandet visar väl en ganska skrämmande brist på förtroende för människorna själva. Vi har ju siffror, som riksförsäkringsverket tar fram och som fröken Engman nämnde, om än något oklart.

Enligt de preliminära uppgifterna – som är ännu klarare än de definitiva, jag tidigare nämnde – har från slutet av 1974 andelen fäder som tagit

ut föräldrapenning ökat från 2,7 % till 9,2 % under fjärde kvartalet 1976. En klarare statistisk trend är det mycket svårt att finna. Till detta kommer alltså den stimulans som vi lägger på. Jag är starkt övertygad om att utvecklingen i denna riktning kommer att få en helt annan fart än den har haft tidigare, i synnerhet när det gäller den skärpta föräldrapenningen som ju inte är lika bunden vid traditioner kring födandet m. m. som den hittillsvarande föräldrapenningen.

Fröken Engman säger att vi från folkpartiet vill ha lagstiftning kring könsrollsproblematiken. Ja, det vill vi ha. Vi vill ha skärpta lagar. Men man bör väl ändå ha klart för sig att det är en väsentlig distinktion mellan att med lagar bestämma över hur å ena sidan myndigheter och företag och samhällsapparaten över lag skall bete sig och å andra sidan hur den enskilda människan i sitt privata liv skall bete sig. Det är en väsentlig skillnad mellan dessa två typer av lagstiftning som styrmedel.

Kanske är det en djupgående principiell skillnad mellan å ena sidan ett liberalt och å andra sidan ett socialistiskt samhällsskikt. Vi vill så långt det är möjligt undvika att detaljstyra individerna – vi har däremot inga särskilt påtagliga hämningar att styra samhällsapparaten så att den gynnar individerna; i det här fallet gynnas jämställdheten mellan män och kvinnor. Däremellan är det en central skillnad. Att dirigera människorna i deras privata rollspel tänker vi vänta med i det allra längsta.

Fröken ENGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag citerade mycket riktigt herr Gahrton som sagt: Vi litar till föräldrarna. Vad jag menar är att när man enbart är beredd att säga sig lita till föräldrarna ställer man i verkligheten föräldrarna utan det stöd i ryggen av lagstiftning som är nödvändigt för att de i realiteten skall kunna använda sig av de förmåner som fastslagits. Det är inte bara könsfördomar som existerar i dag, utan det finns även en arbetsgivarsida, men hela den här propositionen tycks andas en tro att det är en lätt match att komma till rätta med den sidan och att åstadkomma att dessa förmåner blir verklighet.

Herr Gahrton talade om lagstiftning, men jag förstår ändå inte varför man skulle vara så rädd för att lagstifta i konkreta fall. Jag antar att en lagstiftning i könsfrågor kommer att vara tvingande på det viset att den till viss del styr det sätt på vilket tillvaron fungerar på de här punkterna. Jag menar att om det som föreslås skall bli en realitet måste i första hand de fäder som vill ta ut föräldraförsäkringen också kunna känna att de har lagstiftarnas stöd för det och att de inte är lämnade i händerna på i många fall ovilliga arbetsgivare.

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har ingenting emot att styra med stimulansåtgärder – det är ju precis det vi gör när det gäller sextimmarsdagen och den omdebatterade nionde månaden – men vi är restriktiva när det gäller att styra medelst dirigering av människors privatliv.

Man tror ibland, fröken Engman, att man här talar inför döva öron. Det förhåller sig ju inte så att vi bara litar till föräldrarna och inte vill göra någonting nytt alls, utan vi för in nya styrmedel genom den stimulans som finns i den nya principen. Fröken Engman försökte sätta i fråga huruvida det var någon ny princip, men det var inte särskilt lyckat, eftersom hon själv kom med ett citat som bevisade att det var en ny princip. Tidigare räknade man samman föräldrapenningen för föräldrarna utan något principuttalande om att den var individuellt uppdelad. Nu är den i princip individuellt uppdelad, men den kan genom ett särskilt förfarande överlåtas. Var och en som kan läsa innantill måste väl begripa att det är ny princip som därigenom införs: det är en stimulans till jämställdhet.

Fröken ENGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gahrton talar om stimulans till sex timmars arbetsdag. Det är klart att man kan stimulera med ord och övertala människor att det är riktigt med sex timmars arbetsdag, men det kan aldrig bli en reell stimulans eller en verklighet, om inte viljan till stimulans kombineras med att man ser till att människorna får ekonomiska möjligheter att utnyttja den rätten. Nu är det en stimulans för högavlönade, som redan i dag är de som tar ut föräldraförsäkringen. Detta tjänar inte det syfte som vi anser vara det riktiga.

När det gäller det nya i lagförslaget, där det står att föräldrarna skall dela på ersättningstiden, vet jag inte vilka krav Per Gahrton har på styrmedel, men att i första stycket i lagförslaget skriva att föräldrarna skall dela på ersättningstiden och i andra stycket skriva att de kan anmäla bort den rätten genom en liten lapp till försäkringskassan är inte att ställa några höga krav. Jag ställer faktiskt större krav på styrmedel!

Herr talmannen anmälde att herr Gahrton anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Återigen är det välmenande samhället i färd med att träckla till ytterligare några maskor i det snart hundra procentigt heltäckande försäkringsnät som omtänksamma politiker lagt över det svenska folket. Men allting är som bekant inte pengar.

De unga människornas situation i dag, som den kan gestalta sig, beskrevs häromdagen av en ung företagsläkare på ungefär följande sätt:

En yngling har ett bra jobb och god lön. Han flyttar ihop med sin flickvän, som också förvärvsarbetar, och de har det bra tillsammans. De skaffar stereoanläggning, färg-TV, bil och sommarstuga. Snart blir flickvännen med barn, och när familjen utökas börjar problemen. För att de unga skall kunna behålla och helst utöka sin standard och sina prylar tar pojken extrajobb. Samhället hjälper till att öka deras möjlighet att skaffa statusobjekt genom att ställa upp med barntillsyn för ringa

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

kostnad och med kollektivtrafik och sjukvård till nästan inga pengar. Samhället ställer också upp genom att betala en stor del av hyran, en del av maten, en daglig tidning m. m. Den unga familjen kan skaffa sig ett eget hem och ännu flera prylar.

Så småningom börjar barn nr 2 att anmäla sin ankomst. För att behålla sin ersättning från föräldraförsäkringen så länge som möjligt efter nedkomsten försöker flickan arbeta ända fram till denna, men orkar inte utan måste sjukskriva sig. Trots att samhället ställer upp med sjukhjälp en eller två månader före nedkomsten och med föräldrapenning sju månader efter nedkomsten börjar problemen torna upp sig. Den unga familjen har ju höga kostnader med många prylar på avbetalning.

Problemet är inte att pappan vägrar ställa upp med barntillsyn i enlighet med föräldraförsäkringens intentioner, för det löser trots allt inte familjens ekonomiska problem, som blivit för stora på grund av för snabb jakt efter hög standard. Nej, problemet är att både pappan och mamman efter andra barnet, om nu barntillsyn kan ordnas, tvingas jaga efter ännu bättre avlönat arbete, och även flickan måste ta extrajobb. Kommer så en lågkonjunktur, då det tidvis är svårt att få arbete, eller en sjukdomsperiod, då sjukersättningen givetvis inte ersätter alla extrainkomster, uppstår svåra problem.

Den unge företagsläkaren slutade sitt anförande med att påvisa den starka ökning av psykosomatiska sjukdomar hos 20-åringar som kan konstateras i dag.

Herr talman! Ekonomiska problem kan vi klara genom ett försäkrings-system, men hur skall vi kunna skapa en annan livsstil, ett annat statusänkande hos människorna?

De här problemen är av en sådan dignitet att de självfallet inte kan lösas med så enkla medel som att införa ett tvingande moment i föräldraförsäkringen, som socialdemokraterna vill. Att med tvång mota hem pappan eller mamman från arbetet för att utöva barntillsyn under halva tiden vardera, om de skall kunna erhålla särskild föräldrapenning, oavsett under vilka förhållanden familjen lever och oavsett vad som i det enskilda fallet kan anses vara lämpligt, är en bekväm men dålig lösning av barntillsynsfrågan. De eventuella fördelar som vinnas med detta system kommer att ges på bekostnad av allvarliga nackdelar; det kan t. o. m. bli ganska vanligt att en förälder mister halva ersättningen från föräldraförsäkringen.

Intressant är också att socialdemokraterna vägrar att tillgripa tvång när det t. ex. gäller att rädda livet på en narkoman som behöver vård men gärna tar till tvångsmetoder för att fördela en familjs försäkringspengar mellan två föräldrar. Mycket märklig är också formuleringen i den socialdemokratiska reservationen, som beskriver regeringens förslag till särskild föräldrapenning. Revveranterna säger att det inte är rimligt att som regeringen föreslår "införa regler som tvingar till utnyttjande av en redan befintlig förmån i föräldraförsäkringen för att man skall få del av den nya särskilda föräldrapenningen". Ingen juridisk expertis

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

som jag har talat med och ingen av utskottets borgerliga ledamöter kan förstå detta påstående. Det är helt enkelt en massiv osanning, herr Aspling. Jag är ledsen över att behöva säga det, men man måste ju säga att ett påstående som inte är riktigt är osant.

Regeringens förslag till särskild föräldrapenning innehåller inget som helst tvingande moment. Socialdemokraternas förslag är däremot som bekant tvingande. Enligt regeringens förslag kan en förälder helt frivilligt ta ut sex månader från föräldraförsäkringen i samband med ett barns födelse och senare ända tills barnet uppnått åtta års ålder disponera de tre återstående månaderna i princip som de vill. Eller också kan en förälder, fortfarande helt frivilligt, ta ut sju månader i samband med ett barns födelse och senare de två återstående som särskild föräldrapenning. Eller också kan en förälder ta ut åtta månader i samband med ett barns födelse och senare den återstående som särskild föräldrapenning. Som herr Gahrton påpekade kan föräldern i stället ta ut alla nio månaderna i samband med ett barns födelse. Både friheten och valfriheten är alltså totala, herr Aspling.

Dessutom kan en förälder som vill deltidarbete – halvtid eller sex-timmarsdag – utnyttja den särskilda föräldrapenningen som komplement till deltidsinkomsten, antingen som hel föräldrapenning en månad, eller halv föräldrapenning i två månader, eller en kvarts i fyra månader. Regeringens förslag ger alltså så stor valfrihet och frivillighet att det kan komma att skapa problem för både försäkringskassorna och arbetsgivarna. Men för den enskilde föräldern är regeringens förslag vida överlägset det socialdemokratiska förslaget i reservationen. Detta är faktiskt sant, herr Aspling. Ert förslag är alltså inte ett dyft bättre än regeringens i detta fall. Skulle vi inte i sanningens intresse kunna vara överens om detta?

Den nionde månaden, som enligt regeringens förslag enbart på grund av samhällsekonomiska bekymmer bara ger garantibeloppet 32 kr. diskriminerar ensamstående och låginkomsttagare, säger socialdemokraterna. Sanningen är att regeringens förslag inte diskriminerar någon. Alla får en månads förlängning av föräldraförsäkringen med full ersättning och en månad till med garantibeloppet. Alla får ökade möjligheter att efter fritt val disponera den sjunde ersättningsmånaden på många olika sätt, vilket nu inte är möjligt. Regeringens förslag är alltså en förbättring på avsevärda områden.

Sedan kan vi alla helt naturligt önska att ge både nionde och tionde och ännu flera månader med full ersättning från föräldraförsäkringen. Men jag tror faktiskt, ärade kammarledamöter, att svenska folket har förståelse för att man går försiktigt fram med nya reformer när vi har ekonomiska bekymmer. En försiktig utgiftspolitik i dag gagnar faktiskt låginkomsttagarna.

Herr Aspling kom – jag vet inte för vilken gång i ordningen – med sitt nya påstående om att landets dåliga ekonomi beror på att den gav höginkomsttagare särskilda skatteförmåner. Detta är ett fullständigt häp-

nadsväckande påstående. Är det verkligen så, herr Aspling, att en gruvarbetare i dag har en sådan inkomst att han i alla lägen skall undantas när det gäller en skattesänkning därför att inkomsten är för hög? Det är ju den gruppen det är fråga om. Är det så att TCO kämpar för höginkomsttagarna, eftersom TCO ställde upp på regeringens förslag? Nej, herr Aspling, den argumentationen tycker jag att vi i den politiska renlighetens namn kunde lägga bort.

Jag är litet förvånad över att herr Aspling kategoriskt säger nej till ett vårdnadsbidrag och frågar: Om LO inte vill ha ett vårdnadsbidrag, kommer regeringen ändå att införa det? Jag skulle kunna vända på frågan och säga: Om det visar sig att varenda förälder i detta land vill ha ett vårdnadsbidrag, kommer socialdemokraterna ändå att säga nej?

På s. 36 i utskottsbetänkandet finns det några rader om den särskilda föräldrapenningen vid flerbarnsfödelse. Där har socialdemokraterna saltat på ganska ordentligt. Socialdemokraterna vill faktiskt ge dubbel ersättning i fråga om både tiden och beloppet när det gäller flerbarnsfödelse. Det är verkligen ett liberalt förslag. Men nu är det så att den här föräldraförsäkringen ersätter ett inkomstbortfall. Den skall icke ersätta en vårdinsats. Vi får kanske framdeles tala om en vårdpenning, och då kan man diskutera om det inte krävs mer pengar vid tvillingfödelse och t. o. m. femlingsfödelse, som också förekommer. Men nu gäller det alltså ersättning för inkomstbortfall, och socialdemokraternas förslag innebär vid tvillingfödelse att en förälder med t. ex. 150 kr. om dagen i sjukpenning får två gånger 150 kr., dvs. 300 kr., om dagen i två gånger två månader, alltså en förlängning av tiden till fyra månader. Det blir 36 000 kr., herr Aspling. Vid födelse av femlingar skulle det bli svindlande belopp. Vad jag kan förstå skulle det bli fem gånger två månader och fem gånger 150 kr. Det blir 225 000 kr. på tio månader. Om jag har fattat förslaget fel ber jag att få bli korrigerad, men som texten är utformad är detta faktiskt innebörden, och det kan väl diskuteras om man skall gå med på sådana belopp.

Ja, detta kostar pengar. Det är inte bara vid flerbarnsfödelse, utan också när det gäller övergångsbestämmelserna som socialdemokraterna saltar på väldigt mycket pengar. Man höjer garantinivån, och man ger full ersättning för den nionde månaden. Detta skulle enligt socialministern komma att kosta omkring 300 miljoner mer än regeringens förslag. Det är pengar som vi inte har i dag. Enligt socialdemokraternas förslag skall dessa kostnader finansieras genom en höjning av arbetsgivaravgiften med 0,05 %. Det kommer icke att räcka! Socialdemokraterna anmärker på att regeringen inte har räknat upp de 270 miljonerna med 25 milj. kr., som är statens andel av kostnaderna för utbyggnaden av föräldraförsäkringen. Socialdemokraterna begär en uppräknings från 270 till 295 milj. kr. Men jag vill påstå att de 295 miljonerna kommer att räcka sämre med de överbud som socialdemokraterna har lagt än de 270 milj. kr. som regeringen har föreslagit.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara på några punkter ge en kommentar till herr Ringabys anförande. Han tog upp frågan om tvillingfödelse. Jag skulle gärna vilja säga följande till herr Ringaby: Den särskilda föräldrapenningen skall kunna disponeras ända till dess barnet är åtta år. Om två syskon föds med ett par års mellanrum får föräldrarna full ersättning för varje barn. Kan herr Ringaby förklara varför föräldrar skall få bara halva ersättningstiden om barnen råkar födas samtidigt? Så enkelt och rationellt är det nog inte att få tvillingar. Herr Ringaby! Fråga gärna några tvillingföräldrar. De har rika erfarenheter.

Det var det ena jag skulle vilja säga till herr Ringaby. Sedan skall jag inte inlåta mig på någon debatt med herr Ringaby om samhälls-ekonomi, men jag vill hänvisa till vad jag tidigare anført. Det första regeringen gjorde var att riva upp den överenskommelse som den socialdemokratiska regeringen träffat med LO och TCO i skattefrågan. Och vi registrerar nu månad för månad vad det upprivandet kommer att innebära. Bl. a. innebär det i mycket hög grad uppoffringar – inte minst för barnfamiljerna – därför att regeringen för en ekonomisk samhällspolitik som verkligen ger anledning till oro.

Slutligen, herr talman, vill jag hänvisa herr Ringaby till vad jag sade förut om vårt finansieringsförslag beträffande reformen. Vi har i detalj redogjort för reformen och också angett hur denna reform skall finansieras. Jag ber herr Ringaby att ta del av det i den motion som föreligger från vår sida.

Fröken ENGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några få ord till herr Ringaby. Han försökte i sitt inlägg framställa oss som något slags omöjliga formalister, och vårt förslag skulle enligt honom i realiteten innebära att väldigt många föräldrar inte skulle kunna utnyttja hela ersättningstiden. Nu har väl herr Ringaby själv medverkat till att många föräldrar inte kommer att använda hela ersättningstiden – med tanke på den nivå man har lagt ersättningen på – men det är en annan sak.

Vi har inte talat om några absolut tvingande regler, där man i alla fall skall tvinga bägge föräldrarna att vara hemma. Vi har talat om att där det finns särskilda skäl – vilket det de facto gör i många fall – skall människor ha möjlighet att avstå från den här rätten. Man kan tänka sig att den förälder som skulle ha tagit över vården har blivit sjuk. Andra exempel måste kunna vara studier och arbete på annan ort eller utbildning där omständigheterna är sådana att det vore oskäligt att av-

Tisdagen den
17 maj 1977

---

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

bryta studierna.

Herr Ringaby och hans partikamrater säger att denna möjlighet att avstå i vissa fall skulle drabba försäkringskassans administration hårt. Jag har själv arbetat på försäkringskassan i tio år, och jag kan försäkra att de flesta av de frågor som i dag handläggs på försäkringskassan inrymmer just sådana moment av bedömningar. Hela försäkringsområdet, hela förtidspensioneringen, handikappersättningarna, delpensioneringen osv. kräver just sådana överväganden, och jag kan försäkra att det här inte på något sätt kommer att skapa de problem som herr Ringaby vill göra gällande.

Sedan vet jag inte om jag har hört fel, men herr Ringaby säger: Ingen diskrimineras, alla får lika, alla får 32 kr. om dagen. Jag vet inte om herr Ringaby också tycker att det är något galet i ATP-systemet, sjukförsäkringssystemet och alla andra system som bygger på att man får ersättning efter den inkomstförlust man gör. Han talar om att man får full ersättning. Jag vet inte vad det är för full ersättning. Jag antar att herr Ringaby vet att folk här i landet tjänar mer än 4 kr. per timme. Dessutom lever folk under olika betingelser. Vi har inkomstklyftor som är enorma här i landet. Ensamstående, skiftarbetare, m. fl. har väldiga svårigheter att dela upp ledigheten och ta ut den i form av förkortad arbetstid. Det visas på ett strålande sätt av Göte Fridhs rapport, om herr Ringaby har läst den.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag behöver inte se mig särskilt långt omkring för att hitta en tvillingförälder, eftersom jag är tvillingförälder själv, herr Aspling. Fördelen med tvillingar är att de kommer på en gång, och då behöver modern bara vara hemma i ett sammanhang. Vad jag ifrågasatte var om det skall utgå dubbelersättning just från föräldraförsäkringen därför att man fått tvillingar. Det här är icke en ersättning för arbetet – en sådan får vi återkomma till när det blir tal om vårdnadsersättning – utan det här är en ersättning för inkomstbortfallet. Och inkomstbortfallet är precis lika stort oavsett om man är hemma för ett barn eller för två barn.

Jag visade på att ersättningen kunde bli 36 000 kr. på fyra månader för en familj som får tvillingar – man kan väl ifrågasätta om det är rimligt – och 225 000 för en familj som råkar få femlingar, vilket ju faktiskt har hänt några gånger.

Jag är glad att herr Aspling dämpade sitt tonfall när det gäller ekonomin och inte längre hävdar att det dåliga läget bara beror på att några gruvarbetare råkade få en skattesänkning när vi fick en borgerlig regering. Det var ju alltid en framgång.

Till fröken Engman vill jag helt kort säga att jag kanske inte använde ordet oformligheter, men nog är det här dispensförfarandet litet konstigt. Jag vet fortfarande inte hur det skall gå till. Det enda jag vet är att om en kvinna är gift med en sjöman som befinner sig i Hongkong när

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

hon får barn så begär man inte att han skall resa hem från Hongkong och ta halva vårdnadstiden. I stället kan hustrun få föräldraersättningen under hela tiden. Men var gränserna sedan går vet vi inte.

Jag ställde en fråga om detta i utskottet. Jag känner nämligen till ett fall i Örebro, där kvinnan är läkare på ett bristområde inom psykiatri och mannen har ett mycket enkelt kontorsarbete. Skall man då tvinga kvinnan att vara hemma halva tiden för att hon skall få vårdnadser-sättningen? Fru Håvik trodde inte det. Det betyder alltså att man ställer dessa personer i en ganska svår valsituation, eftersom maken mister halva vårdnadsersättningen bara för att kvinnan kanske anser sig vara tvungen att sköta ett viktigt arbete inom vården. Jag tycker att det är en orimlig konstruktion. Skall man inte kunna lita på att två föräldrar själva avgör i vilken utsträckning de vill dela vårdansvaret för ett barn?

Herr ASPLING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja upprepa en sak när det gäller jämställdheten. Observera, herr Ringaby, att kombinationen av propositionens förslag, att det enbart genom en anmälan till försäkringskassan skall vara möjligt att avstå från rättigheten att vara ledig för samvaro med barn, att det under den ena månaden av föräldraförsäkringen oavsett inkomstbortfallet bara skall utgå ersättning med 32 kr. per dag och att en förvärvsarbetande man med hemarbetande hustru inte skall kunna utnyttja ledigheten med ersättning motsvarande sin sjukpenning – allt detta tillsammans leder till att reformen med regeringens utformning blir utan värde från jämställdhetssynpunkt. Jag upprepar detta. Tro mig, herr Ringaby, det kommer att bli så. Vilken förvärvsarbetande pappa, frågade jag förut, kommer under dessa omständigheter att vara intresserad av att ta ledigt? Det allvarliga, det verkligt beklagliga är att sådana här regler kan leda till att hela föräldraförsäkringen råkar i vanrykte när det gäller jämställdheten. För det är jämställdheten vi diskuterar, herr Ringaby.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Aspling, jag tror inte det finns någon risk för att föräldraförsäkringen råkar i vanrykte bara för att den här regeringen inte accepterar en tvingande bestämmelse när det gäller fördelningen av förmånerna. Vi tror att jämställdheten inom familjen kan frodas lika bra med det system som regeringen har föreslagit.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! I huvudsak har de viktigaste skälen för en utbyggnad av föräldraförsäkringen redan redovisats i den här debatten. Därför kan jag avgränsa mitt anförande till ett par frågeställningar.

Det finns anledning att påpeka att det beslut som riksdagen nu står inför endast är en etapp i en fortsatt strävan att skapa bättre villkor för familjer med små barn. Alla partier är såvitt jag förstår överens så

långt.

Om någon vill kritisera regeringen för att den inte har satsat nog i den här propositionen, finns det i sakens namn anledning att värdera de totala insatser som regeringen gör på familjepolitikens område.

En summering av insatserna för utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen på 610 milj. kr., för en höjning av barnbidraget med 300 kr. per barn och för utbyggnaden av föräldraförsäkringen ger totalt stora belopp. Det är nog inte så lätt att peka på något budgetår då familjerna och barnen har fått så stora tillskott från statskassan som just i år. Det går inte att på sakliga grunder anklaga den nuvarande regeringen för att vara snål mot familjerna och mot barnomsorgen.

Det är naturligtvis lätt att peka på att behovet är långt större. Så är som bekant fallet på de flesta områden i vårt samhälle. Det är ju det dilemma som vi som politiker ofta befinner oss i. Men om man försöker att närmare analysera vad det regeringsförslag som vi nu diskuterar betyder för småbarnsföräldrarna är det lätt att inse att förslaget innebär ett stort steg i rätt riktning.

För många föräldrar med små barn upplevs det som svårt att både klara av förvärvsarbete och få tillräckligt med tid över för barnen. För många känns det psykiskt pressande att inte få tillräckligt med tid för sina barn. Det är lätt att förstå alla de småbarnsföräldrar som inte känner sig tillfreds på arbetsplatsen därför att de känner konflikten mellan jobbet och barnen. Det vore dumt av arbetsgivarna – oavsett om de är privata eller offentliga – att inte inse att det inte är bra för vare sig de anställda eller företaget när medarbetare slits mellan jobbet och barnen.

Alltför sällan analyserar vi i vårt samhälle vad som verkligen ligger bakom växande sociala problem. Man kan med säkerhet våga påstå att stressade småbarnsföräldrar skapar otrygga miljöer. Det ger föräldrarna dåliga möjligheter att fungera på det sätt som de helst vill mot sina barn. Hårt pressade föräldrar ger barnen ett dåligt utgångsläge.

De ökade möjligheter som regeringsförslaget ger föräldrarna att minska ner sin arbetstid till förmån för mer tid för barnen är ett steg i rätt riktning. Alla har, såvitt jag kunniat förstå, sett sextimmarsdagen som en väg att skapa rimligare villkor för människor med små barn. En förkortad arbetstid utanför hemmet är ett viktigt steg i syfte att göra vårdarbetet i hem med barn mänskligare och mer harmoniskt.

Om föräldrarna väljer att utnyttja denna möjlighet så innebär regeringsförslaget att föräldrarna kan minska sin arbetstid och öka samvaron med barnen. Det har kanske inte heller tillräckligt tydligt framgått av debatten att inkomsttagarna blir ekonomiskt fullt kompenserade upp till inkomster på 52 000 kr. även under den nionde månaden. Därför är kritiken mot regeringens förslag på den här punkten svår att förstå. Låg- och medelinkomsttagare kan utan ekonomiska uppoffringar – enligt regeringens förslag – välja att vara hemma en fjärdedel av den ordinarie arbetstiden.

Om jämställdheten verkligen skall främjas i vårt samhälle måste för-

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

Föräldraförsäkringen, m. m.

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

domar om manliga och kvinnliga arbeten brytas. Det gäller inte minst arbetet i hemmet och inom familjerna. Jag har lätt för att dela den otå- lighet som många känner i fråga om takten i denna utveckling. Det går alltför långsamt. Frågan är ändå om inte samhället måste ta på sig en del av ansvaret. Nog måste man väl erkänna att samhället hittills inte gjort några stora och påtagliga försök att informera om den rätt som familjeförsäkringen ger männen att delta i vården av barnen.

Här återstår mycket att göra på informationens och opinionsbildningens område. Är man överens om att samhället gjort för lite för att göra t. ex. småbarnsföräldrarna medvetna om vilka möjligheter försäkringen ger, är det tveklaktigt om samhället redan nu skall sätta in olika tvångs- åtgärder. Det är ju en tvingande lagstiftning som socialdemokraterna förordar för att stärka jämställdheten. Jag har litet svårt att se att samhället skall fungera som en domare över föräldrarna när de sinsemellan skall fördela jobbet i hemmet. Det är färligt – enligt min mening – att ifrågasätta föräldrarnas förmåga att själva avgöra hur man tillsammans får den bästa kontakten med sina barn.

Att använda tvingande lagstiftning med byråkratiskt inslag kan inte vara någon bra metod när man vill skapa en god social miljö för föräldrar och barn. Det här är säkert en förmyndarmentalitet som de flesta för- äldrar betackar sig för. I praktiken tvingas socialdemokraterna att erkänna att lagstiftningens tvingande regler inte kan tillämpas i alla familjer. Men här blir den oundvikliga frågan: Vad är det då för skäl som skall befria vissa föräldrar från en obligatorisk uppdelning av tiden för vården av barnen? Det vore intressant att få besked på den punkten. Har man gjort klart för sig vilken pappersexercis som blir följden av en sådan lagstiftning?

Jag tror att regeringens förslag, som ger fadern rätt att stanna hemma redan när första barnet föds, är positivt. Detta bör ha det goda med sig att det blir naturligt för pappan att delta i vården av barnen redan från det att första barnet föds. Kompletteras regeringens förslag med en intensiv upplysning från ansvarig myndighet till småbarnsföräldrarna, bör det bli ett viktigt steg mot ökad jämställdhet på familjepolitikens område.

Herr talman! Får jag slutligen sammanfatta de viktigaste punkterna i det här inlägget.

1. Föräldrar med små barn får en lagfäst rätt till en väsentligt utökad tid för sina barn. Det gäller särskilt om de väljer att förvärsarbota till tre fjärdedelar under de tre månader som den särskilda föräldrapenningen omfattar.

2. Förslaget bör bli ett viktigt steg mot en jämnare fördelning av arbetet med barnen mellan kvinnor och män. Jämställdheten stärks på det fa- miljepolitiska området.

3. Det förslag vi nu diskuterar måste ses som ett steg på vägen i syfte att skapa bättre villkor för föräldrar med små barn. Löftet från regeringen om nya reformförslag på det här området måste hälsas med tillfreds-

ställelse.

Med detta vill jag yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! I en rad anföranden har man pekat på att man nu ger föräldrarna rätt att dela på den tid de vill stanna hemma hos sina barn. De har haft den rätten förut också, att använda föräldraförsäkringen till att stanna hemma hos sina barn. Ni ger rätten, men ni ger inte de ekonomiska möjligheterna, och det är där vi pekar på att ert förslag inte främjar valfriheten utan är rent könsdiskriminerande eftersom man ger en lägre ersättning under den nionde månadens förlängning.

Det är riktigt vad ni bara envist hävdar: här är en princip. Man kan få 960 kr. och då kan man arbeta två timmar kortare. Men det gäller ju bara en månad. Hur rimmar det med vad som sagts tidigare under debatten att ni anser det utomordentligt värdefullt att man under en längre tid kan avkorta sin arbetstid för att ha mera tid över för sina barn? Väljer man då den nionde månaden att under en längre tid förkorta arbetstiden, således att förkorta arbetstiden med två timmar om dagen under fyra månader, får man 8 kr. om dagen, 4 kr. i timmen i kompensation. Är det modellen för valfrihet?

Här har talats om tvingande lagstiftning. Men utskottets talesman har också sagt att om det blir en tendens att inte utnyttja detta i tillräcklig grad är man inte främmande för en lagstiftning.

Tycker man att det har gått så raskt framåt när det från 1974 fram till dagens läge är 8 % som använder sig av det här under en begränsad tid?

Utöver detta måste jag säga att försvaret för denna reform verkar något krampaktigt. Jag förstår när herr Andersson i Nybro säger att man måste gå ut med en bred information. Ja, det är klart att man måste göra det, för något snårigare och mera obegripligt har jag knappast sett.

Det är ganska upprörande att man inte har läst det socialdemokratiska förslaget till utbyggnad av familjepolitiken, som man vet skall vara fullt utbyggt till 1982. Om man väljer att ta helt ledigt tolv månader har man 90 % kompensation. Väljer man att avkorta sin arbetstid och arbeta halvtid kan de fem månaderna bli tio månader med kompensation, 90 % på förlorad arbetsinkomst. Väljer man att avkorta sin arbetstid med två timmar om dagen får man 20 månader ledigt med 90 % kompensation på förlorad arbetsinkomst. Det är där skillnaden finns och det är ju den ni vägrar att diskutera.

Herr ANDERSSON i Nybro (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror mig om att ha läst rätt i den socialdemokratiska partimotionen. Där tar man ställning för sextimmarsdagen som ett alternativ för småbarnsföräldrarna. Nu får socialdemokratin bestämma sig i denna fråga. Står man fast vid den ståndpunkten att sextimmarsdagen verkligen är ett alternativ för många småbarnsföräldrar?

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

---

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Sedan till jämställdhetsfrågorna. Socialdemokraterna vill lagstifta fram en tvångsvis styrning av föräldrarna. I fråga om fördelningen av arbetet i hemmet är det en hård metod man tar till. Det innebär att socialdemokraterna inte har förtroende för föräldrarnas förmåga, deras vilja att på frivillighetens väg uppnå ökad jämställdhet. Har ni verkligen ingen tilltro till vanlig opinionsbildning i dessa frågor? Under 1975 utnyttjade ändå 30–35 % av fäderna någon del av föräldrapenningen för tillfällig vård av barn. Jag vill inte påstå att detta är en tillfredsställande utvecklingstakt, men det är ett steg i rätt riktning.

Jag tror att socialdemokraterna skall erkänna att man var litet sent ute med reformer som mera direkt främjar jämställdheten i det här landet – det vill jag naturligtvis inte enbart lasta socialdemokratin för. Men ni tror ju inte själva på att tvångslagstiftningen går att tillämpa i alla familjer. Ni inför dispensregler som tydligen skall ge rätt för vissa föräldrar att komma förbi lagstiftningen. Då ställer jag frågan: Vad är det för skäl till att, såsom i er modell, ge en del föräldrar rätten att inte leva efter den lag som ni vill införa? Socialdemokraterna borde ha tänkt mera på de byråkratiska konsekvenserna av en sådan lag, och föräldrar och barn är nog tacksamma om de slipper en sådan här toppstyrning.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialdemokraterna är faktiskt inte ensamma om att anse att en kvotering är utomordentligt värdefull. Vi är i ganska gott sällskap: Landsorganisationen, TCO, SACO, socialstyrelsen, barnomsorgsgruppen, Fredrika-Bremer-förbundet, Folkpartiets ungdomsförbund. Men ni lägger fram ett förslag utan att över huvud taget ha lyssnat på löntagarorganisationerna. Är ni trots detta övertygade om att det var den här modellen för en utbyggnad av familjeförsäkringen som människorna ville ha?

Vad innebär då ert förslag? På papperet innebär det visserligen att man har möjligheter att dela upp den förlängda tiden med 45 dagar på vardera föräldern, men man skall inte glömma bort att ersättningsnivån är olika. Ytterligare en fråga, herr Andersson i Nybro: Anser herr Andersson att det är en felaktig konstruktion att ge föräldrar ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen, dvs. enligt samma princip som gäller när man är sjuk: 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten? Har centern ändrat uppfattning på den här punkten, så att ni nu kommer att ställa upp på att man skall ha en sådan ersättningsprincip? Det gjorde ni inte någon gång under valrörelsen, och det har ni inte heller gjort under utskottsbehandlingen, utan ni har pekat på att det är vårdansvaret som skall gälla.

Förslaget som nu ligger på bordet är något av en bastard. Frukten av centerns intresse när det gäller att ge ersättning för vårdansvar blev 32 kr. om dagen och 4 kr. i timmen. Och folkpartiets linje med kompensation för förlorad arbetsinkomst blev kompensation under en månad. Det är allt som blev kvar av det man lovade under valrörelsen: vårdnadsbidrag under tre år för småbarnsföräldrar.

Herr ANDERSSON i Nybro (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Håvik kan väl ändå inte komma ifrån att den modell som finns i regeringsförslaget ger full kompensation till de föräldrar som väljer alternativet med sex timmars arbetsdag eller att det ger full kompensation till de föräldrar bland låg- och medelinkomsttagarna som vill öka sin tid för vården och tillsynen av barnen i hemmet? Jag måste i det sammanhanget efterlysa besked från socialdemokraterna, om det är höginkomsttagarnas intresse man är ute efter när man för den här debatten – jag har nämligen börjat ställa mig den frågan.

Inser inte socialdemokraterna att man vinner på att föräldrarna kan arbeta tre fjärdedelar av arbetstiden under den tid då det är särskilt angeläget att öka kontakten med barnet? Inser man inte att man vinner på att barnens vistelse på daghem kan förkortas? Jag förutsätter trots allt att socialdemokraterna inte har något emot det förslaget. Att man minskar föräldrarnas arbetstid med två timmar per dag är väl också ett steg i rätt riktning som socialdemokraterna inte kan ha något emot? Normala inkomsttagare – jag upprepar det ännu en gång – kompenseras för det inkomstbortfall som blir en följd av en förkortad arbetstid. Det kan socialdemokraterna heller inte ha någonting emot.

Jag tror att dagens debatt skulle vinna på att vi var litet mer nyanserade i de här frågorna. Sakligt sett är nog inte skillnaderna i uppfattning så stora som debatten ger intryck av.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Mellan 8 och 10 % av papporna utnyttjar i dag sin rätt att stanna hemma en tid hos sina små barn. Jag är övertygad om att papporna upplever den här tiden när de själva får rå om och ta ansvar för barnen som någonting väldigt fint. Jag har mött många äldre män som avundas den möjlighet de yngre nu fått att uppleva vad det innebär att ha ett riktigt nära förhållande till ett litet barn. Det är män som ser på det här med helt andra ögon än herr Ringaby. Det är män som aldrig skulle säga på det sätt som herr Ringaby gjorde nyss, att det är så bra med tvillingfödslar eftersom mamman då bara behöver vara hemma i en omgång.

Papporna har i dag en laglig rätt till ledighet. Men än så länge är det bara 8–10 % som utnyttjar den här rätten. I och för sig tycker jag inte att det är något dåligt resultat, därför att det finns så många hinder för papporna. Hindren kan ligga hos arbetsgivarna, som visserligen i lag är skyldiga att ge en ledighet, men som på väldigt många olika sätt kan visa att de ogillar detta. Arbetsgivarna kan göra klart för den anställde att om han väljer samvaron med barnet, går han miste om framtida befordringsmöjligheter och miste om framtida bättre arbetsförhållanden. Det är inte så lätt att hävda sin rätt om man sedan riskerar att dag

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

efter dag på sin arbetsplats få lida för detta.

De borgerliga talar här om byråkrater, men de glömmer att många pappor har arbetsgivare som ser på deras rätt till föräldraledighet utifrån rent företagsekonomiska synvinklar och inte med någon hänsyn till barnen. Hinder för papporna att utnyttja den här rätten finns naturligtvis också hos mödrarna och kanske hos papporna själva som inte tror sig om att kunna sköta uppgifterna väl.

Det finns, herr talman, naturligt nog ännu inga undersökningar som visar vilket värde det har för barnen att papporna använder sin rätt till föräldraledighet. Men det finns undersökningar som visar att när papporna själva på heltid får ta ansvar för barnen, så blir det en väldigt fin kontakt emellan dem. Och det finns andra undersökningar som klart visar att en orsak till problem hos barn och ungdomar är att de haft för liten samvaro med vuxna män, i synnerhet med sina fäder.

För barnens skull måste vi se till att papporna verkligen tar en del av föräldraledigheten. Den enklaste och snabbaste vägen att åstadkomma det är att följa det socialdemokratiska förslaget om en i princip tvingande regel om en uppdelning av ersättningstiden mellan föräldrarna.

Av utskottsmajoritetens argument mot vårt förslag framgår att man utgår från att männen är mindre lämpliga att vårda barnen. Det finns inga sakliga argument för en sådan nedvärdering av männen. De har aldrig fått någon chans att visa vad de duger till.

Den ena efter den andra av de borgerliga företrädarna har här talat om att de inte vill införa en tvingande lagstiftning, en lag som tvingar föräldrar till en uppdelning. Får jag då fråga varför regeringen själv i den nyligen framlagda propositionen om ny semesterlag har föreslagit en tvingande regel, en regel som innebär att den semestergrundande delen av föräldraledigheten skall delas upp mellan föräldrarna? Det här är ett tvång, och det är ett tvång som i praktiken förmodligen blir till nackdel för kvinnorna genom att de inte kommer att få räkna semester på sin del av föräldraledigheten.

Att följa det socialdemokratiska förslaget skulle också vara ett sätt att göra den reform som vi nu diskuterar till en reform för jämlikhet mellan kvinnor och män, en reform för mera jämlika villkor både i arbetslivet och i vården om barnen. Männens rätt och plikt att ta praktiskt och känslomässigt ansvar för barnen måste börja när barnen är små. Att när barnen blivit äldre försöka bryta ett invariant mönster är svårt. Det tror jag alla föräldrar känner till.

För jämställdheten i arbetslivet skulle det vara av stort värde om arbetsgivaren tvingades acceptera att även männen vill och måste ta ett ansvar för mer än yrkesarbetet. Det skulle vara till gagn för samvaron mellan barnen och föräldrarna och till gagn för kvinnorna i arbetslivet.

En verklig jämställdhet mellan kvinnor och män kräver förändringar på i stort sett alla samhällsområden, men självklart är familjepolitiken av central och delvis avgörande betydelse. Trots vad som stod i regeringsförklaringen och trots alla de fagra löften som givits både före och efter valrörelsen förslår nu den borgerliga regeringen och den borgerliga

utskottsmajoriteten en sådan utformning av föräldraförsäkringens utbyggnad att den från jämställdhetssynpunkt kan bli utan värde. Förutom det att man inte vill vara med om en verklig uppdelning av ersättnings-tiden mellan föräldrarna kan ju en förvärvsarbetsman med hemarbetande hustru inte få en ersättning som motsvarar sjukpenningen, och därmed blir det ju i praktiken omöjligt för mannen att stanna hemma hos barnen.

Vidare föreslår man att ersättningen under den nionde månaden skall begränsas till högst 32 kr. per dag. Denna punkt har diskuterats mycket här i dag. Jag ser egentligen detta förslag som en skymf mot de yrkesarbetande kvinnorna. Dessa 32 kr. är ett mått på vad de borgerliga politikerna anser kvinnornas arbetsinsatser vara värda. En reform som vore avsedd att få männen att stanna hemma från förvärvsarbetet för att vara tillsammans med sina barn skulle de borgerliga aldrig ha vågat utforma på detta sätt.

Man blir ganska förbluffad när man hör herr Gahrton stå här och skryta med detta förslag. Med hans argumentering kan jag inte förstå varför man inte har infört denna 32-kronorsgräns även för den sjunde och den åttonde månaden, så fördelaktig som den tycks vara.

Herr Gahrton tog också upp den kraftiga ökningen av deltidarbetet, och han tog den till intäkt för påståendet att allt fler föräldrar känner otillfredsställelse med att vara heltidsarbetande. Men det är en ganska total missuppfattning av situationen. Föräldrar är ju både män och kvinnor, men de som deltidarbetar är kvinnor. De få män som deltidarbetar är antingen studerande eller deltidspensionärer. Bland de deltidarbetande kvinnorna finns en stor grupp medelålders och äldre kvinnor utan barn under eller i skolåldern. Om man ser på familjer med barn under skolåldern konstaterar man att där finns en mycket stor grupp kvinnor med deltidarbete. Men deras män jobbar inte bara heltid utan också i mycket stor utsträckning med extraknäck av olika slag. Bland småbarnsfamiljerna i dag är det ett mycket vanligt mönster att kvinnorna arbetar på deltid och männen på mer än heltid. Det är alltså inte så, herr Gahrton, att föräldrarna arbetar deltid i större utsträckning, därför att de känner otillfredsställelse med det här. Nej, deltidarbetet är först och främst en avspiegling av de traditionella könsrollerna, där det är kvinnan som tar ansvaret för barnen och där det också är kvinnan som får rätten till samvaro med barnen. Det är det här mönstret som vi vill bryta, och därför avviker våra förslag när det gäller utbyggnaden av föräldraförsäkring från regeringens och utskottsmajoritetens.

Det är kanske inte så konstigt att herr Gahrton med sådan emfas talar om de 32 kronorna, när han så totalt har missuppfattat deltidspenningens problematik, grunden för ökningen av deltidarbetet i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

I detta anförande instämde herr Nordberg, fru Berglund, herr Sundgren och fru Dahl (samtliga s).

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är väl medveten om deltidsarbetets problematik och att den oerhört skeva könsfördelningen bland dem som väljer deltidsarbete speglar ett samhälle som präglas av könsroller. Detta är självklarheter och en av bakgrunderna till att framför allt folkpartiet, och numera även regeringen, drivit krav på lagstiftning mot könsdiskriminering. Vi har under lång tid på ett markant sätt arbetat för detta med socialdemokraterna som arga motståndare. Vi behöver inga skolmästaraktiga föreläsningar när socialdemokraterna under 44 år inte lyckades bättre än att lämna över ett samhälle som präglas av könsroller. Vi är väl medvetna om detta. Men det hindrar inte att man kan instämma i vad TCO:s familjepolitiska expert sagt, nämligen att deltidsarbetet också är ett uttryck för att kravet på arbetstidsförkortning är så starkt att människor själva börjar ta ut arbetstidsförkortningen, innan den hunnit genomföras allmänt. Ett av skälen, jag betonade att det gällde ett av skälen, till att man vill ha kortare arbetstid är att man vill ha mer tid för sina barn. Om fru Leijon inte tror att människor inte vill ha mer tid för sina barn, har hon sannerligen en pessimistisk syn på människorna. Vi är övertygade om att det förhåller sig på det sättet. Detta var bara en indikator på någonting som vi är övertygade om existerar bland människorna, nämligen viljan att vara mer tillsammans med sina barn.

Sedan sade fru Leijon nästan exakt så här: Av utskottsmajoritetens skrivning framgår det att man anser att männen är mindre lämpliga att sköta barn. Fru Leijon, var står det? Var står det att vi skulle anse männen mindre lämpliga att sköta barn? Jag känner inte familjeförhållandena närmare när det gäller de meddebattörer som representerar majoriteten. För egen del är jag far till två barn. Tror fru Leijon att jag står upp och talar för ett utskottsbetänkande som skulle innebära att jag underkänner min egen kapacitet att vara en lika god far som mina barns mor kan vara en god mor? Det är sannerligen ett påstående som kräver bevis – och det går inte att få fram något sådant. Jag kan inte underlåta att konstatera att enligt talarlistan har regeringens talan hittills förts av fyra män. Från oppositionen har en man och fyra kvinnor uppträtt. Inte antyder detta att det är vi som är mest fångna i den traditionella könsrollsbilden av vem det är som skall slå vakt om barnens intressen.

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! På s. 21 i utskottets betänkande står följande: "Enligt utskottets mening är det angeläget att fäder i större utsträckning än f. n. utnyttjar föräldraförsäkringens förmåner. Samtidigt måste det anses rimligt att den av föräldrarna som är bäst skickad att vårda barnet också skall kunna göra detta utan risk för att familjen därigenom går miste om särskild föräldrapenning för viss tid." Sedan talar utskottsmajoriteten om att vårt förslag medför en sådan risk.

Om man inte anser männen mindre lämpade som vårdare, varför har man då tagit med denna mening? Efter att ha förklarat att det visst

vore bra om fler män utnyttjade föräldraförsäkringen, måste man alltså ändå poängtera att hänsyn skall tas till vem som är bäst lämpad. Jag kan inte tolka detta som annat än ett misstroende mot männen.

Får jag sedan bara fråga herr Gahrton vad han egentligen menade när han kopplade samman frågan om de deltidsarbetande med en lagstiftning mot könsdiskriminering. Är det meningen att man skall införa en lagstiftning som tvingar också männen att deltidsarbeta? Eller är det meningen att man skall införa en lagstiftning som förbjuder kvinnor att deltidsarbeta? Jag tycker att sambandet mellan dessa två frågor var, med förlov sagt, något dunkelt.

Herr GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var i så fall en dunkelhet som är som en mild västanfläkt jämfört med vad som blir resultatet när fru Leijon tolkar skrivna texter. Jag har i min hemstad haft det tvivelaktiga nöjet att lyssna till såväl teologiska experter i dogmatik med exegetik som marxistiska texttolkare, men fru Leijon slår dem alla i förmågan att vrida märkliga slutsatser ur något som är skrivet.

Vad som står i utskottsbetänkandet är ju klart och tydligt att vi vill att fler män skall få möjlighet till och t. o. m. skall stimuleras till att ta hand om sina barn. Men vi vill inte ha en sådan dirigering att det i det enskilda familjefallet kan bli så att den som är mindre lämplig eller mindre intresserad ändå, av försäkringstekniska skäl, styrs in på att ta hand om barnet, och det gäller oavsett om föräldern är man eller kvinna. Det finns inte en tillstymmelse till antydning om att vi skulle anse att det vore olyckligt generellt sett att en förälder av ett visst kön tar hand om sina barn.

Nej, fru Leijon, läs vad som står i utskottsbetänkandet, utan några förutfattade meningar som saknar varje sakligt underlag!

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! 8–10 % av männen utnyttjar i dag sin rätt att ta ut ledighet med föräldrapenning. Det är självfallet en mycket låg procentandel som borde höjas. Det borde ha räckt med att konstatera att det inte kan vara rimligt att bara 8–10 % av männen är lämpade att ta hand om vårdsnaden av barnen. Det finns ingen anledning att efter att i och för sig positivt ha sagt att fler män borde utnyttja denna rätt göra påpekandet att den av föräldrarna som är bäst skickad att vårda barnet skall göra det.

Den meningen hade inte behövt stå där, om man ansett männen vara lika lämpliga som kvinnorna i det här fallet. Om herr Gahrton läser protokollet från denna debatt, tror jag dessutom att han skall finna att åtskilliga av inläggen från de borgerliga talesmännen visar att de farhågor som jag framfört har grund.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Gahrton anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Fru BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är nu ganska länge sedan förslaget om förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar diskuterades för första gången. Den socialdemokratiska regeringen förhållade förslaget länge. Den nya regeringen har nu lagt fram ett förslag som är ett första steg i riktning mot den förkortade arbetstiden.

Behovet av en särlösning för småbarnsföräldrar är stort, inte bara därför att mycket små barn vistas på daghem under för lång tid, utan därför att de flesta barn inga daghemsplatser har. Daghemsbristen drabbar i första hand de minsta barnen, de som är under tre år. Det är de minsta barnen som får den sämsta vården med många tillfälliga lösningar. Ibland finns inte ens de tillfälliga lösningarna, och då lämnas barnen också ensamma.

Nu kanske jag även bör betona att det inte endast är barn till förvärvsarbetande föräldrar som ibland lämnas utan tillsyn utan också barn till hemmavarande föräldrar. Det kan vara en fråga om likgiltighet inför barnen. Men man kan ändå inte spela ut särlösningen för småbarnsföräldrar mot en kraftigare satsning på daghem – även om vi skulle vilja påskynda de nuvarande utbyggnadsplanerna för daghemmen kommer det att finnas katastrofalt många daghemslösa barn under en lång tid framöver. För att underlätta för dem och för att förkorta daghemsvistelserna för de andra barnen behövs särlösningen. Den behövs också därför att små barn kräver mer av trygghet och tillsyn än äldre barn. Därför kan man inte som vpk gör spela ut daghemsutbyggnad och sextimmarsdag för alla mot särlösningen. Det gläder mig att andra tidigare kritiska grupper har tagit sitt förnuft till fånga och nu sluter upp bakom idéerna om förkortad arbetstid.

På det hela taget ser jag regeringens förslag som tillfredsställande och ett steg i rätt riktning. Det är bra att barn till adoptivföräldrar jämställs med barn till biologiska föräldrar. Jag tycker också att det är mycket bra och viktigt att regeringen insett det dilemma som många kvinnor har under sin barnledighet, då de inte alls kan arbeta utan att förlora hela föräldrapenningen. Jag förstår därför inte den kritik som har riktats från oppositionen mot att man redan från den sjätte månaden kan få en kvarts eller en halv föräldrapenning – det är faktiskt en del kvinnor som förlorar föräldrapenningen därför att den möjligheten inte tidigare har funnits.

Jag ser det också som positivt att man i ökad utsträckning har tagit med papporna. Fram till nu har förstagångsfäderna varit tvungna att ta semester för att kunna vara med familjen under den första tiden vid barnets hemkomst från BB. Nu har regeringen föreslagit att de skall kunna utnyttja föräldraförsäkringen i det fallet. Det är i linje med ett beslut från folkpartiets landsmöte, och det är också i linje med en motion som väcktes av Nils Hörberg i riksdagen under förra mandatperioden men som avstyrktes av utskottet och avslogs av kammaren den gången.

Jag är dock kritisk mot regeringens förslag vad gäller ersättningen under

den nionde månaden. I stället för ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen har regeringen föreslagit en ersättning med endast 32 kr. per dag. Det finns risk för att denna konstruktion försvårar för papporna att ta barnledigt. Man jag vill också säga att det i åtskilliga fall inte är en ekonomisk fråga när män inte tar barnledigt. Hade det varit enbart en fråga om ekonomi hade långt fler fäder nu tagit sådan ledighet. Den månaden kan inte heller vara avgörande för jämställdheten. Orsakerna till att pappor inte tar barnledigt är i stället att de inte har något stöd från omgivningen och att alltför få uppmanar dem att ta barnledigt. Naturligtvis finns det dessutom många män som tycker att det är omanligt att ta hand om barn.

SACO/SR gjorde för några år sedan en undersökning bland sina medlemmar om hur många pappor det var som ville vara barnlediga. Det var 75 % som svarade ja på den frågan. Av dem som inte ville vara barnlediga uppgav 13 % att de inte tålde barnskrik. Men trots dessa 75 % var det inte mer än 2 % det året som tog barnledigt.

Av SACO-papporna var det många som menade att de inte vågade därför att de inte visste vad arbetsgivarna skulle säga. De vågade inte heller därför att de inte visste vad arbetskamraterna skulle tycka. Ekonomiska problem tillhörde ovanligheterna som orsak. Därför tror jag inte att det alltid kommer att vara denna 32-krona som är orsaken till att pappor inte utnyttjar sin ledighet, men många kommer tyvärr att skylla på den.

För de pappor som vill ha barnledigt men inte vågar anser jag att det hade behövts en starkare betoning av uppdelningen i propositionen än vad nu är fallet. Det kan bli lätt för arbetsgivare och arbetskamrater att med negativa attityder outtalat tvinga papporna att överlåta sin del på mammorna.

Vad gäller jobb som anses oförenliga med barnavård har jag svårt att förstå dem som hävdar den synpunkten. Finns det sådana jobb är det i högsta grad angeläget att de ändras så att man också kan ha barn.

Ytterligare ett argument som brukar dyka upp i debatten om pappaledighet – men inte i den här debatten, efter vad jag har hört – är att man säger att kvinnor ammar, och det kan ju inte män göra. Men nu är det bara hälften av alla mödrar som ammar mer än tre månader. Dessutom vill jag säga som bioreklamen: "Det finns nappflaskor för killar med för små bröst."

Förvisso är det problem för småföretagare som vill ta pappaledigt. Det är samma problem för dem som för alla de kvinnliga småföretagare som man så sällan hör talas om i debatten. Det finns rätt gott om dem – de är innehavare av damfriseringar, kaféer, små pensionat m. m. I de fallen är det kanske bättre att föräldrarna själva får göra upp om hur föräldraledigheten skall tas ut.

Men jag vill också säga att farhågorna för vad som kan hända när män tar barnledigt är klart överdrivna. Arbetsgivarna klarar ersättningsfrågan när det gäller ledighet för repmånad och när de anställda vill utnyttja

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

sin rätt till ledighet för studier. De klarar den också för de män som är reservofficerare. Arbetskamraterna ställer upp när man skall i väg på den fackliga verksamheten. Men skall män ta barnledigt, då är de plötsligt ointresserade av karriären och omanliga, och då är det svårt att ordna ersättningsfrågan.

Det finns också dåliga pappor, liksom mammor. I de fallen är det bättre att den bäst lämpade föräldern tar ansvaret, som det också är uttryckt i utskottets skrivning. Dispensreglerna måste vara generösa, om man har en kvoterad föräldraledighet. Det är av den anledningen regeringen valt att göra ett mycket enkelt dispensförfarande – man behöver bara anmäla till försäkringskassan att man inte vill. Oppositionens förslag har en nackdel på den punkten – det kan bli krångligt att bevilja dispens – men det har också många fördelar, som jag anser vara väldigt viktiga.

Det som den här debatten är ett uttryck för är att det är förankrat i alla politiska grupper att män skall ta lika ansvar för barnen. Jag ser det som en viktig påtryckning på arbetsgivare och arbetskamrater och inte minst på männen själva. Det gäller också de män som sitter som riksdagsledamöter – även de måste ta ett ansvar om de blir pappor.

Herr talman! Jag anser att regeringens förslag huvudsakligen innehåller liberala idéer om valfrihet och jämlikhet, men jag är kritisk på vissa punkter. Jag anser att oppositionens förslag innehåller ömsom vin och ömsom vatten. Därför har jag inte för avsikt att yrka något.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gahrton ville i sitt tidigare anförande göra gällande att männen förde en bra debatt, men det blev en välgörande debatt först när en kvinna från utskottsmajoriteten kom upp.

Vi har här klart fått höra av fru Bernström att 75 % av männen sade ja – de ville gärna stanna hemma – medan 2 % svarade nej. De senare angav då som skäl att det var svårt både med arbetsgivarna och när det gällde att få förståelse bland arbetskamraterna. Det är just genom den kvotering vi har som vi vill hjälpa dessa män, så att de skall kunna stå starka gentemot arbetsgivarna. Kanske dessa 75 % män inför varandra också vågar erkänna att de gärna vill ta ledigt. De vill måhända stå upp för varandra. Kanske krävs det en solidaritet starkare än den som funnits tidigare mellan män?

Jag kan däremot inte förstå fru Bernströms resonemang när hon tycker att styrningen är för svag i regeringens förslag. Tydligen är den dock för stark när det gäller oppositionens förslag. Var vill fru Bernström att styrningen skall ligga och hur skall styrningsinstrumentet se ut? Fru Bernström nöjer sig med att säga att det är alltför få som uppmanar männen att ta ledigt. Blir det bättre om vi blir flera som med hurtfriska tillrop går ut och talar om att det är bra att stanna hemma hos barnen? Jag tror att fru Bernström innerst inne – inte minst mot bakgrund av det yttrande från Folkpartiets ungdomsförbund som fru Bernström själv

har skrivit under – känner det en aning besvärande att man från regeringens sida inte kom längre.

Fru BERNSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först en sakupplysning. Det var inte 2 % av männen som svarade nej på den undersökning som gjordes av SACO/SR – det var 2 % av männen i hela Sverige som detta år utnyttjade föräldraligheten. Denna siffra bör då jämföras med de 75 % av männen, vilka i SACO/SR:s undersökning svarat ja.

Jag tycker att det finns fördelar i båda förslagen. I de fall där försäkringskassorna skall behöva ta ställning till om mamman eller pappan är mest lämpad att ta hand om barnen uppstår det problem. Vi måste vara medvetna om att det finns många föräldrar som är likgiltiga inför sina barn. Det har vi kunnat läsa inte minst i den undersökning som presenterats i dagarna under namnet SOMI. Enligt denna umgås inte många föräldrar med sina barn, trots att de har ledigt.

Regeringen har därför föreslagit att man med ett enkelt dispensförfarande skall kunna anmäla till försäkringskassan att den andra parten tar över. Nackdelarna med detta förslag är precis de som jag räknade upp i mitt anförande: de män som vill ta ansvar för sina barn men inte vågar inför sina arbetskamrater och arbetsgivare får inget stöd i regeringens förslag. Därför har jag också sagt att just på denna punkt ligger en fördel i oppositionens förslag.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Bernström sade att jag missuppfattat uppgiften om att bara 2 % av männen under det aktuella året hade utnyttjat möjligheterna. Men detta har ju också skett mot bakgrund av de förhållanden som föreligger: det är få som gentemot arbetsgivaren vågar utnyttja sina möjligheter. Inför sina arbetskamrater har de också hämmats av en generande känsla.

Men hur skall vi då lösa problemet om vi inte sätter in ett styrinstrument som verkligen ger männen råg i ryggen att inför arbetsgivaren visa att detta är deras självklara rättighet? Det går bara att åstadkomma genom en lagstiftning. Hur skall vi annars kunna öka denna procentsiffra?

Några ord om de 32 kronorna per dag. Fru Bernström sade att det inte i så stor utsträckning som man kanske tror är ekonomiska skäl som hindrar männen från att stanna hemma. Jag är dock helt övertygad om att de 32 kronorna kommer att hindra ensamstående mödrar från att förkorta sin arbetstid under så lång tid som den nionde månaden ger utrymme för, alltså under fyra månader, och få en ersättning med 4 kr. i timman. Det måste i sanningens namn utgöra ett ekonomiskt hinder, om man inte är alldeles blind för realiteter.

Fru BERNSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall villigt erkänna – det stack jag inte under stol med ens i mitt inledningsanförande – att jag tycker att det är bättre

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

med en obligatorisk uppdelning. Men jag tycker också att man i ärlighetens namn skall erkänna de nackdelar som följer med en sådan. Det har oppositionen i och för sig gjort, eftersom den vill att försäkringskassan skall kunna bevilja befrielse. Det skall fru Håvik väl inte behöva förneka. Man bör vara medveten om riskerna. Det är inte just den obligatoriska uppdelningen som är det dåliga i socialdemokraternas förslag – jag tycker att obligatoriet är ett bra förslag.

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Familjepolitiken blev en av de centrala frågorna i den senaste valrörelsen. Det var ingen tillfällighet. Skälet var helt enkelt att barnfamiljernas behov hade vuxit sig allt starkare. Man slog fast att barnen är allas vårt ansvar.

Och det är främst kvinnorna som ställer krav på samhället. Naturligt nog vill man då i första hand ha goda daghem åt alla barn och möjlighet till ökad samvaro mellan föräldrar och barn.

Det socialdemokratiska kvinnoförbundet presenterade sitt familjepolitiska program redan 1972, och det fick snabbt ett brett genomslag. Många nya medlemmar anslöt sig till förbundet och ville jobba praktiskt politiskt för att programmet skulle bli verklighet. Grunden för programmet är allas rätt till arbete och de politiska målen om arbete åt alla och jämställdhet mellan kvinnor och män. Målet för familjepolitiken blir därför att alla skall kunna uppnå ekonomiskt oberoende. Ett annat viktigt mål är att förvärvsarbete och föräldraskap skall kunna förenas. Det får inte vara en fråga om antingen – eller, utan det är en fråga om både – och.

De borgerliga partierna saknar dessa insikter. Deras doktrinära, konservativa idéer och värderingar om kvinnorollen hindrar dem från att se och förstå den sociala verkligheten. Det har vi fått uppleva i dagens debatt. När det gäller daghemmen har de borgerliga inte givit något helhjärtat stöd på ideologiska grunder. Men opinionen blev till sist för stark, och de – med undantag av moderaterna – såg sig tvungna att rösta för det socialdemokratiska förslaget om en femårig utbyggnadsplan förra året i riksdagen. Vi fick alltså en bred uppslutning kring överenskommelsen med kommunerna om att bygga 100 000 daghemsplatser och 50 000 platser i fritidshem de närmaste fem åren. Inom det socialdemokratiska kvinnoförbundet, liksom inom de stora löntagarorganisationerna LO och TCO, var vi redan då starkt benägna att gå längre genom att kräva en lagstiftning, som skulle ålägga kommunerna att bygga daghem precis som de i dag har skyldighet att ge alla sexåringar en plats i förskolan.

I dag är vi i kvinnoförbundet övertygade om att det krävs krafttag, alltså lagstiftning. Socialstyrelsens inventering av kommunernas utbyggnadsplaner visar att de sackar efter.

En fördubbling av planerna måste till, om vi skall nå det uppsatta målet för 1980. Färska siffror från Landsorganisationen belyser ytterligare dagens bekymmersamma situation:

461 000 barn under sex år med mödrar som förvärvsarbetar *saknar*

omsorg.

316 700 barn slåss i dag om 83 700 daghemsplatser och 60 000 familjedaghemplatser.

Kvinnorna kräver i allt högre grad sin rätt till förvärvsarbete. LO-siffrorna visar att 63 % av kvinnorna med barn under sju år arbetar. Men utbyggnaden av daghem och fritidshem släpar efter på ett alarmerande sätt.

Bakom de iskalla siffrorna döljer sig unga föräldrars oro för sina barn och vanmakt över ett samhälle som inte solidariskt tar ansvar för barnen medan föräldrarna arbetar och som inte hjälper föräldrarna till ökad samvaro med sina barn.

Herr talman! Vi vet alla att regeringen misskött landets ekonomi, och det är ett högt pris barnfamiljerna får betala för de borgerligas oförmåga att bedriva en ekonomisk politik som hjälper de breda grupperna. Där emot har regeringen ansett sig ha råd att ge höginkomstgrupperna skattesänkning, och man har råd att öka försvarskostnaderna. När man sent omsider kommer på att det behövs en åtstramning av ekonomin höjer man mervärdesskatten – en åtgärd som främst drabbar barnfamiljer och låginkomsttagare. Samtidigt uppmanar man kommunerna att vara sparsamma, med följderna att de tar chansen att minska på barnomsorgen. Vad regeringen borde göra är att öka det ekonomiska stödet till kommunerna, så att de ges praktiska möjligheter att fullfölja utbyggnaden av daghem och fritidshem.

Tittar vi på familjepolitiken i övrigt finner vi att både centern och moderaterna lovade ett vårdnadsbidrag på 10 000 kr. till barnfamiljerna. Det lät säkert lockande för många som har en ansträngd ekonomisk situation. Från socialdemokratisk sida framhöll vi att vårdnadsbidrag är en ojämlik reform och i högsta grad kvinnofientlig. Det innebär främst ett sätt att försöka hindra kvinnorna att förvärvsarbeta. Vi vill i stället, som redogjorts för här i dag, bygga ut föräldraförsäkringen från de nu gällande sju månaderna till tolv, alltså till ett helt år. De nya fem månaderna skulle tas ut vid behov fram till barnets första skolår och syfta till att skapa ökade möjligheter till samvaro mellan föräldrar och barn. Eftersom vi i dag vet hur viktigt det är att barnen också får kontakt med vuxna män vill vi kvotera den utökade ledigheten mellan föräldrarna. Det förslaget har utförligt motiverats tidigare i debatten i dag.

Det regeringsförslag vi behandlar i dag om utbyggnad av föräldraförsäkringen präglas i mångt och mycket av en föråldrad kvinnosyn. Bl. a. finner vi här ett första steg mot införandet av ett vårdnadsbidrag inom föräldraförsäkringen – den byggs f. ö. reellt ut med endast två månader. Under den sista månaden får man inte som under övriga ersättning för eventuellt inkomstbortfall, utan man erhåller endast ersättning motsvarande garantivån på 32 kr. om dagen. Det är ett slag i ansiktet på flera grupper. En hel del kommer alltså inte att ha råd att utnyttja denna månad. Det går helt enkelt inte att leva på 32 kr. om dagen. Inte heller är regeringen beredd att kvotera den nya ledigheten mellan far och mor

Tisdagen den
17 maj 1977

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

i en tvåföräldersfamilj.

Erfarenheterna borde ha lärt denna kammare att skall vi komma vidare i arbetet på jämställdhet mellan kvinnor och män måste aktiva insatser till. Männen behöver en puff i ryggen för att kunna ställa upp bättre som föräldrar. En kvotering skulle, som också tidigare sagts i debatten, underlätta för dem att ta ledigt från jobbet – de behöver då inte argumentera för sig vare sig hos arbetsgivare eller arbetskamrater. Och jag har svårt att inse att det finns fäder som inte under en tidsperiod av sju år skulle ha praktisk möjlighet att ställa upp för sina barn.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1573 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 61 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 3 och 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Aspling m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 3 och 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Aspling m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Aspling begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 148
Avstår – 1

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föränleddes av bifall till motionen nr 61 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föränleddes av bifall till motionen nr 61 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 12

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av herr Aspling m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1573 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Aspling begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 7 antar reservationen av herr Aspling m. fl. i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1573 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

---

*Föräldraförsäkring-
en, m. m.*

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

Föräldraförsäkring-
en, m. m.

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 142
Nej - 13
Avstår - 154

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Aspling m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Aspling begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 149

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 61 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 9 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 61 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 13

Mom. 10-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:28 med anledning av propositionen 1976/77:116 om ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:116 (socialdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen

dels att anta inom socialdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1974:525) om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1969:653) om vissa bidrag för vård vid karolinska sjukhuset,
4. lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
5. lag om ändring i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring; dels att
6. bemyndiga regeringen att godkänna avtal mellan svenska staten och Landstingsförbundet om drift av handikappinstitutet,
7. bemyndiga regeringen att godkänna avtal mellan staten, Landstingens inköpscentral och aktieägarna i Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala om samgående för ortopedteknisk verksamhet inom Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala,
8. bemyndiga regeringen att förvärva aktier i Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala enligt de riktlinjer som angetts i propositionen,
9. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten borgen för lån till Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala för högst 500 000 kr. jämte ränta.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen redovisas en överenskommelse som har träffats med sjukvårdshuvudmännen om vissa finansieringsfrågor för sjukvården. Överenskommelsen, som gäller ersättningarna från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen, innebär bl. a. en höjning av sjukförsäkringens läkarvårdsersättning till sjukvårdshuvudmännen från 70 till 93 kr. per läkarbesök och en höjning av patientavgiften från högst 15 till högst 20 kr. fr. o. m. den 1 januari 1978. Samtidigt höjs försäkringens ersättning till sjukvårdshuvudmännen för sjukvårdande behandling från 35 till 40 kr. per besök. Patientavgiften höjs från högst 7 till högst 10 kr. Karensbeloppet för sjukförsäkringens resekostnadsersättning höjs i flertalet fall från 8 till 10 kr. Sjukförsäkringens ersättning för sjukhusvård höjs från 20 till 30 kr. per vård dag. Ersättningarna till sjukvårdshuvudmännen för ambulanstransporter och tillhandahållande av hjälpmedel åt handikappade höjs också. Av hjälpmedelsersättningen skall viss del användas för finansiering av handikappinstitutets verksamhet. Institutet skall enligt

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

Tisdagen den
17 maj 1977

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

en separat träffad överenskommelse fr. o. m. den 1 januari 1978 drivas gemensamt av staten och sjukvårdshuvudmännen.

De ändrade ersättnings- och avgiftsreglerna avses gälla fr. o. m. den 1 januari 1978. De i propositionen redovisade förslagen innebär ett ekonomiskt tillskott till sjukvårdshuvudmännen på 1 167 milj. kr. per år. Kostnadsökningen för sjukförsäkringen beräknas till 938 milj. kr. per år jämfört med ca 2 050 milj. kr. som utgick i ersättning från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen år 1976. Härvid beräknas en kraftig volymökning av ersättningarna till hemsjukvården. För att täcka dessa kostnader jämte en kostnadsökning för sjukförsäkringen till följd av bl. a. utbyggnad av föräldraförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1978 och en ökad sjukfrekvens föreslås en höjning av socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen för arbetsgivare m. fl. med 1,6 procentenheter till 9,6 % av avgiftsunderlaget fr. o. m. år 1978.

En enhet för verksamhet i samband med bekämpning av sjukhusinfektioner föreslås inrättad vid statens bakteriologiska laboratorium. I propositionen redovisas också vissa ändringar i reglerna för offentligt anställda läkares rätt att ansluta sig till sjukförsäkringen.

Vidare läggs fram förslag som gör det möjligt att utfärda enhetliga regler för beräkning av bostadskostnaden i samband med fastställandet av kommunalt bostadstillägg till folkpension. Förslag läggs också fram om viss ändring av reglerna rörande inkomstberäkning i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring.

Slutligen redovisas en preliminär överenskommelse om inordnande av hjälpmedelsverksamheten vid karolinska sjukhuset i Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala fr. o. m. den 1 juli 1977."

I detta sammanhang hade behandlats
dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:94 av herr Olsson i Timrå m. fl. (s),

1976/77:255 av fru Nilsson i Sunne m. fl. (s),

1976/77:687 av fru Marklund m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för att bilen erkändes som ett tekniskt hjälpmedel för rörelsehandikappade samt hos regeringen anhöll att riksdagen skyndsamt förelades förslag om bidragsbestämmelser i enlighet med vad i motionen anförts,

1976/77:691 av fru Odelsparr (c) och fru Eliasson (c),

1976/77:699 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en skyndsam prövning av frågan huruvida normalkostnader för anskaffande av glasögon borde infogas i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring,

2. att riksdagen beslutade att kostnader för reparation av glasögon vilka skadats i arbetet liksom för utbyte av sådana glasögon omedelbart infogades i sin helhet i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring,

1976/77:949 av fru Hambræus m. fl. (c),

1976/77:959 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att uttala sig för avskaffande av alla patientavgifter inom sjukvården,

1976/77:1075 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Polstam (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde utredning om rätten till bidrag för anskaffning av personbil eller motordriven invalidvagn samt om befrielse från erläggandet av bilskatt för handikappad, med syfte att samma bestämmelser skulle omfatta alla gravt rörelsehindrade och inte vara begränsade till dem som förvärvsarbetade eller studerade,

1976/77:1080 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c),

1976/77:1088 av herr Rosqvist m. fl. (s),

1976/77:1298 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt avsåg yrkandet 3 hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om bidrag m. fl. till motorfordon till gravt handikappad,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1569 av herr Aspling m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om avgiftsfinansiering inom sjukvården m. m.,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om garantiregler för pensionärer i samband med sjukhusvård,

3. att riksdagen beslutade att avgiften till sjukförsäkringen från den 1 januari 1978 skulle utgöra 9,65 procent av avgiftsunderlaget,

4. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om anslutning av offentligt anställda läkare till sjukförsäkringen,

5. att riksdagen till Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratoricuppgifter för budgetåret 1977/78, utöver vad riksdagen tidigare beslutat, anvisade ett förslagsanslag av 700 000 kr.,

1976/77:1588 av herr Börjesson i Falköping (c),

1976/77:1589 av herr Ringaby (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till höstsessionen vid nästa års riksmöte syftande till ökade möjligheter för handikappade att erhålla bidrag till anskaffning av egen bil,

1976/77:1590 av herr Ringaby m. fl. (m),

1976/77:1591 av herrar Rosqvist (s) och Östrand (s),

1976/77:1592 av herr Wachtmeister i Staffanstorps (m) och

1976/77:1593 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att avslå punkten 5 i hemställan i propositionen 1976/77:116,

2. att avslå förslaget i propositionen beträffande anslutning av offentligt anställda läkare till sjukförsäkringssystemet,

3. att hos regeringen begära att ersättning till sjukvårdshuvudmännen

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

från sjukförsäkringen höjdes i sådan grad att patientavgifterna sattes till 0 kr. och att detta finansierades med en höjning av socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen för arbetsgivare m. fl., att gälla fr. o. m. den 1 januari 1978.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande avgiftsfinansiering m. m. inom sjukvården avslå motionen 1976/77:1569, yrkandet 1,
2. beträffande slopande av patientavgifter avslå motionerna 1976/77:959 och 1976/77:1593, yrkandet 3,
3. beträffande utförsäkrade patienters sjukhusavgifter avslå motionerna 1976/77:94, 1976/77:1569, yrkandet 2, och 1976/77:1588,
4. beträffande sjukpenningavdrag vid sjukhusvård med bifall till propositionen 1976/77:116 i motsvarande del och med avslag på motionen 1976/77:1591 anta den i propositionen föreslagna lydelsen av 3 kap. 4 § lagen om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
5. beträffande ersättning från sjukförsäkringen för kostnader vid vistelse på hälsohem avslå motionen 1976/77:949,
6. beträffande landstingens medverkan i den akuta alkoholsjukvården avslå motionen 1976/77:1080,
7. anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1969:653) om vissa bidrag för vård vid karolinska sjukhuset,
8. beträffande ersättning för följeslagares resekostnader avslå motionen 1976/77:255,
9. beträffande ersättning för merkostnader för handikappades rekreationsresor avslå motionen 1976/77:691,
10. beträffande ersättning för preventivmedelsrådgivning per telefon med bifall till propositionen i motsvarande del och med avslag på motionen 1976/77:1592 anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1974:525) om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m. m.,
11. beträffande åtgärder mot sjukhusinfektioner avslå motionen 1976/77:1569, yrkandet 5,
12. beträffande antalet besök hos offentligt anställda läkare med fritidspraktik avslå motionen 1976/77:1569, yrkandet 4,
13. beträffande rätten för offentligt anställda läkare med fritidspraktik att ansluta sig till försäkringen avslå motionerna 1976/77:1590 och 1976/77:1593, yrkandet 2,
14. beträffande ersättning från sjukförsäkringen för glasögon avslå motionen 1976/77:699,
15. beträffande bidrag till glasögon för diabetiker avslå motionen 1976/77:1088,
16. beträffande bil till handikappade med anledning av motionerna 1976/77:687, 1976/77:1075, 1976/77:1298, yrkandet 3, och 1976/77:1589 ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. beträffande inkomstberäkningen vid delpension med bifall till propositionen i motsvarande del och med avslag på motionen 1976/77:1593, yrkandet 1, anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring,

18. beträffande socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen med bifall till propositionen i motsvarande del och med avslag på motionen 1976/77:1569, yrkandet 3, anta den i propositionen föreslagna lydelsen av 19 kap. 4 § lagen om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

19. anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring i vad det inte behandlats i punkterna 4 och 18 ovan,

20. anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,

21. bemyndiga regeringen att godkänna avtal mellan svenska staten och Landstingsförbundet om drift av handikappinstitutet,

22. bemyndiga regeringen att godkänna avtal mellan staten, Landstingens inköpscentral och aktieägarna i Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala om samgående för ortopedteknisk verksamhet inom Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala,

23. bemyndiga regeringen att förvärva aktier i Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala enligt de riktlinjer som angetts i propositionen,

24. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten borgen för lån till Een-Holmgren Ortopediska AB i Uppsala för högst 500 000 kr. jämte ränta.

Följande tre reservationer hade avgivits av herrar Aspling och Karlsson i Ronneby, fru Håvik samt herrar Marcusson, Nilsson i Kristianstad, Lindström och Nilsson i Norrköping (samtliga s)

1. beträffande avgiftsfinansiering m. m. inom sjukvården, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1569, yrkandet 1, gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande åtgärder mot sjukhusinfektioner, vari reservanterna ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1569, yrkandet 5, till Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratoricuppgifter för budgetåret 1977/78 utöver tidigare anvisat förslagsanslag av 9 263 000 kr. anvisade ytterligare 700 000 kr.,

3. beträffande socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen, vari reservanterna – under förutsättning av bifall till reservationen i utskottets betänkande 1976/77:27 – ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1569, yrkandet 3, och med anledning av propositionen i motsvarande del skulle anta den i

Tisdagen den
17 maj 1977

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

propositionen föreslagna lydelsen av 19 kap. 4 § lagen om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring med den ändringen att orden "nio och sex tiondels" ersattes med "9,65".

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av herrar Aspling och Karlsson i Ronneby, fru Håvik samt herrar Marcusson, Nilsson i Kristianstad, Lindström och Nilsson i Norrköping (samtliga s),
2. av herr Ringaby (m) och fru Hedvall (m).

Herr ASPLING (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande behandlas bl. a. överenskommelsen mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om de finansieringsfrågor för sjukvården som har samband med sjukförsäkringen. Liksom i tidigare överenskommelser erhåller sjukvårdshuvudmännen kompensation för kostnadsutvecklingen inom de områden av sjukvården där sjukförsäkringen direkt medverkar i finansieringen. Detta gäller framför allt i den decentraliserade distriktssjukvården, vars fortsatta utveckling därigenom underlättas. Från socialdemokratiskt håll ställer vi oss positiva till en sådan inkomstförstärkning för landstingen och därav följande höjning av arbetsgivarnas socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen.

Till utskottsbetänkandet har från den socialdemokratiska utskottsgruppen fogats tre reservationer och ett särskilt yttrande som jag något närmare skall beröra i mitt anförande.

Den föreliggande överenskommelsen med sjukvårdshuvudmännen omfattar bl. a. den ersättning från sjukförsäkringen för sjukvårdande behandlingar som på den socialdemokratiska regeringens förslag infördes i samband med närmast föregående överenskommelse med Landstingsförbundet. Antalet sådana behandlingsersättningar, bl. a. inom hemsjukvården, var redan ett år efter reformens ikraftträdande 1976 uppe i omkring 7 miljoner per år. Det är uppenbart att den år 1975 beslutade behandlingsersättningen har inneburit ett viktigt ekonomiskt stöd till sjukvårdshuvudmännens utbyggnad av hemsjukvården. Det finns anledning att räkna med en fortsatt ökning av antalet sådana behandlingar i hemsjukvården, vilket också förutsätts i den nu föreliggande överenskommelsen, där antalet ersättningsberättigade behandlingar har antagits uppgå till 11 miljoner per år. När man från den borgerliga regeringens sida i olika sammanhang söker tillskriva sig äran av dessa ökade insatser för hemsjukvård, så finns det anledning att stillsamt påpeka att denna positiva utveckling av hemsjukvården faktiskt kommit till stånd efter ett regeringsförslag och genom reformbeslut när vi hade en socialdemokratisk regering. Om någon skall ha äran av denna positiva utveckling, så tycker jag nog att det är sjukvårdshuvudmännen som med detta stöd har fått i gång en ökad hemsjukvård.

Från socialdemokratiskt håll har vi i ett särskilt yttrande till utskotts-

betänkandet framhållit att dessa insatser för hemsjukvården är viktiga, men att man inte får förledas tro att man därigenom skulle ha löst de grundläggande problemen inom långtidssjukvården. För att lösa denna stora fråga behövs det enligt vår uppfattning en planmässig utbyggnad av långtidssjukvården med ekonomiska insatser av en helt annan storleksordning. Att denna uppfattning delas av sjukvårdshuvudmännen framgår av att Landstingsförbundet vid sina i propositionen redovisade överläggningar med regeringen har begärt ett särskilt ekonomiskt stöd för långtidssjukvårdens utbyggnad – en begäran som regeringen då avvisade. Det är vidare beklagligt att den borgerliga riksdagsmajoriteten sagt nej till det socialdemokratiska förslaget i motion 1976/77:270 om att staten utöver sjukförsäkringens bidrag till hemsjukvården redan nu skulle gå in och lämna landstingen ett statsbidrag till driftkostnaderna för långtidssjukvårdens utbyggnad. När man från den borgerliga regeringens sida för att fälla det socialdemokratiska förslaget om bättre långtidssjukvård har ägnat sig åt allehanda räknekonster om hur felaktigt det skulle vara att höja socialförsäkringsavgiften för dessa uppgifter, så finns det anledning erinra om att det nu föreliggande regeringsförslaget om andra delar av sjukvårdskostnaderna faktiskt föreslås finansierat genom en höjd socialförsäkringsavgift. Det skulle vara av intresse att från utskottsmajoritetens talesman, herr Hörnlund, som ju har rik erfarenhet på sjukvårdsområdet, få veta hur han ser på möjligheterna att utan ett kraftigt statligt stöd till sjukvårdshuvudmännen kunna genomföra den erforderliga utbyggnaden av långtidssjukvården. Det skulle också vara klargörande att få veta om herr Hörnlund med sin erfarenhet som landstingspolitiker delar vår uppfattning om nödvändigheten av att på sjukvårdsområdet prioritera utbyggnaden av distriktssjukvården och långtidssjukvården. Jag hoppas att det finns en samstämmighet mellan mig och herr Hörnlund i dessa viktiga frågor.

Jag vill härefter, herr talman, ta upp de tre reservationer som de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har fogat till utskottsbetänkandet. I reservationen I redovisar vi vår principiella syn på frågan om patientavgifterna inom den allmänna sjukvården. Det behövs enligt vår mening en ökad uppmärksamhet på dessa frågor så att utvecklingen inte leder bort från de grundläggande principerna om en i stort sett fri sjukvård och med en låg enhetlig avgift för läkarvård. För socialdemokratin är det ett grundläggande krav att ekonomiska och sociala faktorer inte får avgöra människornas vårdmöjligheter. Det är vårdbehovet som skall vara avgörande. Genom att sjukförsäkringen tillförsäkrar alla en sjuklön som kompensation vid sjukdom finns en garanti för att alla på lika grunder skall kunna söka sjukvård. Inom ramen för sjukförsäkringen ges också rätt till i princip fri sjukhusvård och garantier för läkarvård till en låg enhetlig avgift. För socialdemokratin är det en angelägen uppgift att slå vakt om dessa betydelsefulla sjukförsäkringsförmåner. Sjukförsäkringen skall ha en dubbel funktion genom att tillförsäkra patienterna förmåner av låga enhetliga avgifter och genom att i kollektiva former tillförsäkra

Tisdagen den
17 maj 1977

Ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m.

sjukvårdshuvudmännen finansiella resurser för en tillräckligt utbyggd sjukvård. Vi tar bestämt avstånd från de tankegångar som förts fram i den allmänna debatten från företrädare för borgerliga partier om en större finansiering med patientavgifter för sjukvård och från Svenska arbetsgivareföreningen om försämrade sjukpenningförmåner. Det finns skäl att understryka detta med anledning av det föreliggande regeringsförslaget om höjda patientavgifter och höjt sjukpenningavdrag.

I detta sammanhang finns det anledning peka på att vid sjukhusvård blir det genom sjukpenningavdragets höjning till 30 kr. om dagen inte mycket kvar av sjukpenningen då en låginkomsttagare behöver ligga på sjukhus. Inte minst denna utveckling i fråga om sjukpenningavdraget finner vi oroande. Förslaget i kompletteringspropositionen innebär med sin försämring av läkemedelsrabatteringen ett ytterligare steg på den väg som den borgerliga regeringen slagit in på. Enligt socialdemokratins mening bör den fortsatta utvecklingen ta sikte på att i ökad omfattning finansiera sjukvården i kollektiva former genom sjukförsäkringen och mindre genom patientavgifter och sjukpenningavdrag. Med den viktiga deklARATIONEN yrkar jag bifall till reservationen 1.

I propositionen som ligger till grund för utskottsbetänkandet läggs fram förslag om: en höjning av socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen med 1,6 procentenheter fr. o. m. den 1 januari 1978, dvs. från 8 till 9,6 % av löneunderlaget. Motiveringen för avgiftshöjningen, som kan beräknas till omkring 3 000 milj. kr. per år, är dels ett konstaterat underskott i sjukförsäkringens finansiering, dels kostnadsökningar för försäkringen till följd av de i propositionen redovisade nya ersättningsbeloppen till sjukvårdshuvudmännen och det i propositionen 1976/77:117 framlagda förslaget om en utbyggnad av föräldraförsäkringen. Som jag tidigare nämnt ställer vi oss från socialdemokratiskt håll bakom förslaget om en höjning av arbetsgivarnas socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen. Med beaktande av de förbättringar i förhållande till regeringens förslag som vi i annat sammanhang har föreslagit i föräldraförsäkringen skulle arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen behövt fastställas till 9,65 % av löneunderlaget. Vi beklagar att riksdagsmajoriteten genom beslutet nyligen om familjepolitiken inte har antagit våra förslag om dessa förbättringar i föräldraförsäkringen. Därigenom har reservationen 3 i det nu föreliggande utskottsbetänkandet tyvärr förfallit, och jag har därför inte anledning att nu ställa något yrkande beträffande denna reservation.

I reservationen 2 har vi från den socialdemokratiska utskottsgruppen funnit anledning för riksdagen att reagera mot den av regeringen tillämpade behandlingsordningen i fråga om inrättandet av en enhet vid SBL för bekämpning av sjukhusinfektioner. Jag skall inte nu ta upp tiden med att försöka beskriva regeringens underliga turer i denna enligt vår uppfattning mycket viktiga fråga, utan jag hänvisar här till utskottsbetänkandet. I reservationen föreslår vi att riksdagen för budgetåret 1977/78 anvisar ytterligare 700 000 kr. utöver vad riksdagen tidigare beslutat till

förslagsanslaget Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter. Jag ber att få yrka bifall till denna reservation nr 2.

Beträffande de övriga frågor som behandlas i utskottets betänkande har vi från den socialdemokratiska utskottsgruppen inte funnit anledning att avge några reservationer.

I vad gäller de s. k. fritidspraktikerna finner vi det tillfredsställande att utskottet med anledning av vår motion 1569 har klargjort att de nya anslutningsreglerna skall omprövas, om dessa regler – t. ex. i fråga om volymbegränsningen – skulle få andra effekter än som förutsatts i förslaget från riks-försäkringsverkets läkarvårdsdelegation.

I den viktiga frågan om de handikappades möjligheter att få tillgång till egen bil som har tagits upp i den socialdemokratiska partimotionen 1298 begär utskottet snarast ett förslag från regeringen.

Slutligen finner vi det från den socialdemokratiska utskottsgruppen också vara av stor betydelse att utskottet med anledning av socialdemokratiska motioner har ställt sig positivt till en bättre lösning snarast möjligt av pensionärernas och de lågavlönades situation vid längre sjukhusvistelser.

Herr talman! Det är angeläget att de riktlinjer som den socialdemokratiska regeringen fastställde för hälso- och sjukvårdens fortsatta utbyggnad fullföljs.

Vissa områden måste ges en särskild vikt vid fördelningen av sjukvårdens resurser. De förebyggande insatserna måste ställas i förgrunden för en offensiv hälsopolitik. Genom en målmedveten utbyggnad av den decentraliserade distriktsvården vid vårdcentraler och läkarstationer skall alla tillförsäkras en lättillgänglig, taxebunden hälso- och sjukvård i närmiljön. Långtidssjukvården måste ges förtur i hälso- och sjukvårdens utbyggnad och tillförsäkras ökade personalresurser. Hemsjukvården skall utvecklas för att ge de äldre större möjligheter att bo kvar i sin invanda miljö.

En helhetssyn i vård- och behandlingsarbetet är av stor betydelse. Hälso- och sjukvården måste därför i ökad utsträckning samverka med socialförsäkringen, socialvården och arbetsvården. Sjukförsäkringen skall medverka till utvecklingen av en hälso- och sjukvård som ger alla lika rättigheter. Det är genom ett fullföljande av dessa riktlinjer vi i en konstruktiv samverkan mellan staten och landstingen kan ge patienterna och deras anhöriga den trygghet för en god hälso- och sjukvård som de har rätt att kräva.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 28.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöts att kammarens fortsatta överläggningar skulle uppskjutas till kl. 19.30

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

§ 6 Anmäldes och bordlades

Proposition

1976/77:155 om ändrat huvudmannaskap för vissa av de tvätterier som drivs av förenade fabriksverken

§ 7 Anmäldes och bordlades

Motion

1976/77:1647 av herr *Svensson* i Malmö *m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:145 om ändrade tider för allmän fastighetstaxering

§ 8 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 17 maj

1976/77:461 av herr *Feldt* (s) till herr industriministern om företagarnas sociala ansvar vid företagskonkurser:

Den 5 april inställde Byggnadskoncernen, dotterbolag till de tre börsnoterade företagen STAB, Euroc och Säfveåns AB, sina betalningar. En utredningsgrupp med representanter för företagsledningen, Ackordscentralen och de fackliga organisationerna tillsattes för att söka rekonstruera företaget. Denna grupp krävde att ägarna skulle ta sitt fulla ansvar och skjuta till det kapital som krävs för att rekonstruera Byggnadskoncernen.

I skrivelse den 29 april till industriministern hemställde de anställdas fackliga organisationer att regeringen måtte vidta åtgärder så att det rekonstruktionsarbete som påbörjats kunde genomföras. Den 3 maj förstades Byggnads AB i konkurs.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga herr industriministern:

I vilken utsträckning kan den s. k. Åslingdoktrinen om företagets sociala ansvar motverka skador för anställda och leverantörer i samband med företagskonkurser?

1976/77:462 av herr *Feldt* (s) till herr industriministern om alternativ sysselsättning i Vikmanshyttan:

Efter beslutet om nedläggningen av specialstålverket i Vikmanshyttan meddelade regeringen att det ålåg Stora Kopparbergs Bergslags AB att skaffa alternativa sysselsättningstillfällen som ersättning för de ca 440 arbetstillfällen som försvinner vid stålverkets nedläggning. Regeringen tillkallade även en särskild utredningsman med uppgift att medverka vid framtagandet av nya jobb. Enligt uppgift föreligger nu, efter åtta månader, beslut om nyetableringar i Vikmanshyttan som vid fullt utbyggd verksamhet skulle ge 217 nya arbetstillfällen under 1978. Därtill

kommer vissa gemensamma servicefunktioner, som beräknas sysselsätta ca 20 personer. Det betyder att ca 200 arbetstillfällen ännu saknas. Utredningsmannen har överlämnat en rapport, varav tycks framgå att han betraktar sitt uppdrag som avslutat.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga herr industriministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att infria löftet till befolkningen i Vikmanshyttan om att alternativ sysselsättning skall skapas?

1976/77:463 av herr *Johansson* i Arvika (s) till herr industriministern om de regionalpolitiska medlens framtida utformning:

I anslutning till riksdagsbehandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:23 anfördes av utskottsmajoriteten att regeringen under 1978 skulle ge riksdagen möjlighet att ta ställning till de regionalpolitiska medlens utformning.

Med denna motivering som grund behandlades ett antal regionalpolitiska motioner, och utskottet hemställde därefter att motionerna inte skulle föranleda någon åtgärd av riksdagen.

Den 12 maj meddelade industriministern vid debatt i kammaren om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:26 att propositionen om de regionalpolitiska medlens utformning kommer att bli försenad och kan läggas fram för riksdagen först 1979.

Sysselsättnings- och strukturproblemen i bl. a. Värmland är emellertid av den arten att det fordras snara regionalpolitiska åtgärder.

Med det anförda vill jag ställa följande fråga till herr industriministern:

Vilka åtgärder tänker industriministern anvisa i stället för dem som nu kommer att försenas?

1976/77:464 av fru *Tillander* (c) till herr kommunministern om meritvärdet av tjänstgöring som sjömanspräst:

Tjänst som sjömanspräst accepteras inte f. n. som behörighetsgrundande enligt prästvalsförordningen 1 kap. 1 §.

Sålunda gäller att till komministertjänst kan utses endast den som fullgjort prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan minst ett år, och till tjänst som domprost och kyrkoherde kan utses endast den som förutom att han fyllt 30 år fullgjort prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan minst tre år.

Det är enligt min uppfattning en otillfredsställande och obefogad begränsning i behörigheten att söka dessa tjänster, i all synnerhet som tjänst som sjömanspräst inom svenska kyrkan vid tjänsteårsberäkning i merithänseende skall vara likvärdig annan prästerlig tjänst inom svenska kyrkan.

Även om denna begränsning möjligen en gång har haft fog för sig så framstår det numera som en förlegad inskränkning att sjömansprästtjänst inte nu skulle betraktas som jämställd med prästerlig tjänstgöring inom svenska kyrkan.

Tisdagen den
17 maj 1977

---

*Meddelande
om frågor*

Ämnar statsrådet vidta åtgärder för att ändra prästvalsförordningen, så att den ger uttryck för den uppfattning som väl får anses vara allmän, nämligen att sjömansprästtjänst och församlingsprästtjänst i många avseenden är olika och innebär arbete på helt skilda fält men ändå bör betraktas som jämställda?

1976/77:465 av fru *Sigurdson* (s) till herr statsrådet Ullsten om fleråriga biståndsavtal:

Det har kommit till min kännedom att regeringen är i färd med att göra två- eller treåriga avtal om det totala biståndet med en hel rad mottagarländer. Detta innebär att man i avtal mellan regeringar formellt reglerar vad riksdagen skall fatta beslut om vid kommande riksmöten. Om kommande riksmöten fattar beslut om annan storlek på biståndet till ett visst land, tvingas regeringen att bryta redan ingångna avtal.

Utrikesutskottets majoritet, dvs. de tre regeringspartierna, säger i årets utskottsbetänkande om långtidsutfästelser bl. a. följande:

”Det bemyndigande att göra åtaganden som riksdagen har beviljat regeringen när det gäller samarbetet med programländer ger en god grund för en långsiktig biståndsverksamhet. Därigenom får regeringen ikläda Sverige finansiella förpliktelser som motsvarar de för landet fastställda planeringsramarna, nämligen tre gånger det belopp som riksdagen har godkänt som årsram för landet i fråga, såvida inte annorlunda har beslutats. Det finns sedan möjlighet att göra bindande utfästelser genom årsavtal samt genom insatsavtal som löper över en tid av högst fem framförliggande budgetår.”

Det är sålunda utskottets mening att bindande utfästelser om det totala biståndet till ett land skall ske genom årsavtal, dvs. exakt det förfarande som tillämpades under den tidigare regeringen.

Med anledning härav vill jag ställa följande frågor till herr statsrådet Ullsten:

1. Hur finner statsrådet systemet med två- eller treåriga bindande regeringsavtal med mottagarländerna förenligt med utrikesutskottets betänkande 1976/77:17?

2. Finner statsrådet detta förfarande förenligt med de uttalanden som tidigare gjorts om ett ökat inflytande för riksdagen över planeringen av biståndet till olika länder?

1976/77:466 av fru *Sigurdson* (s) till herr statsrådet Ullsten om bistånd till flyktingar från Shabaprovinsen i Zaire:

Inbördeskriget i Zaire medför stora lidanden för civilbefolkningen.

I Shabaprovinsen utsätts sjukhus, bostadshus och andra civila mål för urskillningslöst bombardemang av plan bemannade av utländska piloter. Tusentals människor har drivits på flykt in i Angola. Regeringen i Luanda, som redan har ett ofantligt arbete med att klara återuppbyggnadsarbetet, tvingas nu ordna försörjningen även för dessa nödställda.

Är den svenska regeringen beredd att snarast ställa extra medel till den angolanska regeringens förfogande för att bistå flyktingarna från Shaba?

Nr 133

Tisdagen den
17 maj 1977

1976/77:467 av herr *Signell* (s) till herr jordbruksministern om användningen av besprutningspreparatet Karmex 80:

*Meddelande
om frågor*

Med åberopande av den oro som finns i samband med besprutning med fenoxisyror förbjöd regeringen användning av 2,4,5-T. Mot bakgrund av detta vill jag fråga:

1. Har jordbruksministern uppmärksammat den oro, som uppenbarligen finns bland vissa ungdomar över användningen av Karmex 80 för besprutning av banvallar? Genom opinionsaktiviteter har de ju försökt förhindra sådan besprutning.

2. Kommer jordbruksministern med anledning av nämnda opinionsaktiviteter att vidta några åtgärder?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 17.47.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert